

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
“ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ”

УНІВЕРСИТЕТСЬКА НАУКА 2023

*МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ТЕХНІЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ*

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

м. Дніпро
25-26 травня 2023 р.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПРИАЗОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ТЕХНІЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«УНІВЕРСИТЕТСЬКА НАУКА - 2023»**

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**Том 2 - факультети: Навчально-науковий інститут
економіки та менеджменту, соціально-гуманітарний,
інженерної та мовної підготовки**

м. Дніпро, 25-26 травня 2023 р.

УДК 621:004(06)

Університетська наука - 2023 : тези доп. Міжнар. науково-техн. конф. (Дніпро, 25-26 травня 2023 р) : в 3 т. Т. 2: Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту, соціально-гуманітарний, інженерної та мовної підготовки / ДВНЗ «ПДТУ». – Дніпро: ПДТУ, 2023. – 175 с.

Опубліковані результати теоретичних і експериментальних досліджень, науково-дослідні розробки вчених, науковців, викладачів, аспірантів, фахівців підприємств і організацій України та зарубіжних країн.

*Наука - це ключ до розуміння світу,
у якому ми живемо,
і до покращення якості життя людей
Стівен Гокінг*

Оргкомітет висловлює подяку учасникам конференції за надані доповіді.

© ДВНЗ «Приазовський державний
технічний університет», 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЇ:	стор.
Маркетинг та бізнес-адміністрування.....	4
Облік і аудит.....	16
Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок	25
Інноваційні тренди в управлінні підприємствами та регіонами України в умовах турбулентності	47
Економіка підприємств.....	59
Економічна теорія та підприємництво.....	71
Транспортний менеджмент і логістика.....	83
Романо-германські мови та літератури. Актуальні проблеми перекладу та викладання	91
Слов'янська філологія	106
Соціологія та соціальна робота	112
Філософські науки та історія України	134
Туризм і рекреація	149
Фізична культура і спорт.....	168
Лінгвістичне обґрунтування викладання української мови	171

СЕКЦІЯ: МАРКЕТИНГ ТА БІЗНЕС- АДМІНІСТРУВАННЯ

THEORETICAL BASIS OF ECONOMIC SECURITY OF THE COUNTRY

P. Burak, assistant teacher, SHEI «PSTU»

Nowadays, many scientists discuss different aspects of economic security in their works.

According to Huber, Rehm, Schlesinger, and Valletta (2014), the economic security can be seen as a preparatory state of the economy to ensure decent living conditions and the development of social and economic stability and military and political potential of the society and the country in order to eliminate internal and external threats.

After analyzing various scientific articles and different opinions of researchers (Kesternich & Schnitzer, 2010, Bordo, Meissner, & Weidenmier, 2009, Busse & Hefeker, 2006; Finnerty, 2001) it is clear that the concept of economic security is complex and dynamic. Its complexity is connected with a multitude of economic, social, financial processes, as well as with the phenomena of globalization. Having studied the work of the researchers, it can be stated that the country's economic security is determined by three main components: the economic security of the country, companies and individuals. The balance of these three factors is crucial for the security of the entire economy of the country. The main goal of the country's economic security is to provide the basic conditions for the country's socio-economic development (Rehm, Hacker, & Schlesinger, 2012; Osberg & Sharpe, 2009).

Gryshova (Gryshova et. al, 2020) proves that security of the national economy characterizes the ability of the country to withstand the destabilizing effects of various internal and external threats and to ensure its sustainable development.

Simanaviciene and Stankevicius (2017) show that the country's economic security has a hierarchical (personality, the state, society), multicomponent structure. The economic security is an important component of the country's security. Such perception increases the importance of security at all levels, particularly in the economy sphere.

Today many scientists are trying to find ways to assess the impact of economic security on economic growth of a country. The linear relationship between real GDP and EU confidence indicators is estimated by Mourougane and Roma (Mourougane, Roma, 2003). Scientists (McNabb, Taylor, 2007) confirms the procyclical behavior of indicators of individual and business confidence and concludes that they play an important role in assessing

discrete events (economic downturns). The study of Claveria (Claveria et al., 2007) emphasizes that business and individual surveys, due to the rapid availability of results and the wide range of variables covered, are an important tool for monitoring the current state of the economy. Christiansen (Christiansen et al., 2014) examines the role of business and individual sentiment indicators as recession predictors in the United States. The study of Bondt and Schiaffi (Bondt, Schiaffi, 2015) empirically assesses the impact of confidence on real GDP growth during recessions and expansions in the euro area and in the US and concludes that confidence is important for the economic growth in both good times and bad. A number of recent studies have analyzed the effectiveness of composite indicators of market surveys during recessions and crises, both at the European level and at the level of individual countries. Biau (Biau, D'Elia, 2011) examines the change in the relationship between GDP growth and the overall dynamics of economic sentiment in European countries after the 2009 crisis. The change in the nature of the relationship between hard statistics and soft survey indicators after the 2008–2012 crisis in Europe has been widely discussed in academic discussions (Gayer, Marc, 2018; Malgarini, 2012). As a result, the “new normal” hypothesis for survey indicator levels is confirmed. The dynamics of business sentiment and the EU composite index in recent years show an increasingly higher correlation with annual GDP growth. The results of the study of Astolfi (Astolfi et al., 2016) confirm the significant lead in identifying cyclical turning points using OECD composite indicators compared to dating growth cycles based on national accounts data during the Great Recession. Research of Van Aarle (Van Aarle, Moons, 2017) proves that economic sentiment and economic uncertainty had a significant impact on economic activity in the euro area during the financial crisis.

СУЧАСНИЙ ПРОЄКТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СИСТЕМА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ

Т.М. Вейдер, ст. викладач, канд. держ. управління, ДВНЗ «ПДТУ»

Сучасні керівники бізнесу повинні невпинно оновлювати свою систему знань і вмінь, залучаючи проєктний підхід до вирішення завдань бізнесу, використовуючи методології управління проєктами як прогресивного інструментарію бізнес-адміністрування.

В Україні все більше компаній орієнтуються на створення принципово нових продуктів або послуг, на досягнення нових результатів у відомих сферах. А в умовах невизначеності та ризику, проєктне фінансування вагомо підтримує бізнес. Отже, опанування

проектного менеджменту стає актуальною і важливою задачею для управлінців.

Для бізнесу, сучасний проектний менеджмент повинен вирішувати потреби конкретного напрямку діяльності, але які впливають на розвиток бізнесу в цілому, і це система знань, правил та дій. Формування проекту складається з:

- формування вимог, суті, цілей;
- створення команди, делегування, комунікація;
- складання бюджету;
- виокремлення ризиків;
- постановки та виконання дедлайнів;
- моніторингу індикаторів.

У загальному розумінні випадковий проектний менеджмент впливає на об'єкт управління з метою реалізації поставлених завдань. І при цьому сам процес адміністрування повинен ставати продуктивнішим і ефективнішим.

Проектний менеджмент як система бізнес-адміністрування — є сучасним інструментом керівника і команди. Оскільки найпоширенішою формою проектних структур є матрична організаційна структура, якій притаманна подвійна підпорядкованість членів проектною командою проекту менеджеру і керівникові функціонального підрозділу, то в результаті продуманої системи бізнес-адміністрування оптимізуються витрати та досягається ефективна діяльність на розвиток бізнесу. Таке управління дозволить бізнесу бути успішним в конкурентній боротьбі, швидко реагувати на зовнішні і внутрішні зміни, заощаджувати час і гроші.

АНАЛІЗ РІВНЯ ВПЛИВУ ВІДКРИТИХ ДАНИХ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

Т.В. Горохова, доц., канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Відкриті дані – це інформація, що створюється та зберігається державними та приватними організаціями, та яка може бути вільно доступною для використання та переробки. За останні роки відкриті дані стали однією з найбільш обговорюваних тем у галузі інформаційних технологій та державного управління.

Один з основних ефектів відкритих даних на економіку країни полягає в тому, що вони сприяють підвищенню прозорості та ефективності державного управління. Відкриті дані дозволяють громадянам та підприємствам більш детально ознайомитися з роботою уряду, отримати доступ до даних про виділення бюджетних коштів, а

також контролювати роботу державних органів. Це може сприяти зменшенню рівня корупції, покращенню бізнес-клімату та залученню інвестицій.

Розповсюдження відкритих даних також сприяє зростанню інновацій та розвитку галузей, пов'язаних зі збором, аналізом та використанням даних. Компанії, що спеціалізуються на аналітиці даних, можуть використовувати відкриті дані для створення нових продуктів та послуг. Крім того, відкриті дані можуть бути корисні для наукових досліджень, зокрема в галузі медицини, екології та інших наук.

Відкриті дані можуть допомогти зменшити корупцію та забезпечити більшу відповідальність управління. Наприклад, відкриті дані можуть допомогти у виявленні недобросовісних постачальників та укладачів договорів, що отримують вигоди від державних закупівель. Також відкриті дані можуть бути корисні для моніторингу роботи правоохоронних органів та забезпечення дотримання прав людини.

У цілому, відкриті дані можуть допомогти покращити якість державного управління та забезпечити більшу відповідальність державних органів перед громадянами та підприємствами. Відкриті дані можуть стати джерелом нових ідей та можливостей для розвитку економіки та соціальної сфери. Однак, важливо зазначити, що успішне впровадження відкритих даних потребує відповідного законодавчого та технічного забезпечення, а також залучення експертів у галузі інформаційних технологій та державного управління.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НЕЙРОМАРКЕТИНГУ

І.О. Коростова, асистент, канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Нейромаркетинг став центральною проблемою маркетингу в новій глобальній економіці. Термін нейромаркетинг є поєднанням нейронауки та маркетингу. Ця нова концепція надає нове розуміння та ефективні методи маркетингових досліджень, особливо аналізу споживачів. Багато вчених підкреслюють суперечливість нейромаркетингу. Деякі люди вважають, що кілька типів оголошень можуть бути оманливими та нечесними. Вони також додають, що ці методи впливають на мозок людей і спонукають клієнтів до бажаних дій. Навпаки, прихильники нейромаркетингу стверджують, що їхні методи допомагають зрозуміти потреби та бажання клієнтів і краще їх обслуговувати.

Центральна концепція нейромаркетингу тісно пов'язана з мозковою діяльністю, розумінням підсвідомості споживачів,

поясненням споживчих переваг, мотивації та очікувань, а також прогнозуванням поведінки споживачів. Нейромаркетинг покликаний не замінити традиційні методи маркетингу, а радше надати унікальну та додаткову інформацію.

Новаторське розуміння, яке спонукало до розвитку нейромаркетингу, полягає в тому, що традиційні методи дослідження ринку дають нам лише ті відповіді, які готові дати споживачі. І на ці відповіді надто часто впливає потреба споживача догодити, створити певний імідж або подібні несвідомі мотиви. Психологія типів покупців дає багато підказок про те, як керувати маркетинговою стратегією, але нейронаука, здається, здатна надати набагато точніші дані про споживачів. Застосовуючи знання нейронауки до маркетингу, нейромаркетинг має на меті надати нам точну інформацію про несвідомі спонукання, які спонукають споживачів приймати конкретні рішення щодо вибору продуктів і брендів

Використання інструментів нейромаркетингу ефективно з погляду збільшення продажів і кращого розуміння споживача, його смаків, переваг, але з економічної точки зору, не завжди виправдано через високу вартість цих методів. Тому не кожна фірма може дозволити собі проведення нейромаркетингових досліджень. Такі підходи використовують переважно великі успішні компанії, в яких є можливість це зробити. Хоча, за умов сучасної ринкової конкуренції, використання методів нейромаркетингу може дати значні переваги перед конкурентними підприємствами. Кожна компанія прагне залучити якнайбільше споживачів, підвищити їхню лояльність, утримати на довгий час, тим самим збільшивши свої продажі, а отже, і прибуток. Вигода використання нейромаркетингу: визначення неусвідомленої реакції клієнтів на різні рекламні оголошення, дизайни, методи; розробка нової унікальної стратегії; резонування з потребами та бажаннями аудиторії; покращення рекламної кампанії та стратегії; дослідження почуттів та емоцій, які конкретні оголошення, логотипи, фрази можуть викликати у клієнтів; покращення клієнтського досвіду; задоволення клієнтів; збільшення продажів; отримання конкурентних переваг тощо.

Нейромаркетинг на стадії розвитку і має певні недоліки: етичні проблеми; недостатність знань та спеціальних навиків; вартість обладнання дороге; відсутність приватності.

Отже, можна стверджувати, що нейромаркетинг нині є однією з технологій маркетингу майбутнього. Із погляду маркетингу нейромаркетинг, забезпечуючи вплив на споживача, призводить до зростання обсягів реалізації збуту товарів. Із точки зору споживача

використання нейромаркетингу є досить скептичним через можливість маніпулювання діями споживача, тому доцільним є його детальне вивчення, проведення маркетингових досліджень та обґрунтування аспектів впливу на дії споживача.

ВИКОРИСТАННЯ ДІДЖИТАЛ ІНСТРУМЕНТІВ ПІД ЧАС ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ. ВПЛИВ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

М.М. Мальцев, асистент, канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Використання діджитал інструментів під час економічної кризи може мати значний вплив на функціонування бізнес-процесів. З одного боку, використання цифрових технологій може допомогти зберегти бізнес в умовах економічної кризи, збільшити ефективність роботи, зменшити витрати та підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Наприклад, використання онлайн-інструментів для комунікації з клієнтами та партнерами може зберегти час та гроші на подорожах та зустрічах. Використання електронних платіжних систем дозволяє здійснювати транзакції швидко та безпечно. Використання віртуальних презентацій та відео-конференцій може замінити потребу в проведенні дорогих та часом-затратних відряджень.

З іншого боку, використання цифрових технологій може вимагати великих витрат на їх впровадження та навчання персоналу. Крім того, використання діджитал інструментів може не підходити для всіх видів бізнесу та діяльності.

Отже, використання діджитал інструментів під час економічної кризи має свої переваги та недоліки. Важливо аналізувати кожен конкретний випадок окремо та приймати рішення на основі ретельного аналізу витрат та очікуваної вигоди. Також важливо мати належні знання та компетенції в галузі цифрових технологій та здатність до їх ефективного використання.

Це може охоплювати не тільки знання про конкретні програмні продукти та сервіси, але й знання про те, як правильно організувати та використовувати цифрові інструменти для досягнення певних бізнес-цілей.

Для отримання належних знань та компетенцій можуть бути корисними різні джерела, такі як курси навчання, онлайн-ресурси, вебінари, тренінги, практичні заняття та інші форми навчання. Крім того, важливо забезпечити здатність до ефективного використання

діджитал інструментів шляхом регулярної практики та отримання зворотного зв'язку від співробітників та клієнтів.

Так, використання цифрових технологій може стати важливим інструментом для підвищення ефективності та зменшення витрат бізнесу в умовах економічної кризи.

ЦИФРОВЕ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

Ю.А. Заїка, доц., канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

На сьогодні цифровізація стала ключовим драйвером зростання української економіки та добробуту громадян. В країні діє принцип цифрового пріоритету (digital by default), де всі сфери суспільного життя пронизані цифровізацією. Ринок праці в умовах діджиталізації висуває нові вимоги до підприємця: високий рівень інтелектуальних, комунікативних, моральних якостей, що сприяє успішній самоорганізації діяльності.

Цифрове ведення бізнесу полягає у використанні інформаційно-комунікаційних технологій для оптимізації та автоматизації процесів у бізнесі з метою забезпечення більш ефективної та конкурентоспроможної діяльності.

Нині більшість компаній усвідомлюють, що цифрова трансформація – це не тільки шлях до більш прибуткового майбутнього, але й запорука успішного існування бізнесу в конкурентному середовищі. Цифрова трансформація веде до поліпшення обслуговування клієнтів, оптимізації бізнес-процесів, підвищення безпеки даних, скорочення часу виходу на ринок і більш продуктивного функціонування бізнесу загалом. Діджитал-трансформація нині — це набагато більше, ніж просто автоматизація. Технології процвітають разом з людьми, тому залучення персоналу в процес змін відіграє ключову роль в успішному результаті.

Цифрове ведення бізнесу дозволяє:

- зменшити витрати на різні процеси, такі як виробництво, маркетинг, продажі, облік тощо.

- підвищити ефективність роботи шляхом автоматизації рутинних операцій та використання інструментів аналітики для прийняття рішень.

- підвищити якість товарів та послуг, що пропонуються клієнтам, за рахунок оптимізації процесів виробництва та обслуговування.

- підвищити конкурентоспроможність бізнесу, зокрема за рахунок залучення нових клієнтів за допомогою ефективної маркетингової стратегії та онлайн-продажів.

Для впровадження цифрових інструментів у бізнесі необхідно провести аудит бізнес-процесів, визначити найбільш обтікані місця та знайти оптимальні рішення для їх автоматизації. Варто звернути увагу на вибір програмного забезпечення, яке максимально відповідає потребам вашого бізнесу.

Основні переваги цифрового ведення бізнесу включають:

Збільшення ефективності роботи: цифрові інструменти допомагають автоматизувати рутинні задачі та знижують час, потрібний для виконання ділових операцій.

Підвищення продуктивності: цифрові інструменти дозволяють більш ефективно використовувати ресурси та знижують кількість помилок.

Збільшення конкурентоспроможності: цифрові технології дозволяють бізнесу швидше адаптуватися до змін в зовнішньому середовищі та змінювати свої продукти та послуги відповідно до потреб ринку.

Збільшення доходів: цифрове ведення бізнесу може допомогти збільшити доходи підприємства шляхом підвищення продажів та зниження витрат.

Підвищення задоволеності клієнтів: цифрові технології дозволяють забезпечити кращу обслуговування та зручність для клієнтів, що може призвести до підвищення їх задоволеності та лояльності.

Цифровізація тією чи іншою мірою зачепила кожен галузь бізнесу, і це лише початок. Підприємства, націлені на успіх і розвиток, зобов'язані приймати виклики сучасної економіки - тільки в цьому разі вони зможуть стати лідерами. Саме в цьому їм і допоможе цифрова трансформація.

Для того, щоб використовувати цифрові технології ефективно, бізнес повинен розробити цифрову стратегію, яка відображає мету та цілі підприємства в цифровому середовищі.

МАРКЕТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЛОГО БІЗНЕСУ: АСПЕКТ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

В.М. Погорелов, аспірант, ДВНЗ «ПДТУ»

В умовах розвитку сучасної економіки значення маркетингу в підприємницькій діяльності дедалі зростає. За таких обставин, підприємства повинні значну увагу приділяти комплексу планово-управлінських рішень з маркетингу. Такі рішення надають підприємствам можливість ефективно працювати в

висококонкурентному середовищі малого бізнесу. Концепція ринкового управління пронизує усі етапи виробничого процесу: від інноваційної ідеї нового продукту, його розробки та виробництва, до кінцевої реалізації з урахуванням потреб споживачів. Одним з аспектів конкурентоспроможності малого бізнесу є діджиталізація маркетингової діяльності

Малі бізнеси можуть зробити багато для того, щоб діджиталізувати свою маркетингову діяльність. Це може забезпечити їм більшу ефективність і досягнення успіху на ринку. Ось декілька аспектів діджиталізації маркетингової діяльності, які малий бізнес може використовувати:

1) Створення веб-сайту: Веб-сайт є важливим інструментом маркетингу в цифровому світі. Через нього компанії можуть представляти свої товари та послуги, а також взаємодіяти з клієнтами через онлайн-форми та засоби зв'язку.

2) Реклама в соціальних мережах: Оскільки більшість людей використовує соціальні мережі, це дуже ефективний спосіб залучення нових клієнтів. Можна створити спеціальну рекламну кампанію, яка буде спрямовуватися на певну аудиторію.

3) Використання електронної пошти: Розсилка електронних листів може бути ефективним способом просування продуктів або послуг. Вони можуть містити інформацію про акції, новини та інші корисні матеріали.

4) Використання SEO: Оптимізація пошукових систем (SEO) може допомогти підвищити позиції в пошукових системах, що забезпечить більше відвідувачів на веб-сайті.

5) Використання месенджерів: Клієнти часто користуються месенджерами, тому можна використовувати їх для взаємодії з ними, відповідати на запитання та забезпечувати підтримку.

У цілому, діджиталізація маркетингової діяльності може допомогти малому бізнесу досягти більшої аудиторії, підвищити свою відомість та залучення клієнтів, а також підвищити ефективність маркетингових кампаній. Однак, діджиталізація вимагає певних знань та вмінь, тому варто залучати фахівців з маркетингу, які зможуть допомогти у створенні та реалізації маркетингової стратегії в цифровому просторі.

Крім того, важливо збирати та аналізувати дані про ефективність маркетингових кампаній, щоб у майбутньому можна було покращувати та оптимізувати їх. Для цього можна використовувати різні аналітичні інструменти та метрики, які допоможуть відслідковувати результати.

Сьогодні малі підприємства - це важливий елемент ринкової економіки, без якого держава не може гармонійно розвиватися. Малий бізнес багато в чому визначає темпи економічного зростання, якість і структуру ВВП, оскільки становить значну його частину. Варто пам'ятати, що діджиталізація маркетингової діяльності - це постійний процес, який потребує змін та адаптації залежно від змін на ринку та поведінки споживачів. Тому підприємствам варто регулярно оновлювати свою маркетингову стратегію та вдосконалювати свої навички та знання в цифровій сфері.

МЕДІАМЕНЕДЖМЕНТ В ЕПОХУ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В.В. Гончар, проф., д-р екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Швидкий розвиток цифрових технологій: Інновації в області цифрових технологій розвиваються зі швидкістю, яка безпосередньо впливає на медіаіндустрію. Це створює необхідність постійної адаптації медіаменеджерів та їх роботи з новими інструментами, методами та підходами. Медіакомпанії повинні активно адаптуватися до нових цифрових технологій, впроваджуючи нові інструменти аналізу даних, контент-маркетингу та розподілу медіапродуктів для забезпечення своєї конкурентоспроможності та виживання на ринку.

Збільшенням доступу до Інтернету, зростанням кількості користувачів соціальних мереж та поширенням мобільних пристроїв зумовило стабільний ріст кількості переглядів в інтернеті. Так з 2015 року кількість переглядів новинного контенту зросла в 2,75 рази, кількості переглядів розважального контенту в 2,3 рази, перегляд кінофільмів зріс у 3,33 рази.

В ході дослідження було запропоновано декілька аспектів, які на сучасному етапі розвитку є найбільш актуальними для медіаменеджменту:

Використання Big Data. Дозволяє медіаменеджерам аналізувати великі обсяги інформації про користувачів, їхні потреби та поведінку для розробки більш точних стратегій реклами та маркетингу, що сприяє збільшенню прибутку та популярності медіабрендів.

Соціальні мережі як інструмент медіаменеджменту. Дозволяють швидко реагувати на зміни уподобань споживачів, транслювати цільовий контент та аналізувати ефективність рекламних кампаній в реальному часі.

Забезпечення безпеки даних та конфіденційності. Потрібно приділяти особливу увагу захисту даних та конфіденційності

інформації. Це включає розробку та впровадження ефективних систем безпеки, що гарантують надійне зберігання та обробку даних.

Глобалізація та міжкультурна комунікація в медіаменеджменті. Цифрові технології сприяють глобалізації медіаконтенту та поширенню міжкультурної комунікації. Медіаменеджери повинні враховувати ці аспекти для створення контенту, який буде цікавим та актуальним для різних аудиторій, а також відповідати міжнародним стандартам якості.

Медіаменеджери повинні розуміти та адаптуватися до цих змін, щоб задовольнити потреби аудиторії та забезпечити її взаємодію з контентом.

AGILE ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ОПЕРАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

О.В. Калінін, проф., д-р екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Agile-технології — це сімейство гнучких методологій розробки продуктів та управління проектами, які акцентують увагу на співпраці, адаптації та швидкому відгуку на зміни. Сутність Agile-технологій полягає у зосередженні на наступних аспектах:

Людські ресурси: Agile-методології наголошують на важливості команди та її взаємодії замість рігидних процесів та інструментів. Вони віддають перевагу відкритому спілкуванню, співпраці та самоорганізації команди.

Робочий продукт: Agile ставить акцент на доставці функціонального продукту клієнтам якомога швидше та на регулярній основі. Короткі ітерації дозволяють команді швидко отримувати відгук від клієнтів та адаптувати продукт відповідно до їх потреб.

Співпраця з клієнтом: Agile-методології підкреслюють важливість тісної взаємодії та співпраці з клієнтами протягом всього проекту. Це сприяє кращому розумінню потреб клієнтів та розвитку продукту, який задовольнить їхні очікування.

Відкритість до змін: Agile-технології визнають, що вимоги до продукту можуть змінюватися протягом розробки. Тому вони підтримують гнучкість і здатність команди швидко адаптуватися до нових викликів та змінених обставин.

Використання Agile-технологій в системі операційного менеджменту залишається актуальним і набуває все більшої популярності. Це пов'язано з рядом причин:

Змінність бізнес-оточення: Сучасний бізнес-ландшафт перебуває в стані постійних змін через технологічні інновації, зміни на ринках і

нові виклики. Agile-технології допомагають компаніям адаптуватися до цих змін швидше, ніж традиційні методи менеджменту.

Скорочення часу впровадження проєктів: Agile-методології спрямовані на мінімізацію часу від початку проєкту до його впровадження. Це дозволяє компаніям швидше відповідати на потреби ринку і отримувати конкурентні переваги.

Підвищення якості продуктів: Agile-технології ставлять акцент на неперервний процес поліпшення продуктів і послуг. Команди працюють над постійним вдосконаленням результатів, що підвищує їх якість і задоволення клієнтів.

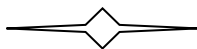
Покращення співпраці в команді: Agile-методології сприяють кращому спілкуванню і координації між учасниками команди. Вони допомагають усунути силоси між різними відділами і підвищують ефективність роботи.

Збільшення задоволення співробітників: Agile-технології стимулюють самоорганізацію і самомотивацію співробітників, що призводить до підвищення їх задоволення роботою і зниження рівня стресу.

Основна мета Agile-технологій полягає у забезпеченні швидкої та ефективної реакції на потреби клієнтів та зміни у бізнес-оточенні, а також у створенні продуктів високої якості і забезпеченні задоволення команди та клієнтів.

Однак важливо пам'ятати, що Agile-технології не є панацеєю і можуть не підходити для кожної компанії чи проєкту. Перед впровадженням Agile-методологій, керівництву необхідно ретельно проаналізувати свою організацію та ресурси, а також врахувати особливості ринку і вимоги клієнтів.

Успішне впровадження Agile-технологій в системі операційного менеджменту вимагає ретельного планування, відповідного навчання співробітників, належної підтримки керівництва та гнучкості у вирішенні проблем. Таким чином, актуальність використання Agile-технологій буде залежати від можливостей компанії успішно їх впровадити та адаптувати до своїх потреб і обставин.

СЕКЦІЯ: ОБЛІК І АУДИТ

ОСНОВНІ ЗАСАДИ СТАТИСТИЧНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

М.Г. Белопольський, проф., д-р екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Для отримання та проведення аналізу масових кількісних та якісних явищ, дослідження закономірностей в суспільстві за певний період часу користувачі повинні звертатися до статистичної інформацією, яку надає державна статистична служба. Інформація формується та складається на основі даних бухгалтерської звітності та аналітичних даних. Саме статистичний облік узагальнює та проводить дослідження масових явищ, які важливі на загальнодержавному рівні.

Органами державної статистичної служби акумулюється інформація, масових явищ та процесів, які відбуваються в економічній, соціальній та інших сферах життя України та її регіонів, здійснюється процес збирання даних на основі статистичної методології.

Статистичні спостереження дозволяють, отримати об'єктивну, повну та достовірну інформацію про:

- діяльності суб'єктів господарювання;
- показники діяльності окремих галузей;
- показники соціально економічного стану суспільства, окремих категорій.

Після опрацювання інформаційних статистичних даних за допомогою статистичного зведення узагальнюють показники, що описують дослідження, аналізують та проводять прогнозування досліджуваних явищ і процесів.

На основі статистичного зведення дані групують, на однорідні групи за суттєвими для них ознаками. За допомогою статистичного зведення виявляють характерні явища, закономірності, та проводять досліджування процесів, зв'язків і виявляють залежність між явищами та їх ознаками.

Статистичне спостереження здійснюється на основі програмно-методологічного та організаційного забезпечення, яке здійснюється на основі: постановки завдання, встановлення мети спостереженні, визначення об'єкта спостереження; розробки програми спостереження; підготовки інструментарію спостереження; дотримання принципів і правил проведення статистичного спостереження.

МЕТА ТА ФУНКЦІЇ СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ОБЛІКОВОГО ІНСТРУМЕНТУ

А.В. Бессонова, асистент, ДВНЗ «ПДТУ»

Статистичний облік – це система збору та узагальнення інформації про масові явища, факти чи процеси з метою контролю та управління ними. Ведуть статистичний облік трудових ресурсів, виробництва та розподілу продукції, товарообігу за товарними групами та іншими масовими суспільними явищами. Кожне масове суспільне явище статистика вивчає як сукупність якісно однорідних об'єктів (одиниць), що відрізняються один від одного варіюванням деяких ознак.

Кожен вид обліку виконує свою роль у контролі та управлінні господарською діяльністю, а їх сукупність охоплює всю господарську діяльність підприємства. Своєчасне отримання облікової інформації про господарську діяльність підприємства дозволяє керівникам вживати відповідних заходів щодо впливу на процес господарювання. Облік є основою звітності підприємств.

Звітність є сукупністю показників, що відбивають результати господарської діяльності організації за звітний період. Звітність включає таблиці, які складають за даними бухгалтерського, статистичного та оперативного обліку. Вона є завершальним етапом облікової роботи. Статистична звітність є централізованою, регламентованою законодавством формою контролю держорганами діяльності господарюючих суб'єктів. Вона реалізується через періодичне отримання статистичної інформації та оформлюється у різних формах звітів за певний період.

Дані звітності використовуються зовнішніми користувачами для оцінки ефективності діяльності організації та для економічного аналізу у самій організації. Звітність є необхідною для оперативного керівництва господарською діяльністю та є вихідною базою для подальшого планування. Тому звітність має бути достовірною і своєчасною. У ній має забезпечуватися сумісність звітних показників із даними за минулі періоди.

Організації складають звіти за формами та інструкціями (вказівками), рекомендованими статистичними та фінансовими органами. Єдина система показників звітності організації дозволяє зводити її за окремими галузями, економічними районами та по всьому господарству в цілому.

Статистичній звітності притаманне особливе місце серед інших видів звітності підприємства:

- відповідність поставленій меті;

– підготовка офіційної державної інформації, що характеризує масові явища та процеси в економічній, соціальній та інших сферах життя країни та її регіонів;

– наявність статистичної оцінки;

– планова, організована система збору даних про масові явища та процеси, що відбуваються в економічній, соціальній та інших сферах життя країни та її регіонів;

– наявність єдиної методології для складання звітності, яка ґрунтується на результатах наукових дослідженнях, міжнародних рекомендаціях і досвіді статистичної методології.

Складність формування та забезпечення достовірності звітних показників зумовлюють необхідність визначення і дотримання принципів складання звітності.

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» звітність ґрунтується на таких основних принципах:

1) обачність – застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;

2) повне висвітлення;

3) автономність;

4) послідовність;

5) безперервність;

6) нарахування та відповідність доходів і витрат;

7) превалювання сутності над формою;

8) історична (фактична) собівартість – пріоритетною є оцінка активів підприємства, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;

9) єдиний грошовий вимірник;

10) періодичність.

На сьогодні чітко виділених принципів підготовки податкової та статистичної звітності підприємств не існує. Проте, до їх складу окрім певних принципів фінансової звітності (обачність, повне висвітлення, послідовність, безперервність, періодичність) повинні також відноситись: достовірність, аналітичність, нормативна обґрунтованість та конфіденційність (за винятком знеособленої статистичної інформації).

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ

С.І. Бессонова, проф., канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

В умовах сьогодення статистичний облік являє собою дуже важливу ланку сучасної вітчизняної економіки, оскільки саме статистичний облік вивчає на макроекономічному рівні всі галузі країни. На основі статистичних даних користувачі отримують інформацію на основі якої здійснюється оцінка економічного стану конкретної галузі, соціальної сфери, аналізується діяльність підприємництва, інноваційної діяльності. Тому, дуже важливо, з метою відповідності вимог міжнародних стандартів, провести ряд заходів до удосконалення організації статистичного спостереження державної статистики України.

Статистична інформація відповідає за подання підприємствами різних форм статистичних спостережень, саме масові інформаційні ресурси дозволяють проводити дослідження соціально-економічних показників та отримувати реальну інформацію за визначений термін, дозволяють здійснити аналіз за багаторічний період.

Основні обов'язки державної статистичної служби полягають в зборі та наданні офіційної, об'єктивної, своєчасної статистичної інформації, яка є дуже важливою та необхідною для вітчизняного суспільства. Інформування суспільства об'єктивними даними сприяють виваженим рішенням та застосуванню обґрунтованих оптимальних рішень державними органами. Рішення приймаються та затверджуються на основі отриманих результатів державних статистичних спостережень. Виважені рішення дозволяють не тільки отримати певні висновки, але й сприяти покращенню економічному добробуту населення, виконанню країною взятих на себе зобов'язань в рамках міжнародних угод, сприяти активізації інноваційним перетворенням.

Тому реформи у галузі звітності повинні бути спрямовані на зменшення кількості звітів. На сучасному етапі є потреба в оптимізації статистичній інформації яка повинна бути якісною, оперативною та інформаційною.

Реформування системи державної статистики відповідно до нормативних документів ЄС та міжнародних стандартів є надзвичайно важливим та актуальним завданням.

АСПЕКТИ БОРОТЬБИ З НЕПРАВОМІРНИМ ВИКОРИСТАННЯМ КОНДУЇТНИХ КОМПАНІЙ У НІДЕРЛАНДАХ

О.В. Кленін, проф., канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Кондуїтна (транзитна) компанія – це компанія, яка використовується в сфері міжнародних економічних відносин з метою зменшення податків при виведенні прибутку. Така компанія-посередник створюється в державі з пільговим режимом оподаткування доходу. Наприклад, щоб організувати отримання доходів з країни А компанією в офшорній державі В, в Нідерландах реєструється проміжна кондуїтна компанія. З Нідерландами у країні А є угода по податках. Компанія з країни А виплачує дохід кондуїтної компанії із застосуванням пільгових ставок, а та, в свою чергу, виплачує цей дохід компанії В в офшорі. Уряд Нідерландів вважає небажаним зловживання послугами кондуїтних компаній, тому вітає пропозицію Директиви ЄС щодо боротьби з ними. Вигоди від кондуїтних компаній в плані зайнятості нідерландців і податкових надходжень в країну обмежені, в той час як ці компанії чинять негативний вплив на міжнародну репутацію Нідерландів.

Уряд планував на 2023-2024 рр. ряд заходів, які допоможуть збалансувати систему оподаткування на додаток до Міжнародного фокусу боротьби з ухиленням від сплати податків. Серед іншого, це принесе додаткові мільйони євро до бюджету.

Зокрема, уряд Нідерландів виділяє такі податкові заходи:

- зменшення відрахування самозайнятих (EMZ / ZZP);
- скасування податкового резерву на старість (FOR);
- введення прогресивної ставки в боксі 2;
- зниження суми доходу для першої категорії зі сплати корпоративного податку;
- обмеження податкових пільг на пожертви;
- підвищення низької ставки податку на прибуток до 19%;
- збільшення оподаткованої зарплати DGA;
- обмеження по 30% рулінгу «стандартом Балкененде».

«Стандарт Балкененде» (Balkependenorm) являє собою верхню межу зарплати в Нідерландах, який співвідноситься з зарплатою прем'єр-міністра. Якщо припустити, що в 2024 році ця сума складе 220.000 євро, то це означає, що максимальна база, на яку можна запросити рулінг складе €220.000. Гранична сума неоподаткованого відшкодування складе 30% від 220.000 євро, тобто 66.000 Євро.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ СТРАН ЄС

В.Я. Махінько, доц., канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

На даному етапі перспективи розвитку бухгалтерського обліку в країнах ЄС зводиться до того, що дані клієнтів та їх банківських рахунків автоматично надходитимуть до бухгалтерського програмного забезпечення, ручне введення даних стане рідкістю.

Цьому сприяють два чинники.

По-перше, стає все більше людей, які виростили на технологіях. Тому технологія має центральне значення для подальшого розширення свого бізнесу. У результаті вони також розуміють, що їх облік найкраще вести у цифровому вигляді. Перше, що вони роблять, коли клієнт просить їх створити рахунок, це знаходять додаток на своєму смартфоні або планшеті, який може допомогти їм у цьому.

Другий чинник пов'язаний із законодавством. Уряд ЄС заохочує цифровий спосіб роботи. Тому в деяких країнах компанії не мають вибору, і вони повинні використовувати бухгалтерське програмне забезпечення для організації певних аспектів свого обліку.

Як зуміти підготуватися? Керівництво підприємства має переконатися, що обране бухгалтерське програмне забезпечення може отримувати дані з різних джерел. А саме:

1. Взаємини у реальному часі – до 2030 року клієнти вимагатимуть перегляду своїх рахунків у режимі реального часу. Бухгалтеру також доведеться повідомляти про це у режимі реального часу своїм клієнтам.

2. Проактивна порада – тепер, коли у бухгалтерів з'явилося спеціальне програмне забезпечення, вони можуть набагато швидше інформувати своїх клієнтів про господарські операції і фінансовий стан підприємства.

3. Превентивне усунення недоліків – бухгалтери витратять більше часу на виявлення проблем та помилок, ніж на виправлення помилок наприкінці року.

4. Вищі витрати – більша додана вартість – бухгалтери братимуть зі своїх клієнтів більше через додану вартість, яку вони надають через свої консультаційні послуги. Таким чином, бухгалтери зароблятимуть на життя краще.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

С.Ф. Патук, аспірант, ДВНЗ «ПДТУ»

Розвиток інноваційного потенціалу має велике значення при вирішенні внутрішніх та зовнішніх стратегічних завдань в економічному зростанні українських підприємств та можливо лише за умов їх ефективного використання.

Інтенсивні фактори займають головне значення у виробничому розвитку підприємства.

Інноваційна діяльність виступає основним чинником для забезпечення ефективного розвитку підприємства в ринкових умовах. Якщо підприємства не мають можливості до нововведень, це робить продукцію неконкурентоспроможною, а фінансовий стан підприємства погіршується.

Зараз потрібна активізація інноваційної діяльності промислових підприємств, що обумовлює розробку, реалізацію та просування на ринок інновацій; з іншого - інноваційний розвиток забезпечує розширене відтворення капіталу підприємства (тобто, капіталізацію), засноване на впровадженні інноваційних продуктів.

Задля інноваційного розвитку підприємств необхідні високий рівень розвитку виробничо-технічної бази та висока якість виробленої продукції. Тільки перехід на інноваційний шлях розвитку зможе забезпечити високий рівень вказаних показників. Забезпечення інноваційного розвитку в цілому економіки України є запорукою успішного економічного розвитку промислових підприємств, України, та конкурентоспроможність держави на світовому ринку.

На жаль, на українських промислових підприємствах зазначен недостатньо високий розвиток інноваційного потенціалу промислового підприємства, що негативно відображається на ефективному використанні інноваційного потенціалу.

Використовуючи розроблений механізм для визначення інноваційного потенціалу промислових підприємств, компанії мають можливість визначити цінність свого інноваційного потенціалу та позиціонувати свою цінність у відносинах з іншими промисловими компаніями.

Науковий керівник: д.е.н., професор Кленін О.В.

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

А.В. Соколов, аспірант, ДВНЗ «ПДТУ»

Стратегічне управління має своєю метою забезпечення довгострокового успіху підприємства завдяки реалізації процесу «стратегічне планування – реалізація стратегії – стратегічний контроль».

Фінансовий результат промислового підприємства та ефективність економічної діяльності залежить від якісного формування стратегії підприємства.

Існують недоліки національної транспортної стратегії. До них належать технологічна відсталість та неефективна робота транспортних підприємств.

Стратегія розвитку національних автотранспортних перевізників формується із наступних елементів: місії, бачення, цінності, стратегічних цілей, планів заходів з їх досягнення, ризиків використання.

Транспортна стратегія національних автотранспортних перевізників потребує подальшої розробки відповідних планів заходів.

Ці плани заходів мають бути описані кількісними показниками в окремих документах, як втім і бюджети та проекти, спрямовані на досягнення стратегічних цілей. Практична частина стратегії повинна бути диференційована за галузями і будуватись як система допомогти підприємствам транспорту, в тому числі автомобільного, стати більш екологічними, ефективними та продуктивними. Інституційна підтримка процесу стратегічного розвитку економічних суб'єктів усіх ланок транспортної системи України – вихідна умова комплексної, цілеспрямованої трансформації та швидкого зростання параметрів функціонування національної транспортної системи до європейського та світового рівня.

Для підвищення ефективності автомобільного транспорту, пропонується розглядати до застосовування стратегії: протистояння сильним сторонам конкурента; вакантної ніші; спеціалізації; виключної диференціації; зростання за рахунок придбань та поглинань; використання слабких сторін конкурента. Конкретизація вибору переважної стратегії залежить від теоретичних та методологічних підходів, визначених для фрагментарних галузей.

Таким чином, стратегія розвитку автотранспортного підприємства є довготривалий результат бачення пріоритетних

напрямів трансформації економічної діяльності та формування стратегії розвитку підприємств автомобільного транспорту.

Останні соціально-економічні явища, змушують промислові підприємства переглядати межі реалізації стратегічних задач і своєчасно розробляти нові ефективні стратегії.

Пошук напрямів формування стратегії підприємствами автомобільного транспорту сприяють стабільності, відновленню і стійкості ділових операцій в нестабільних економічних умовах.

Науковий керівник: д.е.н., професор Кленін О.В.

РОЗВИТОК СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ ПІДПРИЄМНИЦТВА

В.В. Циганок, аспірант, ДВНЗ «ПДТУ»

Використання спеціального програмного забезпечення, Інтернет-технологій, соціальних мереж та інших інформаційно-комунікаційних складових господарювання необхідно для ефективної господарської діяльності промислових підприємств.

Комунікації не можуть здійснюватися без інформаційної складової.

Діяльність промислових підприємств в сучасних умовах базується на їх здатності генерувати потоки інформації і знань протягом короткого часу, можливість обробляти замовлення на продукцію через віртуальну мережу.

Інформаційні технології представляють собою методи і засоби отримання, перетворення, передачі, зберігання і використання інформації.

Існують проблеми в інформаційно-комунікаційній сфері. До них належать: низька сприйнятливість підприємницького сектору до інновацій. Інформаційні комунікації займають центральне місце в системі інформаційного забезпечення діяльності організації. Для впровадження в організації ефективної системи комунікацій необхідно сформувати комунікативну стратегію суб'єкта економічної діяльності, яка водночас буде підпорядковуватись загальній стратегії організації.

Інформаційні комунікації у бізнесі – це форма комунікацій у сфері ділових відносин суб'єктів з метою ефективнішої реалізації їх стратегічних та тактичних цілей з використанням провідних ІТ-технологій, що дає змогу повніше реалізувати маркетингові можливості та покращити показники діяльності. Розвиток інформаційних комунікацій сьогодні дозволяє не лише полегшити роботу персоналу та керівництва, а й удосконалити діяльність бізнесу в цілому, сформувати

нові можливості, підвищити ефективність роботи окремого працівника та персоналу взагалі. Вплив інформаційних комунікацій присутній на всіх етапах діяльності підприємства – від бізнес-планування до зміни напрямку діяльності. Більше того, вони дозволили створювати онлайн-підприємства, які іноді або не присутні в країні, де розташований їх ринок збуту, або взагалі можуть існувати лише в Інтернет-просторі. Впровадження інформаційних технологій має свої переваги та недоліки та нові ризики, які потрібно оцінювати і враховувати керівництву промислових підприємств.

Науковий керівник: д.е.н., професор Кленін О.В.

СЕКЦІЯ: ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

О.В. Хаджинова, проф., д-р екон. наук,
С.О. Сало, здобувач вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем спеціальності 073 Менеджмент,
ДВНЗ «ПДТУ»

Динаміка змін зовнішнього середовища діяльності підприємства в умовах розвитку цифрових технологій на основі інформаційної революції та процесів глобалізації економіки, значно впливає на появу нових загроз діяльності економічних суб'єктів, що актуалізує необхідність формування підходів до управління і осучаснення системи забезпечення економічної безпеки.

Цифрова трансформація економіки стає найважливішим чинником економічного зростання як бізнесу, так держави. Сьогодні відбувається перехід від впровадження цифрових технологій до комплексної побудови цифрової екосистеми на різних рівнях економічної системи. Цей тренд відображає необхідність ефективної взаємодії всіх учасників процесу цифровізації – державних органів влади, бізнесу, освітніх установ, промислових підприємств та фінансових структур.

Система управління економічною безпекою підприємства в умовах цифровізації має формуватися на двох рівнях:

- на макрорівні економічна безпека забезпечується державою шляхом загальної організації діяльності підприємств у сфері економічної безпеки (законодавчої, виконавчої влади, правоохоронних органів, громадських організацій тощо) через реалізацію

загальнодержавної політики і використання загальнодержавних інструментів знижуючи рівень корупції, криміналізацію, економічну нестабільність, а також формує сприятливе для підприємства інституційне середовище та ін;

- на рівні підприємства економічна безпека забезпечується шляхом роботи служби безпеки, залучення охоронних підрозділів тощо. Система функціонує в рамках розробленої та прийнятої концепції безпеки підприємства, з урахуванням стратегічних цілей, конкурентних переваг, загроз економічній безпеці, терміну їх впливу та можливості запобігання та інших особливостей діяльності.

Основними напрямками організації системи управління економічною безпекою підприємства в умовах цифровізації мають бути: облік у системі безпеки специфічних технологічних, фінансових, організаційно-управлінських, кадрових факторів діяльності підприємства; використання запобіжних заходів спрямованих на прогнозування загроз, адаптацію діяльності підприємства до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі; координації діяльності служби безпеки та правоохоронних органів з метою зниження рівня загроз та ефективної протидії існуючим загрозам; організація професійного аудиту безпеки, спрямованого на ліквідацію прорахунків у забезпеченні економічної безпеки; активізація діяльності «агентів цифрової трансформації».

ПЕРЕВАГИ ЕКОНОМІКИ СПІЛЬНОГО СПОЖИВАННЯ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД ДЛЯ УКРАЇНИ

М.І. Мавріна, канд. екон. наук, ст. викладач, ДВНЗ «ПДТУ»

Останніми роками стала дуже популярна економічна модель спільного споживання колективне користування товарами чи послугами без обов'язкового володіння. Це і є економіка шеринга (від англ. Share – ділитися). Не позбавляючи переваг володіння така модель згладжує недоліки класичного володіння, як для споживачів, так і для виробників. Наведемо декілька прикладів, легковий автомобіль використовується за призначенням приблизно 5% свого життєвого терміну. Але оплачувати страховку та податок треба щороку. Короткострокова – за потребою – оренда робочого простору замість довгострокової оренди чи навіть покупки офісу, який у вихідні та свята простояє.

Інститут спільного володіння існує не одне тисячоліття. Що саме відрізняє сьогоднішня? По-перше, брак коштів у більшості населення. По-друге, йде тренд вільного життєвого простору. По-третє, через

воєнний стан більшість населення прагне до мобільності і не прив'язуватись до місця проживання, а навпаки зі швидкість світла встигати переїжджати туди, де безпечніше. По-четверте, користуватися послугами оренди стало набагато швидше та простіше завдяки розвитку технологій та ІТ-платформ. Всі ці перераховані причини зумовлюють розвиненню раціонального споживання. Цю тенденцію варто розглядати як напрям, довкола якого формуються і який сам формує цілий набір високоефективних трендів. Це і нові методи підвищення ефективності виробництва, і раціональне використання ресурсів, і відповідальне споживання, і вирішення питань придбання сировини для виробництва та утилізації відходів.

Основні переваги, які отримає підприємство при запровадженні концепції спільного споживання в основу своєї політики збуту товарів: гнучкість до сучасних швидко змінних умов економічного простору, відносну незалежність від рівня доходів населення, раціональне використання ресурсів, зміцнення соціальної довіри, економічні вигоди. Найголовніше те, що це дасть змогу запобігти банкрутству підприємств, які не відносяться до галузей, які забезпечують базові потреби людини.

Переваги використання принципів спільного споживання для підприємств та споживачів представлені у табл. 1:

Таблиця 1 – Переваги використання принципів спільного споживання для підприємств та споживачів

Переваги для бізнесу	Переваги для споживачів
1. Щомісячні надходження від підписки/оренди	1. Доступні ціна підписки, робить можливим спробувати всі цікаві пропозиції. Не потрібно витратити багато часу на порівняння та по дальший вибір
2. Довгострокові відноси з клієнтами та можливість розширення географії своєї діяльності.	2. Економія часу. Все привезуть у зручний час. Якщо щось зламається, то одразу замінять. Не потрібно витратити дорогоцінний час на повернення, ремонт або очікування девайсу з сервісу.
3. Зростання кількості клієнтів, що дає перспективи економічного розвитку підприємства	3. Ефективне використання власних коштів. Не потрібно одразу платити велику суму грошей, або оформляти кредит і обтяжувати себе довгостроковими фінансовими зобов'язаннями.

<p>4. Вирішення проблеми утилізації девайсів, у яких вийшов термін служби, або які морально застаріли, за рахунок відправлення їх на переробку</p>	<p>4. Ефективне використання особистого простору. Якщо річ по тім чи іншим причинам більше не потрібна, то її одразу заберуть. Споживачам не потрібно організовувати місце для зберігання або втрачати час на продаж за оголошенням.</p>
--	--

Джерело: розроблено автором

За даними, наведеними у таблиці 1, можна зробити наступний висновок: технологічні рішення систем підписки дуже перспективні для вітчизняних підприємств, адже використання принципів економіки спільного споживання дасть змогу модернізувати бізнес процеси таким чином, що по суті підприємство зможе продавати свої товари або надавати свої послуги в сотні разів дешевше та при цьому значно розширити свою географію і створити довгострокові фінансові відносини зі своїми споживачами.

ЗЕЛЕНИЙ ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ

О.Ю. Лактіонова, доц., канд. екон. наук,
М.Д. Пересада, ст. гр. ФБС-22-м, ДВНЗ «ПДТУ»

Зелені фінансові інструменти дають змогу залучати капітал для покращення екології. Зміна капіталу, що залучається за рахунок зеленого фінансового інструменту представлено на рис.1.

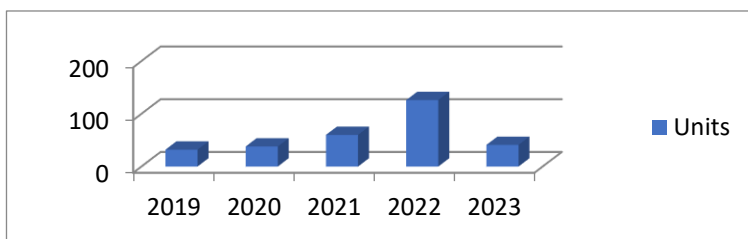

Рис.1 – Динаміка досліджень зелених фінансових інструментів, одиниць, 2023 (січень), одиниці

Спостерігається зростання динаміки зелених фінансових інструментів (рис. 1). Виявлено, що основними інструментами зеленого фінансування є зелені облігації, пільгове кредитування, субсидії на зелені проекти та інші. Вказані фінансові інструменти дозволяють

зеленим проектам розвиватися, що неможливо за стандартних фінансових умов. Як фінансують спонсорів проведення досліджень із зелених фінансових інструментів фінансових у світовій практиці виступають такі: Національний фонд природничих наук Китаю; Фонди фундаментальних досліджень для центральних університетів; Європейський фонд регіонального розвитку. «Зелена» облигація — це фінансовий інструмент, який випускають уряди, фінансові установи та корпорації для фінансування «зелених» проектів. "Зелені" облигації забезпечують аномальну прибутковість.

Висновки: Випуск зелених облигацій значно впливає на ціну акцій. Прибутковість збільшується після оголошення про випуск зелених облигацій. Випуск зелених облигацій викликає позитивні настрої інвесторів. Збільшуючий виторг використовується для збільшення «зелених» проектів. Уряд має мотивувати корпорації та фінансові установи випускати більше «зелених» облигацій, щоб сприяти зростанню економіки. Це підвищить вартість компаній та підвищить прибутковість для інвесторів.

ЕКОЛОГІЧНІ ЧИ «ЗЕЛЕНІ» ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ, СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ У ПОКРАЩЕННІ ЕКОЛОГІЇ

О.Ю. Лактіонова, доц., канд. екон. наук, С.В. Пух, ст. гр. ФБС-22-М,
ДВНЗ «ПДТУ»

Досліджено фінансові інструменти, що здійснює підтримку політики декарбонізації та розвитку низьковуглецевих технологій та сприяє розвитку зелених технологій в економічних системах екологізації та еко-модернізації виробництва товарів та послуг. Виявлено, що до екологічних чи зелених фінансових інструментів (GFI) відносять: зелені фіскальні інвестиції, зелений кредит, зелене страхування, зелені облигації.

Екологічні або «Зелені» фінансові інструменти (GFI) мають значення для скорочення викидів CO₂ та покращення екології планети. Найбільш сильну підтримку із чотирьох типів GFI надають «зелені» фіскальні інвестиції спільно зі страхуванням та кредитуванням. Проте ринок «зелених» фінансів керується державою. Існує необхідність перетворення ринку на модель, керовану ринком.

Зелені фінанси можуть значно підвищити корпоративні технологічні інновації, а корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) має позитивний стримуючий вплив на цей зв'язок між зеленими фінансами та корпоративними технологічними інноваціями. За результатами аналізу неоднорідності позитивний вплив «зелених»

фінансів на технологічні інновації найбільш значуще у великих компаніях та компаніях у більш економічно розвинених східних регіонах Китаю.

Політика "зеленого" кредиту (GCP) дозволяє керувати розвитком "зеленої" економіки за допомогою фінансових коштів. Однак емпірично мало відомо про взаємозв'язок між GCP і інтенсивністю промислових викидів вуглецю (CEI). Дослідження спрямовано вивчення впливу GCP на CEI сильно забруднюючих галузей (НПІ) шляхом розгляду Керівних принципів зеленого кредиту.

Зелений кредит вважається важливим засобом забезпечення сталого зростання. Досліджується подвійний вплив зеленого кредиту на економіку та довкілля. Політика зеленого кредиту покращує економічні показники та скорочує викиди забруднюючих речовин. Політика зеленого кредиту сприяє збільшенню масштабу інновацій та підвищує їхню ефективність.

Моделі посередницького ефекту показують, що ефект Портера зеленого кредиту може бути досягнутий за рахунок підвищення ефективності інновацій.

З метою зменшення антропогенної зміни клімату розвинені країни зобов'язалися з 2020 року щорічно залучати 100 мільярдів доларів США для задоволення потреб країн, що розвиваються. Досліджувалися економічні наслідки та вплив на викиди CO₂ наступних варіантів залучення кліматичних засобів з державних джерел у розвинених країнах: (i) встановлення цін на викиди CO₂; (ii) податок на споживання електроенергії та (iii), відмова від використання викопного палива, паливні субсидії. Аналіз загальної рівноваги показав, що ці варіанти не тільки викликають дуже різні глобальні витрати на збір заданих сум кліматичних фондів, але також мають зовсім різні наслідки для розподілу витрат між розвиненими країнами, що розвиваються. Аналогічно, глобальні викиди CO₂ внаслідок альтернативної політики збору коштів значно різняться. Ціноутворення на викиди CO₂ і податок на споживання електроенергії в розвинених країнах переносять значну частину тягаря витрат на збільшення кліматичного фінансування на країни, що розвиваються, у той час як скасування субсидій на викопне паливо в розвинених країнах призводить до підвищення добробуту країн, що розвиваються. Ціноутворення на CO₂ і податок на споживання електроенергії призводять до збільшення викидів у країнах, що розвиваються, скасування субсидій на викопне паливо стимулює декарбонізацію економіки країн, що розвиваються, за рахунок більш високих цін на викопне паливо. З точки зору глобальної економічної ефективності

усунення субсидій є найменш привабливим варіантом, але воно стає більш привабливим для портфеля заходів політики, якщо взяти до уваги співвідношення витрат між розвиненими країнами, що розвиваються, а також вплив на викиди CO₂ в країнах, що розвиваються.

Популярними інструментами для фінансування сталого «зеленого» розвитку стають боргові свопи та соціальні облигації або облигації сталого розвитку, які використовували деякі країни на Балканах. Це потенціал для країн, що розвиваються в Балканському регіоні. У центрі уваги цієї статті є аналіз стану державного боргу західно-балканських країн. Зростаючий рівень державного боргу за останнє десятиліття вказує на відсутність адекватних інтервенцій та відносно невідкладну необхідність бюджетної консолідації. Дослідження передбачає, що екологічні, соціальні, пов'язані з управлінням/стійкістю облигації та інвестиції в обмін боргу на клімат, є інноваційними фінансовими інструментами, які обіцяють залучити додаткове фінансування для підтримки цілей сталого розвитку шести країн Західних Балкан. Цей приплив капіталу був би особливо вигідним, враховуючи їхні потреби у зв'язку зі вступом до ЄС та їх економічних та структурних проблем. Рекомендації для політиків ґрунтуються на історії та особливостях «зелених» облигацій, а також обмін боргу на природу та їх різних механізмів, які можна адаптувати до відповідних країн. Західнобалканські країни виграють від вивчення більш інноваційних підходів до фінансування стійких суспільств. У тісній співпраці з ЄС і беручи до уваги Європейську зелену угоду, рекомендується, щоб шість країн Західних Балкан розробили механізми фінансування, які підвищать прозорість різних політик та велику відповідальність за їх реалізацію. Застосування методу, що рекомендується, може допомогти вирішити проблему державного боргу, а додаткові кошти можуть підтримати проведення структурних реформ. Збільшення нагляду з боку державних органів за цільовим використанням еко – фінансів, зокрема Китаю, потребує подальшого підвищення. Виявлено, що державна політика здатна стимулювати проведення макроекономічних НДДКР у галузі низьковуглецевих технологій, але є проблема контролю.

В економічних системах екологізації та еко-модернізації виробництва товарів та послуг необхідна фінансова підтримка, у тому числі застосування екологічних чи зелених фінансових інструментів (GFI), до яких відносять: «зелені» фіскальні інвестиції, «зелений» кредит, «зелене» страхування, «зелені облигації». В Україні для покращення екології та зниження впливу наслідків техногенних катастроф, воєнних дій існує необхідність залучення використання GFI.

З цією метою існує необхідність подальших досліджень, спрямованих на розробку та використання GFI.

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ КРАЇН ЄС

О.Ю. Лактіонова, доц., канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Сума надходження екологічних податків до бюджету ЄС у 2002 р. склала 217 638 млрд. євро., що склало 6, 62% до всіх податкових надходжень та соціальних внесків (TSC), або 2,55% до ВВП (GDP) країн ЄС. Сума надходження екологічних податків у 2020р. становила-299 885 млрд. євро, це склало відповідно 5,57% до TSC і 2,24% до GDP. Загальна динаміка змін екологічних податків до бюджету ЄС представлена на рис 1.

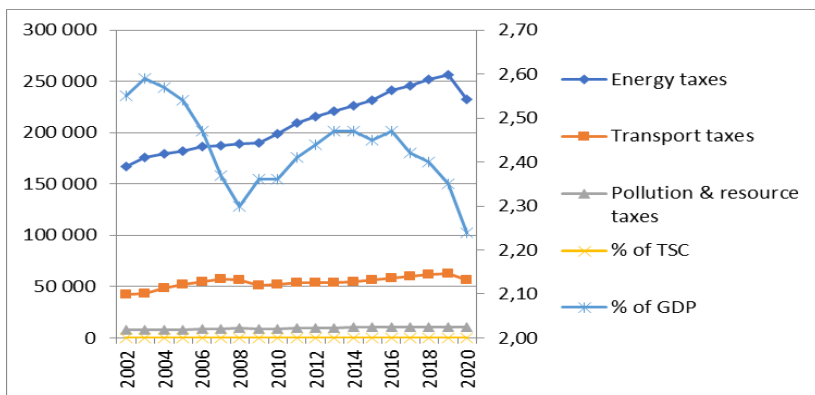

Рис. 1 – Динаміка надходжень екологічних податків до бюджету ЄС за період 2002-2020., млрд. євро

Найзначніші надходження у порядку зменшення за типами податків: від енергетичного податку – Energy taxes; від транспортного – Transport taxes; за викиди в атмосферу та на видобуток копалин – Pollution&resource taxes (рис.1).

Ставки екологічних податків за досліджуваній період збільшувалися, що призводило і до збільшення сум надходжень, однак, у пайовому відношенні до сум TSC і GDP, що збільшуються, значне зростання не спостерігалося. Другою причиною помірності зростання, стало те, що метою екологічного оподаткування стало необхідність виховання забруднювача, а чи не заповнення доходної частини бюджету ЄС.

Динаміка змін екологічних надходжень до бюджету ЄС країнам платникам екологічного податку наведена на рис. 2.

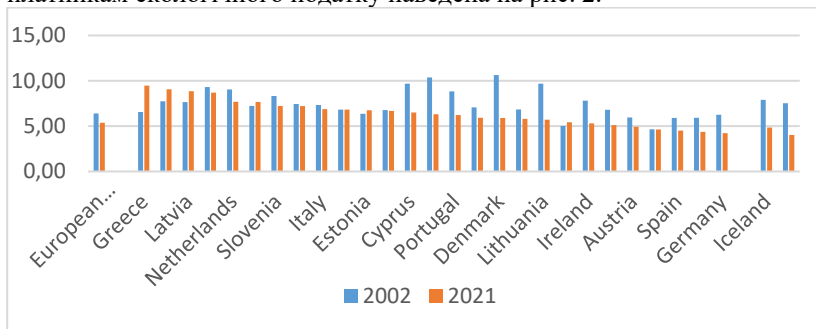

Рис. 2 – Динаміка змін екологічних надходжень до бюджету ЄС щодо країн-платників, млрд.євро.

Як «зелений» фінансовий інструмент у ЄС розглядається і торгівля квотами на емісію (cap-and-trade), спрямовану на зниження викидів парникових газів (рис. 3).

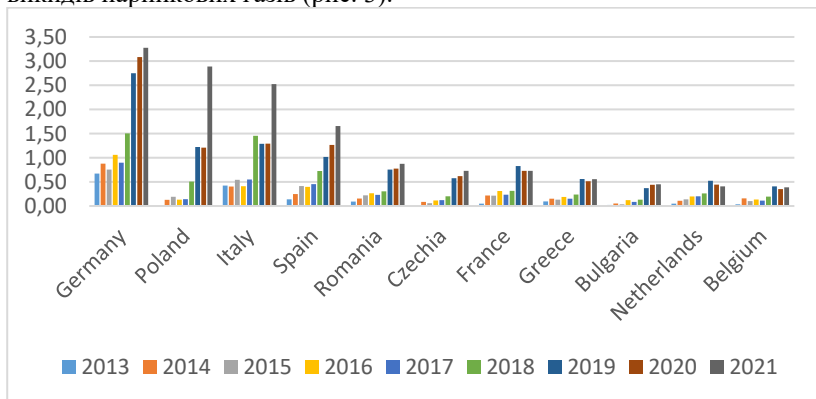

Рис. 3 – Загальні податкові надходження від продажу дозволів на викиди з аукціону держав-членів ЄС, млрд. євро

Висновок: до екологічних фінансових інструментів практики ЄС відносять: екологічні податки, торгівля квотами – дозволами на викид парникових газів та «зелені» кредити; "зелені" інвестиції; «зелені» облігації», загалом – «зелені» боргові та пайові фінансові інструменти. Для розробки ефективної екологічної політики є необхідність дослідження «зелених» фінансових інструментів, у тому числі за участю «зеленого» страхування.

РИЗИКИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

М.В. Тимошенко, доц., канд. техн. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Ефективна робота банківського сектору сприяє стабільності фінансової системи та розвитку економіки.

В умовах війни проблематика ефективності його функціонування є однією із найбільш досліджуваних в українському науковому товаристві. Подібні дослідження проводилися закордонними науковцями через локальні конфлікти у країнах Азії, та північної Африки. Наголошується, що будь-який воєнний конфлікт на планеті, здійснює загальний вплив на світову банківську систему [9].

Агресія Росії насамперед має серйозний вплив на банківський сектор України – сформовано значні ризики в рамках функціонування та розвитку банківської системи. Ключові з них:

- Кредитний ризик – проявляється в рамках таких процесів, як зростання кількості неплатежів з боку позичальників, зменшення платоспроможності підприємств, збільшення кількості незабезпечених кредитів. Підвищується доля проблемних кредитів. Суттєвий вплив має зростання облікової ставки.

- Ризик ліквідності – обмеження доступу до джерел фінансування, збільшення ризику банкрутства та зменшення кількості позик, що видаються банками (можна додати і збільшення кількості клієнтів, що бажають зняти готівку з банку).

- Ризик валютних коливань – збільшення ризику втрат від зміни валютного курсу та впливу міжнародного фінансового ринку на національну валюту. Може призвести до зменшення здатності банків до залучення іноземних інвестицій/збільшення капіталовідтоку.

- Ризик втрати репутації – зменшення довіри до банківської системи внаслідок нестабільної економічної та політичної ситуації. Може збільшуватися через залучення банків до непопулярних проєктів або сприяння конфлікту, через зв'язки з небажаними режимами.

- Ризик кредитного портфеля – порушення контрактів/зменшення платоспроможності може призвести до масштабних дефолтів та суттєвого зменшення якості активів в кредитному портфелі.

- Ризик операцій – зменшення ефективності операцій через обмеження доступу до інфраструктури та зниження рівня безпеки операцій. Також, може виникнути ризик крадіжки або знищення важливих даних через технічні проблеми.

- Ризик залежності від депозитів – зменшення кількості депозитів через зниження довіри до банківської системи. Цей ризик також може

бути зумовлений зміною кон'юнктури ринку, зростанням рівня безробіття та відсутністю додаткових джерел фінансування.

- Ризик зміни законодавства – може призвести до необхідності змін у банківській стратегії, процедурах та операціях. Зміни можуть спричинити скорочення прибутків банків та зниження довіри клієнтів до них.

- Ризик кібератак – підвищений ризик злому банківських систем та втрат конфіденційної інформації через зростаючу кіберзлочинність. Додатковий ризик – кібератаки зі сторони Росії - як зброї для нападу на фінансову систему.

- Ризик зменшення активності бізнесу – зменшення попиту на кредити та інші фінансові послуги. Може бути особливо небезпечним для фінансових установ, які спеціалізуються на позичках та інвестиціях для малого та середнього бізнесу.

Загалом можна визначити, що ризики банківської діяльності в Україні під час війни є складними та багатограними. До основних ризиків, із якими стикаються вітчизняні банки в умовах воєнних дій, слід віднести: ризик знищення банківської інфраструктури, зменшення платоспроможності клієнтів банків, втрата активів, зростання ризику інфляції та падіння курсу валют, обмеження розміру та типу фінансових операцій та підвищення ставок за кредитами.

Зважаючи на складну ситуацію, на даний момент існує необхідність проведення ефективного ризик менеджменту у вітчизняних банках, до складу якого необхідно включити такі процеси: диверсифікація портфеля активів, залучення додаткових джерел фінансування, збільшення рівня капіталізації банку, впровадження стратегій зменшення ризику та підвищення ефективності.

Війна є серйозним викликом для банківського сектору України та необхідно вживати належних заходів, щоб забезпечити стійкість та ефективність банківської діяльності в умовах повномасштабного вторгнення, задля забезпечення сталого розвитку, як фінансової системи держави так і усіх соціально-економічних процесів.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОМЕРЕЖЕВИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ У ФІНАНСОВІЙ ТА БАНКІВСЬКІЙ СФЕРАХ.

О.Ю. Мінц, зав. кафедри, проф., д-р екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Нейролінгвістичні моделі (НЛМ), здатні відповідати на нечітко сформульовані питання та створювати текстовий та графічний контент за запитом. Розвиток нейролінгвістичних моделей триває вже понад 10

років, але широкого визнання як самостійний інструмент вони набули лише у 2022 році із появою таких як GPT-3.5, ChatGPT, Midjourney.

Формально, функцією лінгвістичних моделей є моделювання вибору наступного слова у реченні із врахуванням попереднього контенту. Перехід від простих ймовірнісних моделей до моделей, заснованих на нейронних мережах, дозволив по-перше використовувати для навчання великі обсяги інформації, а по-друге – враховувати попередній контент дуже великого обсягу.

Останні роки дослідники штучного інтелекту (ШІ) класифікують його інструменти на 3 групи – слабкий (Narrow AI), широкий (Wide AI) та сильний (strong AI). До появи НЛМ всі системи штучного інтелекту відносилися до категорії «слабкого». Сучасні нейролінгвістичні моделі характеризуються дуже великою кількістю параметрів (175 млрд. для ChatGPT), що дозволило їм (хоча вчені досі сперечаються – як само) не тільки запам'ятовувати інформацію, що використовувалася при їх навчанні, а й навчитися вирішувати задачі, яких у явному вигляді не містилося в навчальній вибірці. Такі моделі вже відносяться до категорії «широкого» ШІ, який може пояснити власні висновки, накопичувати знання, навчати інші моделі. «Сильний» ШІ, який визначається як «штучний розум» поки що не створений, але успіхи НЛМ додають оптимізму в тому, що це принципово можливо.

Пошук потенційних напрямків застосування НЛМ йде дуже високими темпами через участь багатьох ентузіастів. Аналіз існуючих публікацій та повідомлень, що стосуються їх використання у фінансовій та банківській сферах, а також власний досвід автора дозволяють сформулювати такий попередній перелік перспективних напрямків:

1. Навчання. НЛМ можуть виступати, як персональний тьютор за багатьма темами, зокрема фінансовою грамотністю. Вони здатні пояснити окремі питання за запитом, що дуже корисно для оволодіння новими знаннями.

2. Асистент при прийнятті рішень. Якщо у процесі діалогу з НЛМ довести до неї умови (навіть не зовсім чіткі) задачі, що вимагає прийняття рішення, то можна отримати рекомендацію щодо кращої реакції на ситуацію, та пояснення до неї.

3. Фінансовий аналітик на фондовому ринку. До появи НЛМ системи «слабкого» ШІ використовувалися виключно для проведення технічного аналізу ринку, тобто в якості вхідних даних використовували тільки курси фінансових інструментів та похідні показники від них. Поява «широкого» ШІ дозволяє використовувати його для проведення фундаментального аналізу ринків і врахування зовнішніх подій на середньо- та довгострокові тренди.

Звичайно, наведений перелік не вичерпує можливих напрямків застосування НІМ у фінансовій та банківській сфері, а лише показує, що їх потенціал є дуже великим та має використовуватися для покращення ефективності роботи всієї сфери.

СТВОРЕННЯ МОДЕЛІ ЩОДО ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

С.В. Человань, аспірант, ДВНЗ «ПДТУ»

Формування моделей передбачає поєднання виробничої діяльності з економічним розвитком, його потенційними можливостями у майбутньому з використанням новітньої, прогресивної техніки та технологій, розробка та впровадження нових концепцій, методів та інструментів, ефективних систем управління підприємством. У подальшому - це розроблення та впровадження нововведень та інновацій. Усе це надасть змогу підвищити ефективність діяльності підприємств та переорієнтуватися їх на інноваційний тип розвитку, з обов'язковим пошуком інноваційних рішень, які б відповідали задачам і цілям розвитку підприємства.

Перед усім, процес прийняття рішень є дуже не простим, для нього характерна різноманітність, та без використання економіко-математичних моделей та методів важко прийняти важливе та змістовне рішення.

Модель інноваційного розвитку підприємства - це науковий інструмент, система пізнання об'єкта, який досліджується в процесі та змінює предмет дослідження, його вивчення дає нові знання про предмет чи ситуацію, відображаючи істотні їхні риси.

Щоб створити та в подальшому використати модель, необхідно виявити проблему, поставити завдання, яке вона буде вирішувати, та вибрати саме доречну економіко-математичну модель для вирішення цих питань.

Економіко-математична модель описує процес або явище економічного змісту за допомогою математичних прийомів. У нашому випадку - це інноваційний розвиток підприємства.

Мета формування моделі щодо інноваційного розвитку підприємства – це підтвердження необхідності інноваційного розвитку та можливості його реалізації.

Отже, побудування моделі складається з визначених етапів, але деякі етапи можуть опускатися, а ряд процедур для побудови моделі можуть вестись паралельно, а саме: 1) Постановка задачі та мети; 2) Побудова формалізованої моделі; 3) Підготовка вихідної інформаційної

бази; 4) Числове вирішення економіко-математичної моделі; 5) Аналіз чисельних результатів та їх застосування.

Щоб прийняти рішення про необхідність інноваційного розвитку підприємств та можливості його реалізації, треба побудувати модель, з змінними, які здійснюють вплив та показують певний рівень стану справ діяльності підприємства та визначити їх вплив та залежність на результативну ознаку, тобто як інноваційний розвиток залежить від тих чи інших чинників та показників.

Мета створення моделі - скласти чіткі управлінські рішення щодо необхідності інноваційного розвитку підприємств.

Задачі - створена модель повинна виконувати функцію аналізу та прогнозування інноваційного розвитку машинобудівних підприємств за допомогою статистичної інформації, відображати залежність результативного признаку від чинників та показників, визначати рівень необхідності інноваційного розвитку.

ПРОГНОЗУВАННЯ РИНКІВ КРИПТОВАЛЮТ

К.В. Ромаш, здобувач вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем спеціальності 051 Економіка, ДВНЗ «ПДТУ»

В теперішній час криптовалюта – це один з найновіших, найменш вивчених і найпростіших способів інвестування фінансів. Кількість людей, які хочуть вкласти кошти в цю галузь для отримання доходу постійно збільшується, оскільки проводити транзакції у криптовалюті може будь-хто з доступом до комп'ютеру або смартфона підключеним до мережі інтернет. У зв'язку з різким зростанням біткоїну протягом останнього часу, все більше інвесторів готові ризикувати своїми коштами заради потенційного заробітку.

Проте, важливо зазначити, що криптовалюти мають дуже високу волатильність, що може зробити прогнозування їх цін дуже складним завданням. Наприклад, за останні кілька років, основна криптовалюта – біткоїн зазнала багатьох великих зростань і падінь у ціні. Даний факт робить прогнозування ринків криптовалют актуальною темою, яка вимагає від дослідників використання різних методів інтелектуального аналізу даних.

Для проведення аналізу даних та прогнозування ринків криптовалют можуть використовуватись різноманітні методи, такі як технічний, фундаментальний та соціальний аналіз.

Фундаментальний аналіз включає аналіз фінансових показників компаній, що стоять за криптовалютами, а також глобальних економічних тенденцій. Даний метод використовують інвестори та

трейдери на фінансових ринках для оцінки внутрішньої вартості активу чи бізнесу шляхом вивчення якомога більшої кількості якісних і кількісних факторів, таких як управління компанією та репутація, стан галузі, ринкова капіталізація, та інші економічні фактори.

Технічний аналіз використовує графіки цін, щоб визначити тенденції та виявити паттерни, які можуть допомогти в передбаченні майбутніх цін. Даний тип аналізу дозволяє спрогнозувати поведінку ринку на основі попередньої динаміки ціни та даних про об'єми торгів. Підхід технічного аналізу широко застосовується до акцій та інших активів на традиційних фінансових ринках, але також є невід'ємним компонентом торгівлі цифровими валютами на ринку криптовалют.

Соціальний аналіз, також відомий як аналіз настроїв ринку, є ще одним методом прогнозування ринків криптовалют. Цей метод використовується для виявлення загального настрою ринку та оцінки психології трейдерів та інших учасників ринку. Ринкові настрої враховують думки, відчуття та настрої інвесторів щодо активу. Ці відчуття не завжди відображають основи активу або проєкту, але можуть істотно вплинути на ціну.

Крім критики та давніх суперечок про те, який метод кращий для прогнозування ринків криптовалют, комбінація трьох вищезазначених методів багатьма експертами розглядається як найбільш раціональний вибір.

У той час як фундаментальний аналіз зазвичай відноситься до довгострокових інвестиційних стратегій, технічний аналіз може надати корисну інформацію про короткострокові ринкові умови, яка може бути корисною як для трейдерів, так і для інвесторів (наприклад, при спробі визначити сприятливі точки входу та виходу), а соціальний аналіз, за рахунок аналізу каналів соціальних мереж, он-чейн метрик та інших криптовалютних індикаторів, може дати уявлення про настрої щодо конкретної монети або проєкту. Щодо останнього, соціальний аналіз може бути особливо корисний на ринку криптовалют, оскільки блокчейн-індустрія та крипторинки як і раніше відносно невеликі, публічна думка та настрої можуть викликати нестійкі коливання цін. Проте варто зазначити, що для того, щоб підвищити ефективність аналізу ринкових настроїв, зазвичай краще поєднувати його з технічним аналізом, що допоможе вам робити більш точні прогнози, коли мова йде про короткострокові цінові дії, та фундаментальним аналізом, який допоможе вам визначити, чи виправдана суперечлива інформація, або оцінити довгостроковий потенціал монети.

УПРАВЛІННЯ ЖИТТЄВИМ ЦИКЛОМ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ КОМПАНІЇ РОЗРОБНИКА

О.О. Деордиця, здобувач вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем спеціальності 073 Менеджмент, ДВНЗ «ПДТУ»

Статистичні дані свідчать про те що ІТ галузь бурхливо розвивається як в Україні так і у світі в цілому, незважаючи на глобальні та локальні кризи або катаклізми. Більш того, чим далі, тим ринок ІТ послуг стає більш конкурентним. Саме ефективність управління життєвим циклом програмного продукту (Product Life Cycle, PLC) є важливим фактором, що забезпечує успіх продукту на ринку.

Незважаючи на те, що стратегії управління PLC відомі та широко вивчені, наразі стає актуальна тема управління саме в кризових умовах, таких як COVID або війна в Україні. Зокрема для нашої країни, під час військової агресії, коли ризики зростають та майже не піддаються прогнозам, і в умовах постійно зростаючої конкуренції, постає питання перегляду цих стратегій.

Управління життєвим циклом продукту (Product Lifecycle Management, PLM) – це стратегія та процес, який охоплює всі етапи життєвого циклу продукту, починаючи з його створення та закінчуючи виведенням продукту з експлуатації. PLM включає в себе планування, розробку, виробництво, маркетинг, продаж та обслуговування.

Сучасні тенденції в управлінні життєвим циклом програмного продукту відображають динамічні зміни в технологіях, методологіях і практиках розробки програмного забезпечення. Дотримання та використання цих тенденцій в управлінні життєвим циклом продукту, забезпечить підвищення продуктивності, ефективності та задоволення потреб користувачів. Врахування цих тенденцій у управлінні життєвим циклом програмного продукту може допомогти організаціям реалізувати свій потенціал та досягти успіху на ринку.

Війна має серйозний вплив на ІТ-компанії в Україні. Відповідно цей вплив повинен враховуватись у стратегіях і моделях управління проектами. Основні наслідки можна розглядати з різних поглядів, як економічного, так і соціального. Щоб зменшити вплив цих наслідків на ІТ-компанії та на діяльність галузі в цілому, управління проектами повинні бути гнучкими та пристосованими до нових умов.

У сучасному світі продукти компаній стикаються з великою конкуренцією та необхідністю постійної адаптації до ринкових умов. Ефективне управління життєвим циклом продукту є важливим фактором, що забезпечує успіх продукту на ринку і є важливим інструментом, який допомагає компаніям-розробникам адаптуватися до

змінних умов та відповідати вимогам споживачів. Ефективне управління життєвим циклом продукту передбачає врахування особливостей кожного з етапів та використання стратегій, що найкращим чином відповідають поточним ринковим умовам.

В результаті, успішне управління життєвим циклом продукту дозволяє компаніям-розробникам створювати конкурентоспроможні продукти, підтримувати їх на ринку та забезпечити стале зростання бізнесу.

Важливо, що управління життєвим циклом проекту є динамічним процесом, який має бути адаптований до кожного проекту в залежності від його особливостей та вимог. У компанії-розробнику важливо проводити регулярні огляди та аналіз проекту, щоб забезпечити його успішне завершення.

УПРАВЛІННЯ РОЗРОБКОЮ ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ У СФЕРІ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Д.В. Омельченко, здобувач вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем спеціальності 073 Менеджмент, ДВНЗ «ПДТУ»

Програмне забезпечення стало необхідним інструментом у всіх сферах нашого життя, оскільки дозволяє виконувати автоматизацію процесів, які раніше доводилося виконувати вручну. Особливу увагу варто звернути на роль програмного забезпечення у сфері фінансів, оскільки дана сфера відіграє важливу роль у функціонуванні економіки будь-якої країни.

Розробка порогового продукту є складним процесом, оскільки для його реалізації недостатньо мати знання у сфері програмування і тестування. Важливо мати глибокі знання у сфері, для якої розробляється програмний продукт. У випадку з фінансовими технологіями мова йде про знання у сфері економіки та фінансів. Розробка ідеї нового програмного продукту повинна виконуватися з урахуванням ситуації на ринку. Також важливо визначитися з потенційними користувачами програмного продукту (фізичні особи, бізнес). Ринок фінансових послуг постійно розвивається, тому неможливо передбачити всі вимоги до програмного продукту на початковому етапі. У таких умовах важливо забезпечити можливість постійного оновлення програмного продукту залежно від потреб замовника. Таким чином, основна задача полягає у тому, щоб організувати неперервний процес розробки програмного продукту з мінімізацією ризиків, пов'язаних зі збільшенням часу і витрат, необхідних для внесення змін. Водоспадний підхід не підійде для

вирішення даної задачі, оскільки передбачає отримання всіх вимог на початковому етапі і послідовне виконання всіх наступних етапів, що може призвести до збільшення часу і витрат, необхідних для внесення змін. Для вирішення даної задачі більше підходять гнучкі підходи, оскільки вони базуються на ітераційному методі виконання, який передбачає виконання роботи в рамках коротких ітерацій з фіксованою тривалістю (від 2 тижнів до 2 місяців), що дозволяє виконувати модифікацію і тестування програмного продукту на регулярній основі. До недоліків гнучких підходів можна віднести:

- Негативний вплив на якість документації програмного продукту, оскільки першочерговою метою є його працездатність.

- Негативний вплив на очікуваний результат від реалізації програмного продукту, оскільки вимоги можуть постійно змінюватися і бути непередбачуваними.

- Негативний вплив на терміни здачі готового програмного продукту, оскільки після аналізу проміжних результатів замовник може надавати додаткові вимоги для вдосконалення програмного продукту.

- Збільшення вимог до фахівців, які будуть залучатися до розробки програмного продукту, оскільки в умовах постійних змін важливо вміти швидко адаптуватися і знаходити рішення поставлених задач.

Загалом, можна виділити наступні проблеми управління розробкою програмного продукту, які потребують вирішення:

- Відсутність достатніх знань та досвіду у сфері управління розробкою програмних продуктів.

- Відсутність вміння відрізнити користувацькі вимоги від системних вимог.

- Вибір правильного підходу до управління залежно від типу організації (розробник, замовник).

- Планування послідовності виконання етапів розробки програмного продукту.

- Контроль прогресу та оцінка якості виконання етапів розробки програмного продукту.

- Управління процесом внесення змін в програмний продукт.

До можливих способів вирішення вказаних вище проблем можна віднести:

- Визначення обов'язків для кожного члена команди залежно від його знань та досвіду.

- Налагодження взаємодії між членами команди для організації командної роботи.

- Регулярне обговорення з замовником його очікувань від програмного продукту.
- Реалізація підходів до визначення пріоритетів та оцінювання задач на основі набору критеріїв.
- Реалізація підходів до формування списку задач для наступної ітерації на основі визначених пріоритетів та оцінок.
- Контроль прогресу та оцінка якості виконання задач шляхом регулярного опитування членів команди та отримання відгуків від замовника.
- Проведення аналізу після завершення ітерації з метою виявлення проблем та внесення пропозицій щодо покращення процесу розробки.

ЦИФРОВІ МЕХАНІЗМИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Є.В. Коломоець, здобувач вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем спеціальності 051 Економіка, ДВНЗ «ПДТУ»

На сучасному етапі в глобальному інформаційному суспільстві активно формується новий економічний устрій – цифровий. В світовій економіці активно використовуються переваги діджиталізації, основою якої є інформація, що представляє форму нематеріального активу в рамках суб'єкту господарювання. Використання потужного програмного забезпечення, обладнання та цифрового інструментарію формує конкурентні переваги компанії на ринку

Поняття «діджиталізація» являє собою передовий етап розвитку цифрового суспільства, коли в роботі з даними переважають цифрові технології. У економічній сфері – це перенесення звичних бізнес-процесів у електронний вигляд.

Процес цифрової трансформації значно пришвидшила пандемія COVID-19, оскільки змусила більшість підприємств пристосовуватись до нових реалій ведення бізнесу.

До основних інструментів діджиталізації відносять: цифрові дані (digital data), автоматизацію (automation) робочих процесів, цифровий доступ клієнтів (digital customer access), мережеві інструменти (networking).

Основними перевагами діджиталізації можна назвати: спрощення та автоматизацію рутинних процесів на підприємстві, зменшення витрат, розширення цільової аудиторії через використання різних каналів продажу, пришвидшення пошуку нових ринків збуту, полегшення комунікації з підрядниками та всередині підприємства,

можливість забезпечити персоналізований підхід до клієнта, можливість «виміряти» та вчасно відповісти на реальні потреби ринку за допомогою збору, оперативного опрацювання та аналізу великої кількості даних тощо.

Використання переваг діджиталізації підвищує конкурентоспроможність компанії, оскільки дають можливість швидше реагувати на зміни на ринку та відповідати на поточні потреби суспільства.

До основних недоліків діджиталізації можна віднести: неспроможність деяких підприємств швидко та вчасно розробити правильну конкурентоздатну бізнес-стратегію, складність «зачепити» увагу споживача через зростаючу конкуренцію, нестача висококваліфікованих кадрів, здатних правильно впровадити цифрові технології в бізнес, висока залежність підприємства від роботи мережі та справності інструментів діджиталізації, скорочення працівників в результаті автоматизації певних процесів, ймовірність втрати інформації через пошкодження цифрових носіїв або «зламу» баз даних.

Багато компаній вже активно використовують сучасні цифрові інструменти, створюючи віртуальні виставкові зали автомобілів (як Audi), або повністю безкасові магазини, де спеціальне програмне забезпечення «розуміє», який продукт покупець бере з полиці (Amazon Go), тим самим приваблюючи увагу нових клієнтів до бренду.

Діджиталізація підприємств є неминучим процесом, не дивлячись на усі недоліки. Тому, розумне використання цифрових інструментів, правильно розроблена бізнес-стратегія та креативність в перспективі забезпечать підприємству ряд конкурентних переваг на ринку та визначають рівень його успішності.

КРИПТОВАЛЮТИ, ЯК ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ

А.В. Толкачова-Мінц, зав. навч.-метод. кабінету, ДВНЗ «ПДТУ»

Криптовалюти з'явилися порівняно недавно, проте на початку свого існування не викликали довіри ні у професійних інвесторів, ні у звичайних людей. Проте згодом з'явився ажіотажний попит на біткоїн, що призвело до високого росту курсу і зростання інтересу до криптовалют, яких до цього часу з'явилось багато - на будь-який смак і гаманець.

На даний час криптовалюти стають популярним інструментом інвестування. Далі розглянемо основні передумови для їх використання в цьому якості.

Криптовалюти базуються на технологіях блокчейн, завдяки цьому вони мають як переваги, так і недоліки, таким чином криптовалюти технології стають конкурентоспроможною альтернативою різним банківським послугам.

Властивості криптовалют, які можна розглядати як їх переваги:

- децентралізація (немає керівного центру; всі вузли системи мають рівні права);

- низькі транзакційні витрати (мінімальні витрати на підтримку мережі за рахунок транзакцій P2P, самостійне встановлення комісій користувачем або навіть робота без комісії);

- висока швидкість платежів і незворотність транзакцій (властивість блокчейн);

- конфіденційність і надійний захист даних (жодні особисті дані під час транзакцій не передаються).

У деяких випадках ці ж плюси стають недоліками криптовалют:

- можливість злочинного використання (викликається конфіденційністю інформації);

- привабливість для хакерських атак на ключі від криптокишені (той факт, що криптовалюти існують у цифровому вигляді, робить їх бажаною здобиччю хакерів, а низький рівень освіченості в інформаційних технологіях підвищує ризик вразливості ключів доступу до криптокишені);

- втрата ключа призводить до втрати всіх коштів у кишені.

На даний момент нараховується понад 23 000 різних криптовалют та більш ніж 600 бірж, на яких проводяться операції. Капіталізація всіх криптовалют на сьогодні складає \$1 180 883 630 725.

У табл. 1 наведені дані про найбільш популярні криптовалюти на початок 2023 року.

Наведеному нижче рис. 1 видно, що біткоїн продовжує залишатись найбільш популярною криптовалютою, незважаючи на високу ціну за одиницю.

Криптовалюти є цифровим активом. На сьогодні вони використовуються для зберігання та захисту накопичень, і лише винятково - як універсальний засіб обміну. Слід пам'ятати, що криптовалюти - це інвестиція з високим ризиком для інвестора. Курс більшості криптовалют залежить головним чином від попиту на біткоїни через домінуюче положення Bitcoin (48% ринку) серед інших блокчейн-проектів. Наприклад, капіталізація Ethereum складає всього 19% від загального обсягу ринку, а XRP - 1,5%.

Таблиця 1

Популярні криптовалюти на 1 квартал 2023 р.

Назва	Позначка	ринкова вартість, січень, \$	ринкова капіталізація, січень \$	ринкова вартість, березень, \$	ринкова капіталізація, березень, \$
Bitcoin	BTC	16 625,00	420 274 300 806	27 994,81	566 661 285 145
Ethereum	ETH	1 200,00	185 400 529 852	1 825,60	225 975 170 378
Tether	USDT	1,00	68 401 008 693	0,99	81 743 942 509
Ripple	XRP	0,37	19 064 006 848	0,46	24 443 538 174
Cardano	ADA	0,38	12 614 472 192	0,39	13 832 293 739
Dogecoin	DOGE	0,08	10 898 077 867	0,08	11 100 461 916
Litecoin	LTC	92,40	6 677 096 875	86,83	6 447 081 344
Binance USD	BUSD	1,00	16 151 343 122	1,00	6 096 033 623
Stellar Lumens	XLM	0,08	2 239 967 605	0,09	2 478 827 980
Bitcoin Cash	BCH	122,90	2 373 224 117	116,04	2 248 614 861
NEO	NEO	8,59	605 944 981	10,39	732 786 612
інші			354 350 152 550		239 123 594 445
Всього			1 099 050 125 508		1 180 883 630 726

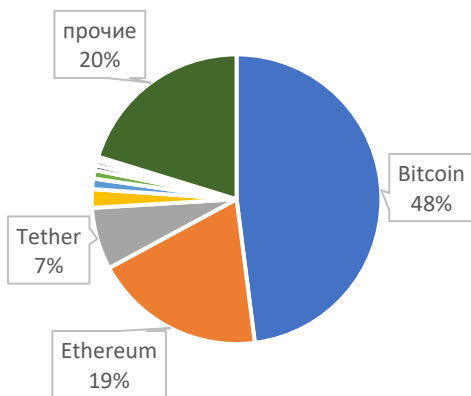

Рис. 1 – Структура ринку криптовалют

Курс криптовалют має велику волатильність (міра зміни ціни активу за певний період часу), що залежить від різних факторів, наприклад, дій розробників криптовалюти, активності великих гравців на біржах, загальних коливань на ринку криптовалют, а також світових новин.

Волатильність курсу криптовалют має суттєвий вплив на інвестування в них. Волатильність означає змінність ціни активу, і для криптовалют це може означати дуже сильні коливання ціни в короткі періоди часу.

Висока волатильність курсу криптовалют може бути джерелом високої доходності, оскільки волатильність може означати можливість купити криптовалюту за більш низькою ціною і продати її за більш високою ціною. Однак, висока волатильність також може призвести до великих втрат, якщо ціна криптовалюти раптово впаде.

Криптовалюти можуть бути привабливим інвестиційним інструментом. По-перше, вони представляють собою відносно новий і швидко зростаючий ринок, який може забезпечити високу доходність. По-друге, криптовалюти не пов'язані з традиційними ринками, такими як фондовий ринок або ринок нерухомості, що може забезпечити диверсифікацію інвестиційного портфеля. По-третє, криптовалюти забезпечують анонімність та безпеку, що може бути важливим для тих, хто хоче зберегти свої інвестиції в таємниці та захистити їх від шахрайства та крадіжок.

СЕКЦІЯ: ІННОВАЦІЙНІ ТРЕНДИ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВАМИ ТА РЕГІОНАМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

WAYS TO BOOST THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN GREEN ECONOMY

N. Solidor, ass. prof., Cand. Sc. (Engineering), PhD, SHEI «PSTU»

The concept of green growth, based on knowledge and innovation, energy-efficient production lines, advanced technologies, social and environmental progress, is becoming a guide to inclusive sustainable development not only in leading developed and emerging markets, but in most countries of the world, and Ukraine is no exception. Global trends of the green approach, which began to take shape over the past decade in various spheres of public life, are being implemented more and more deeply and widely in our country. Given the current state of socio-economic development, the technological level of industrial production, the energy

efficiency of the vast majority of industrial enterprises and the housing and utilities sector, as well as the large-scale military aggression of the Russian Federation on the territory of our country (which has influenced the revision of the state policy in terms of carbon energy consumption), the issue of transition to a sustainable development model is gaining priority on the country's agenda. The introduction of the green economy concept is an important component of the process of moving the national economy and the country as a whole towards sustainable development, which requires a consistent rejection of the excessive exploitation of natural and energy resources and the search for more progressive and innovative business models. Therefore, the task facing Ukraine is to transition the national economy to a green model of development based on sustainable production and consumption, efficient use of resources, and promotion of business activities in the form of resource and energy efficient, environmentally friendly production.

The author identifies the main barriers that hinder the development of green energy in Ukraine: institutional norms, property rights, monopolisation of the energy market, complete monopoly on distribution networks, imperfect legislative framework, lack of real incentives for enterprises in the production sector, reliable information, and investment attractiveness of Ukraine due to corruption, high interest rates on long-term loans, a powerful lobby in science and the real economy that supports and justifies carbon-based fossil energy, military operations on the territory of our country, deterioration of power lines, lack of structures for training specialists in the field of green energy, and in terms of the economic component, they simply do not exist in Ukraine.

The paper substantiates the need to make a green transition as a driver of the long-term development of the national economy, in particular in terms of overcoming the consequences of the war in Ukraine and the global COVID-19 pandemic by intensifying the development and implementation of innovative green business projects. For the further development of Ukraine's energy sector in the crisis and turbulent conditions, it is necessary to: provide destroyed and damaged green energy facilities with access to the new Fund for the restoration of Ukraine's war-damaged energy infrastructure, created by the European Energy Community; introduce support (in the form of tax holidays, absence of rent and land tax for 5 years, preferential connection to the grid) for the construction of new SPPs and WPPs; provide preferential conditions for access to the day-ahead electricity market for renewable energy companies in order to reduce the burden on the State Enterprise «Guaranteed Buyer» for payments under the feed-in tariff; increase the level of flexibility and decarbonisation of the Ukrainian energy system, primarily through the construction of new energy storage and

shunting capacities, in particular, using biomethane; to create special incentives for the production of renewable gases by green energy facilities (green hydrogen and synthetic renewable methane); to create information and demonstration centres for the implementation of RES technologies, whose activities will contribute to the expansion and deepening of international cooperation in the development, implementation and transfer of innovative green technologies.

Along with the need for adequate financing of green growth, an important prerequisite for it is the availability of the necessary skilled personnel. Today, green sectors of the economy offer significant opportunities, including for attracting investment, starting businesses, creating new jobs and generally ensuring the country's sustainable economic development. And here, the educational component becomes important, which can be implemented through the introduction of educational and professional programmes such as Green Energy and Technology, Production Management in Green Energy, Circular Economy, Green Economy, Project Management in Agribusiness, etc. in Ukrainian universities. Such disciplines and practices should focus on developing the competencies required for future professionals to work in relevant ministries and authorities at various levels (there is currently a shortage of specialists in ministries and agencies whose work is related to the implementation of the green economy concept), or to start and run green businesses, develop and implement environmental modernisation programmes for enterprises and introduce environmental management systems.

STRATEGIES OF INNOVATIVE ACTIVITIES OF THE ENTERPRISE IN THE MODERN BUSINESS ENVIRONMENT

O. Amlhnytska, ass. prof., Cand. Sc. (Economics), PhD, SHEI «PSTU»

The innovative strategy is a competitive strategy focused on radical innovations - an expletive strategy. This comparison limits the capacity of the innovation strategy only to the development of something absolutely new for the enterprise, thereby limiting consideration of possible minor modifications, small improvements of the enterprise's product or service as innovations. But, taking into account the commonality of the functions of innovative and strategic management, it is appropriate to consider the concept of innovative strategy precisely from the standpoint of an integrated approach.

It seems appropriate to define the innovation strategy as a component of the general strategy of the enterprise, which is focused on setting and achieving promising goals, precisely thanks to innovative processes. The role

of the innovation strategy in this case is to expand, deepen and clarify the general strategy of the company's development. That is, we have both the integrity and inseparability of the innovation strategy from the general one, as well as the inverse corrective relationship between the strategies.

Summarizing the research carried out, it seems appropriate to single out the following approaches to the scientific understanding of the essence of the innovative strategy of the enterprise, where it:

- defined as the result of combining theoretical works in the field of innovative and strategic management;

- characterized as an element of innovative activity, as well as an attribute of its effectiveness and efficiency;

- offered as a form of comprehensive long- and medium-term planning of innovative activities;

- interpreted as a means of minimizing innovative risks.

It is advisable to conduct a more detailed analysis of the innovative strategies proposed by scientists.

- aggressive or offensive - is developed through the creation and introduction of new products using the world's modern achievements of science and technology, with the aim of achieving technological and market leadership.

Offensive innovation strategy is used by enterprises whose activities are based on the principles of "business competition" and are developed to implement the overall growth strategy. The offensive strategy is implemented with a focus on research, as a rule, fundamental together with the use of the latest technologies. At the same time, the application of an innovative offensive strategy requires high skills in the development of innovations, along with the ability to quickly implement innovations, as well as the ability to anticipate market requirements. This strategy is typical for large corporations and enterprises, but it is also suitable for implementation by small enterprises, provided that the latter concentrate their efforts on one or two innovative projects;

- protective or defensive - used for the company's entry into new markets (or the conquest of new ones, or the maintenance of existing advanced positions) provided that the latest technologies are used. In the case of implementing a defensive innovation strategy, enterprises must patent the innovation as soon as possible in order to protect against competition and the appearance of analogues. Using a defensive innovation strategy, enterprises take positions next to or slightly behind offensive firms, analyzing the achievements and mistakes of the latter;

- imitative innovation strategy or licensing strategy is used in order to preserve the national market based on copying the production technologies

of innovator enterprises. It is based on the purchase of licenses from other enterprises with the aim of achieving leadership in the industry or using new technologies, that is, imitation of the main consumer properties of innovations released to the market by leading enterprises. However, for success on the market, imitator enterprises must have certain advantages in the production of similar products compared to pioneer enterprises, constantly improving and modernizing borrowed types of products;

- the dependent innovation strategy is used for sub-producers of world-leading enterprises. It is characterized by the dependence of technological changes at the enterprise on the policies of other enterprises that act as the main ones in cooperative technological connections. As a result of the close connection of "dependent" enterprises from the requirements for products from the leading enterprise, they do not make independent attempts to change their products;

- the traditional innovation strategy is offered as a meaningful refusal to update the product, provided there are no technological changes at the enterprise. It is based on a careful analysis of the market situation and the state of competitors, aimed at improving the quality of old products using the existing technological base. Certain innovative forms are fixed on traditional productions for a long period of their life cycle;

The choice of innovative strategies by the enterprise is proposed to be carried out both from the standpoint of the influence of the external environment, the capabilities and resources of the enterprise, and taking into account possible risks and their levels.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ

В.В. Дятлова, проф., д-р екон. наук, канд. техн. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Беззаперечним є твердження, що використання дієвих механізмів та інструментів суб'єктом управління активізує розвиток об'єкту. Це повною мірою стосується інноваційної сфери. Одним із таких механізмів є організаційний, який на державному рівні має правове закріплення: сфера інноваційної та наукової діяльності підпорядковується Міністерству освіти та науки України, функції реєстратора виконує Державна установа «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації», на базі якого створено Центр підтримки технологій та інновацій в рамках проекту Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Їх діяльність потребує підтримки на рівні регіонів. Для цього в обласних державних адміністраціях є департаменти, які спеціалізуються на питаннях інноваційної та

інвестиційної діяльності. Формуючи регіональні програми на плани, облдержадміністрації фокусують їх на багатьох питаннях, але заходів недостатньо для розвитку громадських ініціатив.

Значна кількість суб'єктів інноваційної сфери функціонує здебільшого ізольовано один від одного. Тому доцільним є створення регіональних громадських платформ, наприклад під назвою «Інновації та інноваційна свідомість», які будуть очолювати інноваційну інфраструктуру в регіонах і організовувати співпрацю суб'єктів інноваційної діяльності.

Спроби щодо утворення регіональних центрів вже здійснювалися відповідно розпорядження Кабінету Міністрів «Питання утворення регіональних центрів інноваційного розвитку» від 03.05.2007 р. № 255. Було утворено 13 центрів (один на дві-чотири області, на одну, як виключення) і 5 представництв (у таких містах, як Запоріжжя, Луганськ, Житомир, Чернівці, Рівне). Для фінансування діяльності центрів ухвалено Державну цільову економічну програму, яка не була виконана. У 2010 році ці державні установи у всіх регіонах України перейменовано на регіональні центри з інвестицій та розвитку. З ліквідацією Держінвестицій, якому підпорядковувалися центри, їх діяльність припинено в першій половині 2011 року.

У 2020 році з активізацією в Україні спрямованості на розбудову інноваційної економіки, виникла потреба в створенні центрів інноваційної інфраструктури, здатних об'єднати діяльність усіх інноваційних суб'єктів. У регіонах необхідно сформувавши перелік таких, що займаються генерацією знань, що впроваджують інновації, що фінансують їх впровадження, що виконують спеціальні посередницькі функції щодо інфраструктурного забезпечення, фінансування інноваційних проєктів, проведення їх ринкової експертизи, а також надання організаційної підтримки. За всіма регіонами таких суб'єктів більше 250 за даними Міністерства економіки України станом на 10.03.2021 р.

Ці суб'єкти, крім підприємств та організацій, в тому числі громадських, можуть бути в складі учасників громадської платформи. Основна мета пропозиції щодо створення зазначеної платформи – сприяння розвитку інноваційної діяльності в регіоні та країні загалом. Роль платформи як головного суб'єкта сприятиме формуванню інноваційної інфраструктури та її ефективній діяльності. Це дасть змогу налагоджувати комунікацію між науковцями, представниками бізнесу, інвесторами, державними органами влади та місцевого самоврядування, що сприятиме координації зусиль щодо формування нематеріального активу та його реалізації в матеріальний.

На нашу думку, обласні ради, які є органами місцевого самоврядування, представниками інтересів територіальних громад, повинні стояти на чолі громадських платформ, сприяти організації та подальшому їх розвитку. Саме обласні ради в регіонах затверджують та контролюють виконання програм розвитку соціальної, економічної, культурної сфер тощо; займаються розподілом коштів держбюджету між територіальними громадами; затверджують бюджет для областей та районів; контролюють виконання проєктів, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів тощо.

Ця громадська платформа буде виконувати функції інноваційної інфраструктури щодо: об'єднання зацікавлених в інноваційній діяльності сторін; налагодження тісних зв'язків в рамках регіону між представниками різних сфер за рахунок проведення форумів, дискурсів; створення регіонального фонду замовлень на інноваційний продукт; формування єдиної інформаційної бази даних про попит та пропозицію на інноваційну продукцію та послуги; визначення пріоритетів інноваційного розвитку регіону; надання інформації щодо залучення інвестиційних ресурсів з різних джерел для фінансової підтримки інноваційної діяльності; організації взаємодії з іншими регіональними платформами для налагодження міжрегіональної співпраці; сприяння співпраці між різними секторами та галузями економіки, суб'єктами господарювання; взаємодії з торгово-промисловою палатою та її регіональним представництвом щодо міжнародних партнерів з трансферу технологій; підвищення кваліфікації в інноваційно-інвестиційній сфері; обміну досвідом з розроблення та запровадження інноваційно-інвестиційних проєктів.

НАГРОМАДЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК ОСНОВА ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

О.В. Захарова, проф., д-р екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Сьогодні в Україні йде повномасштабна війна, гине мирне населення та військові, повністю знищуються міста та селища, руйнуються міська й критична інфраструктура. Кілька мільйонів українських жінок та дітей виїхали за межі країни в пошуках більш безпечних умов життя. Все це веде до прямих втрат людського капіталу, які на сьогодні кількісно важко або неможливо оцінити, проте вже в найближчому майбутньому наслідки таких втрат стануть очевидними й непоправними. Для того, щоб мінімізувати цей негативний результат, необхідно вже сьогодні запроваджувати заходи, які дозволять розпочати процес нагромадження людського капіталу населення, яке на

даний момент перебуває в країні. Досягнення таких позитивних тенденцій стане умовою створення додаткової вартості та отримання доходу, що дозволить поступово підвищити рівень і якість життя населення в країні. Такі зміни стануть основою для прийняття українцями, що сьогодні знаходяться за кордоном, рішення про повернення на Родину. Результатом таких рішень, за умови масовості їх характеру, стануть підґрунтям для відродження економіки України.

Отже, дуже важливо вже сьогодні на державному та регіональному рівнях активізувати ті важелі впливу, які дозволять створити сприятливі умови для пришвидшеного нагромадження людського капіталу в Україні. Відповідно до загальноприйнятого розуміння, нагромадження людського капіталу означає підвищення тривалості і якості життя, освітнього та професійно-кваліфікаційного рівня населення, що може відбуватися за допомогою різних заходів, найбільш дієвими з яких, на наш погляд, є такі.

Першим і найбільш важливим напрямом дій, спрямованих на нагромадження людського капіталу виступає доступність та якість освіти в країні. Виконання цього напрямку важливо забезпечити на всіх рівнях освіти – від дошкільної і до вищої. При цьому основна увага має бути приділеною процедурам пошуку, відбору та цілеспрямованого професійного навчання за кошти держави талановитих дітей і підлітків, які у найближчому майбутньому мають стати рушійною силою економічного зростання всіх сфер економічної діяльності в країні. Крім того, враховуючи сьогоднішній світовий тренд щодо навчання впродовж життя, дуже важливо забезпечити в Україні дієвий механізм професійного розвитку та підвищення кваліфікації всіх професійно-кваліфікаційних груп працівників.

Другим напрямом спрямування зусиль має стати підтримка наукових досліджень, розробка й впровадження інновацій, розвиток нових технологій, що сприятиме підвищенню ефективності виробництва та конкурентоспроможності національної економіки й підвищенню рівня та якості життя українців. Розвиток науково-дослідницької сфери є ключовим фактором для нагромадження людського капіталу в країні, так як дозволяє використати потенціал вітчизняних науковців та розробників на користь економіки та суспільства. Фінансування з державного та регіонального бюджетів провідних і найбільш важливих для відновлення економіки країни досліджень, що проводяться освітніми та науково-дослідними інститутами, дозволять створити середовище для інновацій та розвитку нових технологій.

Третім напрямом, що сприяє нагромадженню людського капіталу, слід назвати розвиток ділового середовища регіону та створення нових робочих місць високої якості. Реалізувати цей напрям без достатніх обсягів інвестування навряд чи вдасться і тому важливу роль у пошуку можливостей додаткового фінансування розвитку важливих видів діяльності для громади має відіграти місцева влада. Вона також має забезпечити представницьку, інформаційну та рекламну функції для розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу в регіоні. Задля успішної реалізації цього напрямку дуже важливо, щоб представники малого та середнього бізнесу у практичній діяльності чітко орієнтувалися на залучення талантів й виконання принципів корпоративної соціальної відповідальності.

Четвертим важливим напрямом являється розвиток системи охорони здоров'я в країні. Забезпечення належного рівня охорони здоров'я буде сприяти зростанню тривалості життя, скороченню рівня захворюваності за основними групами хвороб та підвищенню якості життя населення. Тут дуже важливо забезпечувати доступність медичних послуг для всіх груп населення.

Нагромадження людського капіталу має багато переваг для економіки України. По-перше, воно дозволяє збільшити продуктивність праці та якість виробництва завдяки підвищенню кваліфікації робочої сили та впровадженню новітніх технологій. По-друге, сприяє зменшенню безробіття та збільшенню заробітної плати, що сприятиме зростанню попиту на товари та послуги, що в свою чергу позитивно позначиться на розвитку економіки. Отже, нагромадження людського капіталу є ключовим фактором для відновлення економіки України в повоєнний період. Водночас це вимагає здійснення системних заходів зі всіх перелічених напрямів розвитку.

INNOVATIONS IN THE ENTERPRISE'S COMMUNICATION POLICY

I. Malysheva, Cand. Sc. (Engineering), PhD, ass. prof., SHEI «PSTU»

The formation of communication innovations in the enterprise policy is a complex process, as it should cover all entities that directly affect, potentially affect, and even do not affect its activities. The sustainable development of the Ukrainian economy reflects annual changes in the management and planning of innovations at the enterprise. The transformation processes currently taking place in the country's economy are associated with the formation of an innovative development model, which is

directly based on obtaining new results and their commercial implementation in production, ensuring the competitiveness of the enterprise.

Innovation is a multifaceted phenomenon, the features of which are: the use of scientific achievements and best practices; creation of goods (technology) of higher quality; targeted change in the functioning of the enterprise as a system that increases its efficiency; creation of new consumer value produced on the basis of the introduction of new scientific and technological achievements; ability to meet specific social needs and produce certain positive economic effects; the process of creating, distributing and using a new practical tool; the process of investing financial resources; and the process of creating new products. The principles of innovation policy should also include the inseparability from the achievements of the scientific and technological process

Principles of innovation policy of the enterprise. Strategic orientation. Innovation policy should create conditions for creating and maintaining long-term competitive advantages of the enterprise. This requires forecasting the development of the market situation in the long term. Therefore, innovation activities should be planned within the framework of the chosen strategy, and the implementation of innovations should ensure the achievement of strategic goals. The type of the overall strategy determines the direction of innovation search and the content of innovation activity, and influences the choice of forms of its organization. The development of a strategy as a long-term model of enterprise.

Focus on market needs. Developing and implementing innovations will be appropriate if they include in a product or service (directly or indirectly, currently or in the future) something that will distinguish it from similar products of competitors, i.e., give it a competitive advantage. To do this, it is necessary to thoroughly research the market and its explicit and implicit needs.

Purposefulness. Any innovative changes at the enterprise should be implemented with a specific goal in mind. The goal is defined by the top management as a desired model of the enterprise's future state, the possibility of achieving which is assessed taking into account various internal factors (personal qualities of the enterprise's employees, level of professionalism, ratio of motives and incentives, etc.) and external environment factors, which set resource and institutional limitations under which the goal can be achieved or indicate the means of achieving it.

Complexity. This principle indicates the need to involve all internal elements of the enterprise in the process of developing innovations. This is due to the functioning of the enterprise as an integrated mechanism, a change

in one part of which will necessarily lead to changes in one or more other elements, and not always in the desired direction.

Systematic approach. Comprehensiveness in innovation planning implies a system of coordination of all enterprise plans, regardless of their functional affiliation and target orientation, level of development and application. Innovation planning should take into account the objectives of various innovations, differences in the stages of creation and implementation of innovations, differences in the involvement of various enterprise services in these processes.

Information support. It involves the formation of an innovation policy taking into account modern achievements of science and technology and trends in the development of science and technology in the relevant industry. This is especially important for enterprises that have the necessary potential to create innovations on their own, they must use what others have done and be guided by global technological standards.

Inseparability from the achievements of STP. In the context of rapid STP, timely and efficient implementation of innovations ensures flexibility, maneuverability of the enterprise, its ability to adapt to a changing environment.

According to the above principles, the formation of an enterprise's innovation policy should be carried out in a certain sequence, starting with an analysis of the external environment, taking into account innovative forecasts of scientific and technological progress and determining the overall strategy of the enterprise. Formation of the innovation policy of an industrial enterprise in accordance with the above principles meets the requirements of the market, develops the potential capabilities of the enterprise, increases its competitiveness in the long term, and ensures optimal development of all business components.

RESEARCH OF THE STATE OF INNOVATION PROCESSES IN UKRAINE

O. Mizina, ass. prof., Cand. Sc. (Economics), PhD, SHEI «DNTU»

Today, domestic enterprises are faced with the problem of solving the task of forming national market institutions, increasing the competitiveness of enterprises and products, and integrating the national economy into the world precisely on the basis of innovative activities as a universal way of obtaining competitive advantages. Countries - world leaders have advanced economic development due to the ability of their national economies to effectively use innovations in the form of achievements of progress. It is the national innovation systems that make it possible to explain why some

countries have achieved high results in the creation of innovations.

In certain individual countries of the world, the activity and effectiveness of innovative activity in international practice is assessed by a number of indicators, the most comprehensive of which are the Global Competitiveness Index and the Global Innovation Index. It is also possible to use the Ease of Doing Business rating and the Corruption Perceptions Index to evaluate the effectiveness of innovations.

The Global Competitiveness Index refers to the ranking of the countries of the world according to the indicator of economic competitiveness according to the version of the World Economic Forum (World Economic Forum). This is a synthetic indicator that characterizes the country's position on the world market, therefore, when calculating it, the following components are taken into account:

- institutional environment;
- infrastructure;
- macroeconomic stability;
- the state of the health care system and primary education;
- system of higher education and professional training;
- efficiency of the goods and services market;
- efficiency of the labor market;
- level of financial market development;
- technological readiness for the introduction of new technologies;
- market size;
- innovativeness.

The global competitiveness index assesses the country's ability to produce goods and services under conditions of free competition that meet the requirements of the world market, the implementation of which increases the well-being of the state and its individual citizens. Ukraine's position in the competitiveness rating over the three years of the study varies between 76 and 84 places. According to the description provided, the fall of the Global Competitiveness Index in 2020 from 76th to 79th place is due to several factors.

The first factor is the deterioration of the macroeconomic environment, which indicates a general deterioration of the economic situation in the country. The second factor is the deterioration of the level of development of the financial market, in particular the deterioration of business assessments of the possibility of obtaining financing on the domestic stock market, the decrease of the index of protection of legal rights and the index of stock market regulation.

Deterioration of business assessments of the possibility of obtaining financing on the domestic stock market is related to both the general

deterioration of the economic situation in the country and the decrease in the number of investors who are ready to make long-term investments. This led to a fall in the stock market regulation index. The deterioration of the index of protection of legal rights, in particular the protection of the rights of secured creditors, also led to a drop in the Global Competitiveness Index.

Consequently, the general deterioration of the economic situation in the country and the decrease in the number of investors who are ready to make long-term investments led to a drop in the Global Competitiveness Index, as well as a deterioration in the stock market regulation index and the index of legal rights protection.

Analyzing the indicated data, the following conclusions can be drawn. Ukraine has significant problems with antimonopoly policy and taxation, which negatively affects the investment climate in the country. These problems must be solved to attract more foreign investment and improve economic development. Ukraine has improved its position in indicators related to the labor market and higher education.

However, with indicators characterizing the development of infrastructure, the macroeconomic environment and the development of the country's financial market, Ukraine lags far behind the leading countries of the world. To improve Ukraine's global competitiveness, it is necessary to solve problems related to antimonopoly policy and taxation, develop infrastructure and take other steps to improve the investment climate in the country. It is also important to continue to improve the level of education and the development of the labor market.

When comparing Ukraine with Switzerland, the leading country in the global competitiveness rating, a significant difference can be seen in the indicators characterizing the development of infrastructure, the macroeconomic environment, and the development of the financial market.

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Г.М. Мутерко, в.о. зав. кафедри, доц., канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Сьогодні в умовах цифровізації виникає потреба щодо формування та впровадження нових та дієвих механізмів впливу на підвищення конкурентоспроможності людських ресурсів. В сучасних реаліях відбувається трансформація у сутності конкурентоспроможності людських ресурсів, сукупності конкурентних

переваг людини в умовах глобалізації. Найбільш актуальні переваги наразі, виступають якісні – це цифрова грамотність, оволодіння та швидке застосування сучасних технологій, здатність працювати у команді, орієнтування на кінцевий результат.

У забезпеченні конкурентоспроможності людських ресурсів в Україні існують певні проблеми, основна - це низький рівень якісних характеристик за рівнем освітньо-кваліфікаційної підготовки, що не відповідають потребам роботодавців. На другому місці це потреба у фахівцях нового профілю, які вийшли на заміну застарілих професій, які в сучасних умовах вже не актуальні та не затребувані. Фахівці з високим рівнем підготовки професійної підготовки мають високі очікування щодо умов та оплати їх праці, це теж є проблемою. Також ми можемо спостерігати, що класичне тлумачення робочого місця змінилося, відчутно підвищилась частка дистанційної зайнятості, самозайнятості, виконання деяких функцій може виконуватися тимчасовими вузькопрофільними фахівцями. Всі ці проблеми у поєднанні із воєнним станом, призвело до негативних демографічних тенденцій, кризових економічних явищ, що спонукає до активної фази міграції за межі країни, також відбувається підвищення рівня безробіття та загострення соціально-економічних проблем у суспільстві. За цих складних умов, виникає необхідність підвищення конкурентоспроможності людських ресурсів враховуючі сучасні умови цифровізації економіки в Україні та світі.

Зробивши аналіз значення людських ресурсів, можна зробити висновок, що це певні конкурентні переваги людини починають зароджуватися та формуватися ще у підлітковому віці і продовжують набуватися протягом всього життя. В умовах цифровізації у людей з'являються нові можливості, розширюються вікові межі, що дає змогу отримувати достатній дохід, одержання доходу може відбуватися незалежно від фактичного місця знаходження людини, гнучкість режиму праці і відпочинку за умов цифрових технологій залежить від здібностей, навичок, знань цифрової грамотності певної особистості. Сьогодні можна зробити висновок, що дистанційна форма зайнятості, яка надає більшу свободу вибору, набуває все більшого поширення в порівнянні із традиційною.

Тому, пропонуються наступні шляхи підвищення конкурентоспроможності людських ресурсів в умовах цифровізації:

– формування на державному рівні системи перепідготовки та залучення осіб, які унаслідок вивільнених структурної перебудови, та мінімізації потреб у певних застарілих професіях;

– підвищення корпоративної соціальної відповідальності;

- підвищення цифрової грамотності;
- формування навичок використання у процесі праці сучасних інформаційно- комунікативних технологій;
- удосконалення комунікативних здібностей та здатності до міжособистісної взаємодії;
- розвиток softskills;
- розвиток креативності та інноваційного мислення;
- подолання «цифрового розриву» щодо доступності мереж зв'язку, цифрових технологій, покриття мережею Інтернет у розрізі територій країни;
- законодавче нормування відносин дистанційної зайнятості;
- забезпечення соціального захисту громадян країни незалежно від форм зайнятості та місця працевлаштування;
- підвищення рівня якості та інноваційності робочих місць, їх належне матеріально-технічне оснащення;
- спрямування системи освіти і професійної підготовки на забезпечення людських ресурсів знаннями та вміннями, що будуть затребуваними не лише у поточній, але й у довгостроковій перспективі;
- забезпечення належної диференціації щодо оплати праці та її умов у тісному взаємозв'язку із рівнем кваліфікації та трудовим внеском працівників;
- спрямування зусиль на створення нових високотехнологічних робочих місць та їх кадрове забезпечення, сприяння збільшенню частки випуску інноваційної продукції та надання інтелектуальних видів послуг;
- інтенсифікація відносин соціального партнерства у сфері підвищення конкурентних переваг людських ресурсів.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ В ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

Н.М. Потапова, доц., канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Під інформаційними ресурсами розуміють сукупність відомостей про всі події та процеси, що характеризують об'єкт управління та впливають на рівень його розвитку. За змістом інформаційні ресурси є відображенням різних сторін господарського процесу, зафіксованим в результатах наукових досліджень та розробок, проектно-конструкторської документації, обліково-статистичних даних та інструктивних матеріалах тощо у формі понять, суджень та більш складних моделей дійсності. Якість інформаційних ресурсів визначається адекватністю відображення дійсності, можливостями

використання у практичній діяльності, спрямованої на всебічне підвищення ефективності господарювання.

У процесі відтворення інформаційних ресурсів виділяють фази виробництва, поширення та використання. Стосовно економічної системи фаза виробництва – це процес вивчення особливостей споживання ресурсів у даному об'єкті, який включає збирання інформації, її обробку та аналіз. Фаза поширення пов'язана зі специфічною властивістю інформації, що дозволяє одні й ті ж дані використовувати багаторазово для вирішення будь-якої кількості завдань у виробничо-господарській сфері. Природним обмеженням є час, протягом якого ці дані зберігають актуальність. Фаза використання наголошує, що окрім процесу безпосереднього інформування, інформаційні ресурси є джерелом прийняття управлінського рішення.

Інформаційні ресурси в економічній системі виступають у двох формах. З одного боку, інформація стає провідним фактором виробництва поряд із сировиною, машинами та робочою силою. З іншого боку, інформація як вирішальний елемент входить до решти видів ресурсів. Тобто інформація втілюється в інших видах природних та економічних ресурсів та піднімає їх на якісно новий рівень. Тим самим інформаційний ресурс має двоїтий характер: з одного боку, він є самостійним економічним ресурсом, з іншого – виступає у перетвореній формі економічного потенціалу.

Інформація як продукт праці людини втілюється у вигляді інформаційного продукту. Інформаційний продукт є матеріалізованим результатом інформаційної діяльності, що призначений для задоволення інформаційних потреб громадян, державних органів, а також підприємств, установ та організацій.

Інформаційний продукт є результатом інтелектуальної діяльності та як нове знання має неуречевлену форму. Однак для обороту в економічній системі він має бути зафіксований на будь-якому матеріальному носії будь-якої фізичної якості у вигляді певних документів. Тобто, у користування споживачеві інформаційний продукт надходить в уречевленому (матеріалізованому) вигляді – у формі інформаційного документа.

Таким чином, інформаційні ресурси є основою до створення інформаційних товарів та послуг. Ключове значення при цьому має наявність у суспільстві певної інформаційної потреби, яка ініціює певну інформаційну діяльність та пошук необхідних інформаційних ресурсів. У процесі інформаційної діяльності інформаційні ресурси трансформуються на інформаційний продукт. Інформаційна потреба є необхідною умовою створення інформаційного продукту.

Подальший рух інформаційного продукту в економічній системі може здійснюватись у наступних трьох формах:

інформаційний продукт як товар надходить на інформаційний ринок з метою обміну шляхом купівлі-продажу;

інформаційний продукт надходить у державну власність;

інформаційний продукт стає суспільним надбанням.

У кожній із виділених форм руху інформаційний продукт надходить у відповідну інформаційну базу, тим самим доповнюючи та вдосконалюючи її. Зростання інформаційної бази викликає у суспільстві нову інформаційну потребу, задля реалізації якої створений інформаційний продукт виступить вже інформаційним ресурсом. Тим самим кругообіг інформації в економічній системі набуває форми постійного повторення (тобто обороту). У цьому оборот інформації підпорядковується закону потреб, що піднімаються: кожна задоволена інформаційна потреба породжує інформаційну потребу вищого порядку. На певному етапі кількісне накопичення інформаційної бази переходить у якісні відмінності та відбувається великий прорив у даній інформаційній галузі.

Таким чином, взаємозв'язок інформаційних ресурсів та інформаційних продуктів має двосторонній характер. З одного боку, інформаційні ресурси у процесі інформаційної діяльності трансформуються в інформаційний продукт (прямий зв'язок). З іншого боку, інформаційний продукт, викликаючи інформаційну потребу вищого порядку, стає інформаційним ресурсом, необхідним для її задоволення (зворотний зв'язок).

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Ю.А. Заїка, доц., канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Забезпечення стійкого та гармонійного економічного зростання економіки України робить надзвичайно актуальним питання організації протидії кризовим явищам та відродження нормального перебігу функціонування основної ланки економіки – підприємств різних форм власності та форм господарювання, потребує опанування та впровадження в практику антикризового управління. Висока імовірність виникнення і розвитку кризи в процесі діяльності будь-якого підприємства зумовлює необхідність здійснення спеціалізованого антикризового управління, яке спрямоване на подолання кризових явищ, базуючись на системному, ситуаційному та процесному підходах

Розвиток підприємства в кризових умовах може бути важким завданням, але в той же час є ключовим для збереження існування та

подальшого розвитку бізнесу. Для того щоб допомогти підприємству впоратися з кризовими умовами та зберегти стабільність та конкурентоспроможність необхідно:

- провести аналіз ринку та змінити стратегію. В кризовий період, ринок може змінитися, тому важливо провести аналіз змін на ринку та змінити стратегію відповідно до нових реалій. Можливо, деякі ринки виявляться менш прибутковими, а деякі можуть набувати нової ваги. Також варто розглянути можливість розвитку нових продуктів або послуг, які можуть підвищити конкурентоспроможність підприємства;

- зберегти добрі відносини з клієнтами та постачальниками. У кризові періоди важливо дбайливо ставитися до своїх клієнтів та постачальників, бо вони можуть бути ключовими факторами для збереження стабільності бізнесу;

- звернути увагу на маркетинг та продажі. У кризові періоди потрібно зосередитися на рекламі та продажах, щоб залучити нових клієнтів та зберегти існуючих. Розгляньте можливість зменшення цін на свої товари та послуги або запровадження нових пропозицій для залучення клієнтів;

- розглянути можливість отримання додаткових джерел фінансування;

- зменшити витрати та оптимізувати процеси. В кризовий період, важливо зменшити витрати та оптимізувати процеси, щоб зберегти фінансову стабільність підприємства. Наприклад, можна зменшити витрати на оренду, залучення персоналу, маркетинг, транспорт та інші витрати. Також варто звернути увагу на оптимізацію виробничих процесів, щоб зменшити витрати на виробництво та підвищити ефективність виробництва;

- звернути увагу на цифрові технології. Цифрові технології можуть бути корисним інструментом для розвитку підприємства в кризовий період. Наприклад, можна використовувати інтернет-маркетинг, електронну комерцію, відеоконференції та інші.

Підприємства можуть зіткнутися з кризовими умовами, що можуть виникнути з різних причин, таких як економічні зміни, зміни ринкових умов, припинення попиту на товари або послуги, неправильне управління, природні катастрофи, криза здоров'я тощо. Однак, підприємства можуть приймати заходи для зменшення впливу кризових умов на їхню діяльність, а також навіть знайти нові можливості в таких умовах.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Е.В. Камишнікова, проф., д-р екон. наук,
С.Ю. Криклива, ст. гр. ЕП-22-М, ДВНЗ «ПДТУ»

Війна суттєво впливає на провадження підприємницької діяльності. Багато підприємств через нестабільну військову ситуацію опинилися у кризовому стані, що зумовлює необхідність забезпечення їх платоспроможності, стійкості та ліквідності.

На зниження загальної фінансової стійкості під час війни вплинули зовнішні фактори, такі як політична нестабільність, кризові явища в економіці, девальвація валюти; та внутрішні, які включають самовільне вилучення коштів з обороту підприємцями.

Українським урядом передбачено ряд заходів для забезпечення фінансування підприємств під час війни, зокрема:

- ухвалення рішення про введення безвідсоткового кредитування під час війни;

- провадження консультацій та підтримки діючим та майбутнім підприємцям, що супроводжується допомогою у вирішенні питань бізнесу;

- виплата коштів підприємцям за працевлаштування внутрішньо переміщеної особи;

- допомога держави у переміщенні бізнесу у більш безпечне місце аби забезпечити працівників та клієнтів;

- введення грантів на підтримку бізнесу, що постраждав внаслідок війни;

- введення платформи «Дія Бізнес», що спрощує управління власною справою та надає корисні матеріали, інформацію про контактні центри тощо;

- введення спрощеної системи оподаткування для великого бізнесу з обігом до 10 млрд грн.

Отже, підтримка фінансування підприємств здебільшого відбувається з боку держави, шляхом надання грантів, пільгових кредитів, проведення консультацій тощо. Перспективними напрямками щодо фінансування підприємств під час війни та післявоєнний час є іноземні інвестиції, але на сьогоднішній день Україна не є інвестиційно привабливою через військові загрози, брак кваліфікованих трудових ресурсів, нестабільність економіки та політики.

ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

А.В. Бессонова, асистент, ДВНЗ «ПДТУ»

Кадровий потенціал – це можливість і здатність працівників організації реалізувати в матеріальній формі свої кваліфікаційні якості в рамках досягнення цілей організації та зростання власних доходів. Кадровий потенціал формується інтеграцією та динамікою таких моментів та сторін життєдіяльності людини, як особистісні властивості; загальна працездатність; професійно-кваліфікаційні знання, уміння, досвід; творчі схильності, здатність та орієнтація особистості. Відтворення та зростання кадрового потенціалу, як і ступінь відповідної йому ефективності праці, залежить не стільки від будь-якого одного елемента, скільки від їх інтеграції, а також їх збалансованості і для окремої людини, і для груп працівників.

Кадровий потенціал оцінюється через систему кількісних і якісних показників як щодо окремих працівників організації, так і усього колективу загалом. Аналіз та оцінка кадрового потенціалу організації здійснюється на підставі кількісних та якісних методів, зокрема методу порівнянь та структуризації цілей; експертних оцінок; способу основних компонентів; статистичних методів тощо.

Одним із найважливіших в управлінні є системний підхід, заснований на системному аналізі. Стосовно управління персоналом він передбачає дослідження системи управління шляхом вивчення складових її компонентів: цілей, функцій, організаційної структури, основних категорій працівників, технічних засобів, методів управління людьми тощо.

Застосування системного підходу в аналізі кадрового потенціалу передбачає насамперед широке застосування методу декомпозиції, що дозволяє розчленувати складні явища на більш прості і полегшує цим вивчення. Зокрема, система управління персоналом може бути поділена на підсистеми, підсистеми на функції, функції на процедури, процедури на операції, операції на елементи. Після слідує вивчення кожної частини, їх моделювання і синтез.

Метод порівнянь дає можливість аналізувати управління персоналом з урахуванням фактору часу або щодо організацій-конкурентів, дозволяє оцінювати кадровий потенціал порівняно із середньогалузевими та регіональними параметрами.

Метод структуризації цілей передбачає кількісне та якісне обґрунтування цілей підсистеми управління персоналом з точки зору їх

відповідності цілям організації. Цей метод охоплює аналіз цілей, їх ранжування та розгортання до системи (побудова «дерева цілей»).

Експертний метод передбачає залучення висококваліфікованих фахівців (експертів) у галузі менеджменту. У межах цього методу проводиться оцінка якісних характеристик персоналу організації.

Метод основних компонентів дозволяє відобразити в одному показнику (головному компоненті) властивості багатьох показників, що характеризують певне явище. Щодо оцінки кадрового потенціалу, цей метод дозволяє акумулювати якісні та кількісні оцінки, звести в кілька укрупнених показників безліч факторів, що визначають кадровий потенціал. Однак цей метод є досить складним і вимагає використання спеціалізованого програмного забезпечення.

Кадровий (трудоий) потенціал працівника не є постійною величиною, він може змінюватися убік як збільшення, так і зменшення. Творчі здібності працівника, що накопичуються в процесі трудової діяльності, підвищуються в міру засвоєння нових знань і навичок, зміцнення здоров'я, поліпшення умов праці. Але вони можуть знижуватись при посиленні режиму роботи, погіршенні здоров'я тощо.

Кількісна оцінка кадрового потенціалу проводиться, зазвичай, лише щодо таких показників, як стать, вік, стаж, рівень освіти, стан здоров'я. Якісна оцінка проводиться на підставі лінгвістичних шкал та думок експертів. Вона застосовується щодо показників, що характеризують фізичний стан, професіоналізм, рівень кваліфікації працівника, його інтелектуальний, творчий, інноваційний потенціал. Такий метод оцінки доступний для використання в кожній організації, але недостатньо об'єктивно відображає ступінь використання кадрового потенціалу.

Аналіз кадрового потенціалу організації безпосередньо пов'язаний з мотивацією і стимулюванням трудової діяльності, плануванням ділової кар'єри співробітників, роботою з кадровим резервом, з підбором персоналу, його перепідготовкою та підвищенням кваліфікації.

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

М.В. Верескун, проф., д-р екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Для сталої прибуткової роботи промисловим підприємствам необхідно забезпечити ефективне використання основних видів ресурсів: фінансових, трудових та матеріальних.

В межах дослідження було проведено загальний аналіз ефективності використання ресурсів підприємства з використанням мультиплікативних математичних моделей (рис. 1).

	Фінансові ресурси			Трудові ресурси			Матеріальні ресурси		
	2019	2020	2021	2019	2020	2021	2019	2020	2021
1							Висока		
1							Середня		
0,9	Висока								
0,75				Висока					
0,7									
0,65									
0,6									
0,55	Середня						Низька		
0,5									
0,45									
0,4									
0,35				Середня					
0,3									
0,25									
0,2	Низька								
0,15				Низька					
≥ 0									

Рис. 1 – Графічне зображення узагальненої шкали оцінки ефективності використання ресурсів промислового підприємства на прикладі коксохімічного підрозділу ПрАТ «Камет-Сталь»

Відповідно до узагальненої шкали ефективності використання ресурсної бази промислових підприємств (рис. 1) показником високої ефективності використання є значення узагальнених показників фінансових ресурсів у межах від 0,7 до <1, трудових ресурсів від 0,4 до <1 та матеріальних ресурсів <1. Середня ефективність використання ресурсної бази промислових підприємств в межах 0,4 до 0,7 для фінансових ресурсів, 0,2 до 0,45 для трудових ресурсів, та =1 для

матеріальних ресурсів, решта значень показників за досліджуваними ресурсами зумовлюють низьку ефективність використання ресурсної бази промислових підприємств.

З наведеного на рисунку, який графічно інтерпретує результати мультиплікативного моделювання, видно, що ефективність використання всіх видів ресурсів підприємства протягом розглянутого періоду залишалась на дуже низькому рівні. Виключення складає лише висока ефективність використання фінансових ресурсів у 2018 р, що обумовлене високим рівнем платоспроможності на наявність валового прибутку.

Проведені дослідження дозволили отримати наступні висновки:

1. За допомогою відповідного методичного підходу проведено комплексну оцінку ефективності використання ресурсів промислового підприємства на прикладі ПрАТ «Камет-Сталь».

2. Виявлено, що ефективність використання всіх видів ресурсів перебуває на вкрай низькому рівні.

3. Отримані результати дозволяють визначити основні шляхи підвищення ефективності використання ресурсів та підприємства в цілому.

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ В ДОВОЄННИЙ ПЕРІОД

О.Л. Шпатакова, ст. викладач, канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Енергоефективність країни є показником, який ідентифікує стан енергоефективності в середовищі загального кінцевого енергоспоживання, а саме, в промисловості, домашніх домогосподарствах, секторі послуг, транспорті, лісовому, рибному, сільському господарстві, будівельному секторі, інших видах діяльності, секторі неенергетичного використання енергетичних ресурсів.

Цей показник визначається як на загальному рівні, так і стосовно кожної із складових і, відповідно показує, наскільки енергоефективними вони є. Сучасний стан енергетики України в період війни, яка почалася в лютому 2022 р. став кризовим для держави через масові руйнування об'єктів енергетичної інфраструктури, здійснені РФ в ході військового вторгнення. З огляду на зазначене, питання забезпечення енергоефективності стало актуальним напрямком практичних та наукових розвідок.

Відновлювана енергетика спеціалізується на отриманні та використанні енергії з відновлюваних джерел енергії.

Завдяки успішно реалізованим проєктам в галузі відновлюваної енергетики в Україні, щорічні викиди CO₂ в атмосферу станом на 2021 рік були зменшені на понад 10,3 млн тон, що еквівалентно викидам від понад 2,2 млн автомобілів.

Розглянемо динаміку змін стану енергоефективності в Україні в довоєнний період на загальному рівні, на рівні окремих сфер. На рис. 1 представлено динаміку частки відновлюваної енергетики в загальному енергетичному балансі України за 2013-2021 рр.

Як свідчать результати дослідження (рис. 1), в Україні в 2013-2020 рр. зростала загальна частка використання відновлюваної енергетики, в 2020 р. вона складала 6,6%.

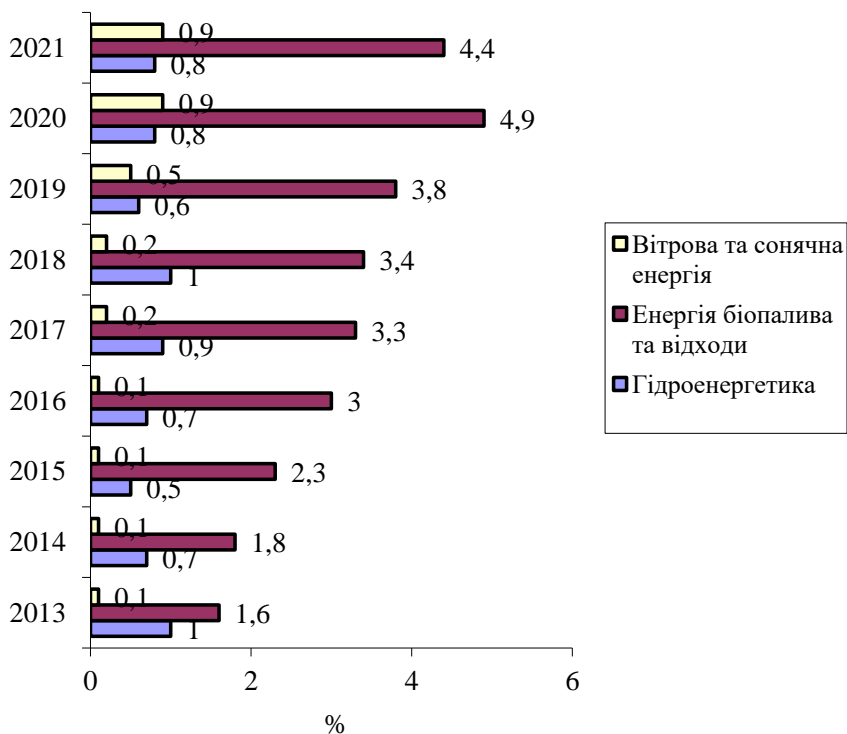

Рис. 1 – Динаміка частки відновлюваної енергетики в загальному енергетичному балансі України за 2013-2021 рр.

В 2021 р. за рахунок скорочення використання енергії біопалива і відходів даний показник скоротився до 6,1%. Вивчення характеристики розвитку енергоефективності в Україні в довоєнний період, частковий аналіз особливостей трансформацій в воєнний час дозволило виявити проблеми та фактори становлення даного напрямку.

Можемо зазначити, що важливим аспектом, який впливає на стан енергоефективності (відповідно, енергоємності) виступають джерела енергії, які використовуються для виробництва електроенергії, що застосовується у виробництві продукції (послуг).

Аналіз показує, що відновлювані джерела енергії, окрім того, що впливають на скорочення кліматичних змін (відсутність викидів CO₂ при виробництві електроенергії та її використання), також мають меншу вартість.

Вказане сприяє забезпеченню зменшення ціни на продукцію (послуги), які виробляються, що впливає на її конкурентноспроможність, збільшення обсягів збуту (в тому числі на міжнародних ринках). Відповідно, орієнтир на відновлювані джерела енергетики є основою високої доданої вартості продукції (послуг), виробництво якої характерно для розвинених економік і є пріоритетом для економік, які розвиваються.

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ І ТВОРЧЕ МИСЛЕННЯ

Л.Г. Капранова, зав. кафедри, доц., канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Чи здатні ви мислити по-іншому, вийти за рамки, "мислити нестандартно", як кажуть англомовні? Ви дозволяєте своїй творчості виражати себе? Творчість призначена як для художників, письменників, музикантів та інших художників, зовсім навпаки. Кожен у будь-якій галузі може і повинен розкрити свою творчу сторону, від фінансів до науки та управління проектами. Так народжуються нові ідеї та вирішуються проблеми, які здаються нам неможливими.

Концепція креативності вже увійшла до багатьох європейських та зарубіжних навчальних програм з основною ідеєю про термінову необхідність підготувати громадянина завтрашнього дня до того, щоб спокійно протистояти постійним змінам у сучасному суспільстві та швидко адаптуватись до них.

Творчість вважається ключовим чинником людського розвитку та культури. Тому що тільки це дозволяє нам створювати нові речі та

знаходити нестандартні рішення як музикантам, художникам чи геніальним винахідникам та вченим. Як виникає творчість? Що відбувається у нашому мозку? І чи можна вплинути на творчість?

Стрімке зростання інформаційних технологій та мінливості сучасного стану світової економіки спонукають до прийняття нестандартних рішень в бізнесі. Це спонукає нас мислити по іншому, виходити за рамки «протокольних» рішень, застосовувати свої скриті творчі таланти і навички для прийняття творчих, нестандартних рішень, так народжуються нові ідеї та вирішуються проблеми, які здаються неможливими.

Застосування у бізнесі таких навичок, як творче(креативне) мислення дає можливість розширеного вирішення проблем, погляд на цю проблему з іншого кута зору і як наслідок, вирішення цієї проблеми нестандартним способом, тому ці навички настільки ж важливі в економічній та соціальній галузях, як і в художній сфері.

Великі ідеї просто так не з'являються. Дійсно, щоб придумати відмінну нову ідею, потрібно мати необхідні знання та досвід, а також ідеальні обставини. Тим не менш, є методи, які ви можете використати, щоб покращити свої навички творчого мислення.

Що таке креативне(творче) мислення? Вважається, що креативно (творчо) мислити можуть тільки творчі люди, які маєть певні здібності у малюванні, творчості письменника.

Тому що творче мислення – це процес вигадування(фантазування) чогось нового; подивитися на проблему під новим кутом та знайти інноваційне рішення чи рішення, до якого ще ніхто не додумався. Іншими словами, йдеться про цілком нестандартне мислення.

Креативне мислення - це здатність створювати або іншим чином втілювати в життя щось нове, будь то вирішення проблеми, метод, пристрій, художній об'єкт або форму. Креативне мислення допомагає швидко реагувати на будь-яку проблему і знаходити нестандартні шляхи виходу зі складних ситуацій. Воно потрібно не тільки людям творчих професій - креативність з успіхом можна застосовувати для вирішення найрізноманітніших повсякденних завдань.

Тобто, можна визначити, що креативне мислення і творче мислення це два тотожні поняття, які в кінцевому підсумку приводять до отримання нестандартного рішення стандартної проблеми, зменшення витрат і збільшення прибутків.

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ISO В РОБОТІ МЕРЧАНДАЙЗИНГУ

С.О. Білоус-Сергеева, доц., канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Розвиток ринкових відносин в країні зумовлює постійну появу нових торговельних підприємств. Тому, для утримання власної позиції на цільовому ринку, вітчизняні суб'єкти малого бізнесу торговельної галузі змушені “боротися” за кожного потенційного споживача за просування та реалізацію товару, послуги. Вдосконаленням культури обслуговування і підвищенням професійного рівня персоналу нині важко привернути увагу клієнтів, тому необхідно застосовувати нові методи впливу на їх поведінку. В суб'єктів малого торговельного бізнесу зовсім немає часу на поступову еволюцію старих форм торгівлі на сучасні. У зв'язку з цим, задля досягнення беззаперечних конкурентних переваг на ринку і впливу на вибір покупців малому підприємництву торговельної галузі України слід активно використовувати засоби мерчандайзингу як важливого інструменту управління маркетингом на них.

Залежно від специфіки об'єкта стандартизації, призначення, складу та змісту вимог, які встановлені до нього, для різних категорій нормативних документів зі стандартизації розробляють стандарти таких видів:

- о основоположні;
- о на продукцію, послуги;
- о на процеси;
- о на методи контролю (випробувань, вимірювань, аналізу)

Основоположні стандарти встановлюють організаційно-методичні та загальнотехнічні положення для визначеної галузі стандартизації, а також терміни та визначення, загальнотехнічні вимоги, норми та правила, що забезпечують впорядкованість, сумісність, взаємозв'язок та взаємоузгодженість різних видів технічної та виробничої діяльності під час розроблення, виготовлення, транспортування та утилізації продукції, безпечність продукції, охорону навколишнього середовища.

Стандарти на продукцію, послуги встановлюють вимоги до груп однорідної або певної продукції, послуги, які забезпечують її відповідність своєму призначенню. У них наводяться технічні вимоги до якості продукції (послуг) при її виготовленні, постачанні та використанні; визначаються правила приймання, способи контролю та випробування, вимоги до пакування, маркування, транспортування, зберігання продукції або якості наданих послуг.

Стандарти на процеси встановлюють основні вимоги до послідовності та методів (засобів, режимів, норм) виконання різних робіт (операцій) у процесах, що використовуються у різних видах діяльності та які забезпечують відповідність процесу його призначення.

Стандарти на методи контролю (випробувань, вимірювань, аналізу) регламентують послідовність (операцій), способи (правила, режими, норми) і технічні засоби їх виконання для різних видів та об'єктів контролю продукції, процесів, послуг. У них наводяться уніфіковані методи контролю якості, що засновані на досягненнях сучасної науки і техніки.

В кінці 2002 р. набули чинності національні стандарти, створені на основі міжнародних стандартів серії ISO 9000 нової версії. Запроваджено низку стандартів серії 14000 та інших серій. Переваги Сертифікація ISO 9001 це якість – те, що потрібне покупцю. Сертифікація ISO 9001 допоможе зробити вимоги та потреби клієнтів прозорими, отримати переваги на ринку. Система управління відповідно до ISO 9001 надає вам всебічну підтримку у виявленні ризиків та управлінні знаннями всередині організації, а також щодо організаційного середовища.

Цей стандарт ґрунтується на ряді принципів управління якістю, включаючи сильну орієнтацію на клієнта, мотивацію та вплив вищого керівництва, процесний підхід та постійне покращення. Ці принципи докладніше пояснюються в Принципах управління якістю ISO. Використання ISO 9001 допомагає гарантувати, що клієнти отримуватимуть продукти та послуги стабільно високої якості, що, у свою чергу, принесе багато переваг для бізнесу.

В даний час все ще діє стандарт управління охороною праці та промислової безпеки OHSAS 18001, який регулює мінімальні вимоги до передової практики управління охороною праці та промислової безпеки. Він має бути замінений на новий стандарт ISO 45001 в організаціях / компаніях до березня 2021 року.

Обидва стандарти спрямовані на розпізнавання ризиків, пов'язаних з нещасними випадками або перевантаженням працівників та встановити ефективні заходи захисту співробітників, щоб якнайкраще запобігати збої в робочому процесі.

Система управління охороною праці та промисловою безпекою (система ASM) відповідно до вимог ISO 45001 може бути легко поєднана з іншими системами управління, такими як управління якістю відповідно до ISO 9001 або екологічний менеджмент відповідно до ISO 14001 завдяки схожій структурі.

Інтегровані системи управління, такі як QSEC, пропонують можливість поєднувати управління охороною праці та технікою безпеки відповідно до вимог ISO 45001 з іншими системами управління, такими як ISO 9001 та ISO 14001, цілеспрямованим, зручним та економічним способом, таким чином створення загальної бази даних для всіх систем керування. Таким чином можна скоротити витрати, оптимізувати ресурси та найкраще використовувати синергетичний ефект.

ПРОБЛЕМАТИКА ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Ю.В. Кузнецова, доц., канд. юр. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Трудові права і свободи регламентовано на конституційному рівні – це право на працю, право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, захист від незаконного звільнення, право на своєчасне одержання винагороди за працю, право на страйк, право на відпочинок тощо.

Введення воєнного стану в Україні безперечно змінило трудові відносини та зумовило реформування їхнього правового регулювання.

З'явилися такі нові умови сьогодення як фактична відсутність працівника на робочому місці через його перебування на тимчасово окупованій території; переміщення підприємств, установ та організацій у іншу місцевість; неможливість перебування всіх працівників у місці перебування роботодавця; труднощі із своєчасною виплатою заробітної плати; знищення майна підприємств (фактично – робочих місць); неможливість надання відпусток працівникам у звичному порядку; висока смертність учасників трудових правовідносин; необхідність виконання обов'язків працівників, які де-факто не працюють, однак де-юре є працівниками тощо.

Так, за 2022 рік було прийнято 15(!) Законів України, що змінювали Кодекс Законів про працю України (далі – КЗпП України).

Частково нові правові приписи стосуються особливостей трудових відносин під час воєнного стану, частково – загальних положень трудового законодавства.

Так зокрема, отримали нові дефініції такі поняття як «трудоий договір» та «колективний договір», «сумісництво». На рівні КЗпП України отримали визначення такі правові категорії як «професія (вид занять)», «кваліфікація», «Реєстр кваліфікацій», «професійний стандарт» «мобінг (цькування)» тощо. Запроваджено нові правові форми взаємодії працівника та роботодавця – зокрема інститут

призупинення трудового договору, трудовий договір з нефіксованим робочим часом тощо. Певного розвитку набули і дистанційні форми взаємодії між працівником та роботодавцем, зокрема дистанційний договір та дистанційний інструктаж.

Водночас, слід зазначити, що діалектика трудових правовідносин під час воєнного стану зумовлює виникнення нових проблемних питань та відповідно пошук шляхів їхнього вирішення. Так, одним з найважливіших питань є документування трудових правовідносин, яке має дуже важливі правові наслідки, зокрема трудові книжки як документи, що підтверджують трудовий/страховий стаж. Безумовно, з 2011 року, зважаючи на запровадження електронних баз даних, здебільшого є можливість відновлення страхового стажу, однак для працівників, які втратили трудові книжки, відновлення трудового стажу до 2011 року стає фактично неможливим, що безумовно потребує відповідного правового механізму з максимальним урахуванням інтересів працівників.

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ЕВОЛЮЦІЇ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗОВОГО ПЕРІОДУ

Д.А. Гусєв, асистент, ДВНЗ «ПДТУ»

Якісний розвиток людського капіталу на сучасному етапі розвитку суспільства є основою зростання національної економіки та зміцнення конкурентних позицій України у світі. У зв'язку з цим істотно змінюється роль персоналу, який трансформується в творця всіх інших засобів оснащення його трудової діяльності – матеріально-технічних, науково-дослідних, організаційно-управлінських. У цей період виникає невідкладна потреба у висококваліфікованих працівниках, що привело до переосмислення значення освіти, професійної компетентності, необхідності складної праці.

В умовах значних кризових явищ в економіці, стратегія еволюції людського капіталу на вищій рівень розвитку потребує аналізу людського капіталу не тільки як економічної - а як психологічної, філософської, соціологічної, екологічної, історично-правової картини.

Найголовніша характеристика людського капіталу – це його здатність створювати додатковий продукт. У національному багатстві людський капітал у розвинених країнах становить більше 70 % . В Україні ця цифра сягає менше 50%. Україна втрачала, через демографічні та міграційні процеси, невідповідність освіти та кваліфікації працівників вимогам часу, низьку продуктивність праці та інноваційність, відчутні для державної стабільності людські ресурси. У

зв'язку з веденням воєнних дій втрата людського капіталу наразі є катастрофічною, і тому потрібна чітко прописана модель вирішення безлічі проблем післявоєнного відновлення людського капіталу. Він, як і інші види капіталу, характеризується всією сукупністю структуроутворюючих ознак: життєвим циклом, міграційними процесами, здатністю до самозростання, інвестиційною природою, участю у відносинах ринкового обміну. Інвестиціями в людський капітал можуть бути: підвищення якості освіти, накопичення професійного досвіду, покращення здоров'я, оволодіння масивами інформації. Саме тому, вважаємо за потрібне приділити увагу характеристичі цінностей в умовах ринку, бо ринкові відносини зумовлюють якісні зміни ціннісних орієнтацій, мотивації поведінки людей, усього процесу соціалізації особистості. Наприклад стосовно піраміди Маслоу існують думки, що на сучасному етапі розвитку людства її потрібно розвернути на 180 градусів з причин зміни в пріоритетності цінностей у великій частини людей.

Зараз потрібно змоделювати великі підсистемні проекти, які зможуть стати флагманом побудови цілісної системи людського капіталу України. За тим обсягом системоруйнуючих проблем та великої кількості помилок в системі необхідність створення певних спеціалізованих підсистем на базі конкурентоздатних галузей наприклад аграрна галузь, військово-промисловий комплекс, електроенергетика, стане індикатором при створенні системи. Високий патріотичний підйом не вирішить базові психологічні та соціальні проблеми людини як складової людського капіталу в Україні. Потреба в створенні ціннісно-орієнтованої освіти для покращення якості людського капіталу України як комплексного системного явища на основі балансу свободи волі та соціальної відповідальності наразі питання номер один. Якщо більшість фінансових ресурсів буде направлено на розвиток системної міцї економіки, результат повинен бути досягнутий і представлений як всеукраїнський проект з широким інформаційним супроводом та максимально швидким у виконанні.

МІСЦЕ І РОЛЬ ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

С.О. Білоус-Сергеева, доц., канд. екон. наук,
Б. Бойко, ст. гр. КСС-22-М, ДВНЗ «ПДТУ»

На початку 2000-х онлайн-торгівля була ще відносно незначною з погляду продажу, але сьогодні вона стала невід'ємною частиною.

Тенденція до електронної комерції нещодавно значно посилилася через пандемію корони.

Цей розвиток триватиме. Провайдери електронної комерції продовжуватимуть розширювати свою провідну роль. Тому звичайні роздрібні продавці, які хочуть залишитись на ринку в умовах такого конкурентного тиску, мають розширювати свої цифрові пропозиції. Це включає не лише пропозицію інтернет-магазину чи продаж через онлайн-платформи. Інші послуги, такі як «Натисні та збери», також користуються все більшим попитом.

На міжнародному рівні зростання електронної комерції також величезне. Більшість продажів посідає Азію. Наприклад, конкурент Amazon, Alibaba, подвоїв продаж з 2018 по 2020 рік приблизно до 63 мільярдів євро.

Поштовхом для розвитку електронної комерції є те, що наразі провідні продавці товарів все менше поділяються на офлайн чи онлайн - продавців, натомість, намагаючись дотримуватись загального принципу клієнтоорієнтовності. В свою чергу, споживач, одночасно спираючись на важливі переваги офлайну та онлайн, надає перевагу тому чи іншому магазину, враховуючи такі критерії: товар має бути в наявності, оплата – зручною та безпечною, отримання та повернення – швидкими, а обслуговування – якісним. Також часто важливу роль відіграють відгуки, які стають в нагоді споживачу при обранні товару чи перевірці добросовісності продавця онлайн чи офлайн ритейлу. Варто зауважити, що розвиток електронної комерції спирається на залучення до Інтернету все більшої кількості користувачів, тому не дивно, що частка обороту від електронної торгівлі у ВВП країн та частка електронної складової у роздрібній торгівлі корелює з показником рівня проникнення Інтернету, тобто частки населення країни віком від 14 до 74 років, що є регулярними Інтернет – користувачами. Так, у розвинутих країнах Європи цей показник наближається до 100 %, у той час як в Україні він становить лише близько 65 %. [12] Складовою Інтернет-технологій та інших інформаційних технологій є електронна комерція, що забезпечує функціональність і нові способи ведення бізнесу, якими неможливо знехтувати.

Електронна комерція, безумовно, має велике майбутнє, так як електронні ринки більш ефективні при створенні нових товарів і послуг на основі інформації, що надходить, незамінні в пошуці клієнтів і партнерів по всій земній кулі. Вона змінить звичні для нас бізнес, ділові операції і товари (послуги), точно так само, як телефон, телебачення, факс і електронна пошта змінили стиль взаємодії між фірмами та

споживачами. Електронна комерція володіє багатьма перевагами і тому стає все більш популярною.

За підрахунками експертів групи EVO – української ІТ - компанії, проектами якої є найбільші маркетплейси для онлайн - шопінгу, сервіси електронного документообігу та майданчик для проведення державних і комерційних торгів. просування електронних маркетплейсів дає можливість більшими темпами розвиватись компаніям, які надають послуги. Таргет - компанії, здійснюють рекламний механізм, що дозволяє з'ясувати з усієї наявної аудиторії лише ту частину, яка відповідає заданим критеріям (визначеній аудиторії) і демонструє рекламу конкретного товару чи послуги.

Наразі зростає конкуренція між маркетплейсами та соціальними мережами й пошуковими системами. Здебільшого ритейлери заробляють на продажах, а маркетплейси – на просуванні товарів і послуг. Це робить їх схожими саме із соцмережами та пошуковиками.

В умовах розширення можливостей доступу до мережі Інтернет та постійного зростання його користувачів вітчизняні підприємства одержали потенціальні можливості для активної інтеграції у електронне бізнес середовище, оскільки працівники підприємств вочевидь знайомі з можливостями використання Інтернет як інформаційного ресурсу. Проте постає питання використання мережі Інтернет не лише як засобу одержання інформації, але і як засобу передачі інформації та її регулювання. Велика кількість інформації в мережі, з одного боку, дозволяє широке її використання для підвищення ефективності роботи підприємства та утримання конкурентних позицій, а з іншого – потребує чіткої організації роботи з зазначеним масивом інформації.

ЕЛЕКТРОННА ТОРГІВЛЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

С. О. Білоус-Сергєєва, канд. екон. наук, доц.,
А. Шаталов, ст. гр. КСС-22-М, ДВНЗ «ПДТУ»

Онлайн-покупки є центральною темою електронної комерції, але такі області, як онлайн-банкінг, надання послуг та інформації або транзакції в Інтернеті загалом, також належать до цієї категорії. Оскільки електронна комерція стає більш важливою, постійно з'являються нові форми електронної комерції, такі як мобільна комерція або соціальна комерція.

У практичній роботі нерідкі випадки відсутності повної визначеності ситуації. В більшості випадків для прийняття управлінських рішень використовується неповна і неточна інформація,

яка і утворює ситуацію невизначеності. Така ситуація на даний час властива економіці України. Невизначеність — властивість об'єкта прийняття рішення, що виражається в його необгрунтованості, неясності, яка приводить до недостатньої можливості аналізу, розуміння, визначення його теперішнього та майбутнього стану.

На даний час все більше набуває застосування електронні інструменти ведення бізнесу та прийняття рішень. Для електронної торгівлі набуває вагомое значення застосування digital-маркетингу.

Цифровий маркетинг (Digital-маркетинг, Діджитал-маркетинг) – термін, який використовують для позначення таргетингового і інтерактивного маркетингу товарів і послуг, що використовує цифрові технології для залучення потенційних клієнтів й утримання їх як споживачів. Завданнями цифрового маркетингу є просування бренду і збільшення збуту за допомогою різних методик. Цифровий маркетинг включає в себе великий вибір маркетингових тактик з просування товарів, послуг і брендів. Крім мобільних технологій, традиційних телебачення та радіо методи цифрового маркетингу використовують Інтернет як основний комунікаційний посередник. Основні заходи цифрового маркетингу: пошукова оптимізація (SEO), пошуковий маркетинг (SEM), контент-маркетинг, маркетинг впливу (influencer marketing), автоматизація створення контенту, маркетинг в е-комерції, маркетинг соціальних медіа (SMM), прямі розсилки, контекстна реклама, реклама в е-книгах, програмах, іграх та інших формах цифрової продукції. Також використовуються канали, не пов'язані безпосередньо з Інтернетом: мобільні телефони (SMS і MMS), зворотний дзвінок, мелодії утримання дзвінка. Концепція цифрового маркетингу полягає в клієнто орієнтованому підході. Чимало компаній вже усвідомили потенціал нових медіа як інструментів маркетингових комунікацій, зокрема різних соціальних мереж. Число цих компаній збільшується з кожним днем, вони використовують сайти, щоб взаємодіяти з клієнтами, отримувати зворотний зв'язок від клієнтів, повідомляти про майбутні події і вибудовувати довгострокові відносини з клієнтами.

Побудова комунікаційної моделі нових медіа спирається на такі ключові принципи формування і поширення нового медіаконтенту: - будь-який користувач може створювати інформацію; - будь-яка історія може бути розказана і почута; - будь-яка інформація може отримати реальну вартість; - будь-яка інформація перетворюється в комунікацію; - сучасне інформаційне середовище швидше підконтрольна користувачеві, ніж творцеві медіаконтенту.

Найбільш суперечливим феноменом нової медіасреди останніх років стали соціальні ЗМІ, в рамках яких розвивається концепція “Веб 2.0” (соціальні мережі MySpace, Facebook). Революційне значення соціальних ЗМІ виразилося в тому, що вони надали користувачам Інтернету можливість публікувати інформацію швидко і легко й під власними іменами. Соціальні медіа запропонували аудиторії розчарованою в традиційних ЗМІ, принципово нові механізми взаємодії та інтерактивних комунікацій з іншими користувачами, компаніями виробниками товарів і послуг, державою.

Соціальна мережа – це більш проста модель, ніж блог чи онлайн новинний портал. Зареєструвавшись на Facebook, користувач може розміщувати інформацію в будь-якому форматі і обсязі (текст, звук, фото, відео; у себе на сторінці або сторінках інших учасників; в режимі форуму або чату та ін.). І шукати контакти з будь-якими іншими користувачами мережі. На відміну від блогерів, користувачам соціальних мереж вже не потрібно мати певний талант в сфері написання текстів чи витратити багато часу на підтримку своєї активності постійними постами. Кожен учасник соціальної мережі самостійно знаходить свою аудиторію і розвиває комунікацію. Інструменти е-взаємодії соціальних мереж сьогодні активно використовуються як простими користувачами мережі Інтернет, так і державними органами та бізнес-структурами.

Нинішній споживач, як і колишній, хоче чітко розуміти, що обіцяє йому володіння річчю тієї чи іншої марки й готовий розглядати різні пропозиції, проте ключові “точки дотику” з ним – коли і чому він готовий слухати і яка буде його реакція – зовсім не ті, яким були колись. Маркетингові комунікації в соціальних мережах дозволяють точково впливати на цільову аудиторію, вибрати майданчики, де ця аудиторія більшою мірою представлена і найбільш підходящі способи взаємодії з нею.

ТЕНДЕНЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА У СФЕРІ ПОСЛУГ

Е. Колосок, асистент, ДВНЗ «ПДТУ»

Давно визнано рушійну роль підприємництва в економічному зростанні та розвитку, особливо на місцевому рівні. У сучасному надконкурентному діловому світі підприємці стикаються з багатьма проблемами. Адміністративні складності, проблеми з грошовими потоками, завантаженість роботою, сумніви... Перешкод більш ніж достатньо.

Отже, коли ми говоримо про підприємництво, ми маємо на увазі факт започаткування діяльності, ініціатором якої є самі. Більш конкретно можна сказати, що підприємництво означає факт створення та розвитку підприємства міста і втілення проекту у життя.

Але підприємництво є загальним терміном, насправді існує кілька абсолютно різних форм підприємництва.

Для багатьох підприємництво насамперед є синонімом свободи та незалежності, що також є причиною, через яку 28% нинішніх керівників розглянуть можливість відмовитися від стабільності робочої сили, щоб наважитися на «найм підприємця».

На даний момент почала прогресувати тенденція «найму» вже діючих підприємців на роботу через укладання договорів на надання послуг, надання оренди тощо. Особливо така модель набирає обертів у сфері «краси», харчової індустрії, туризму.

Наприклад, є салон краси, якому потрібні працівники. Власнику салону вигідніше «прийняти на роботу» майстра, який має відкритий ФОП, ніж просто майстра, якому потрібно буде платити зарплату і відповідно всі податки та обов'язкові платежі. А з майстром у якого відкритий ФОП укладається угода «оренди крісла» та угода на надання послуг майстром-ФОП та власником салону. Таким чином, майстер-ФОП не отримує зарплату, а за угодою отримує оплату за надані послуги та сам сплачує податки плюс оплачує оренду того самого крісла. Дуже вигідна система для власника салону.

Власник салону, по суті, сам не займається цим бізнесом, основний його дохід – оренда приміщення та обладнання.

Система діє наступним чином: власник купує приміщення (а може також бере в оренду), робить ремонт, купує обладнання та дає оголошення про найм робочої сили. В реальності це оренда обладнання.

Таким чином, власник салону має такі вигоди:

- не сплачує заробітну плату та податки за найманого працівника;
- можливість "звільнення" вирішується шляхом підвищення вартості оренди;
- відсутність розвитку бізнесу, виключенням є оренда іншого приміщення;
- відсутність створення нових робочих місць, а лише, як правило, тимчасове відкриття власної справи "найманим працівником";
- мінімізації ризиків ведення бізнесу.

СЕКЦІЯ: ТРАНСПОРТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ І ЛОГІСТИКА

ЛОГІСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

**В.М. Колосок, доц., зав. кафедри, д-р екон. наук,
О.В. Григоренко, аспірант, ДВНЗ «ПДТУ»**

Забезпечення економічної безпеки життєдіяльності є фокусом стратегічного планування логістичними підприємств. Реалії воєнного часу актуалізують задачі забезпечення зв'язком, світлом та постачанням в умовах зміни ланцюгів постачань та економічних ринків. Для рішення таких задач підприємству потрібно створювати нову адаптовану організаційну структуру, високопрофесійну команду які здатні швидко трансформуватися відповідно з мінливими умовами функціонування. Підприємство яке не змогло перестроїтись стає нежиттєздатним. Відповідна організаційна структура забезпечує виконання нових задач.

Логістичний Менеджмент пов'язує всі складові діяльності підприємства і є основою на якій здійснюється функціонування підприємства. Управління здійснюють люди в організованій структурі. Для рішення таких задач потрібно мати відповідну організаційну структуру. Співробітники повинні мати розуміння визначеного кінцевого результату- мети. Не маючи діючого механізму (створеної організаційної структури) учасники логістичного процесу не можуть досягти запланованого результату, отримують штрафи, збитки, втрати. Для швидкого реагування на зміни підходять адаптивні організаційні структури, зокрема матричного або конгломеративного типу.

Організаційне моделювання є ефективним методом вивчення організації і полягає в побудові й аналізі моделі логістичних ланцюгів та бізнес - процесів. На основі аналізу можливо приймати рішення з підбору найбільш сприятливої структур. Моделювання організаційних структур дозволяють отримувати усталені процеси, які б забезпечували надійне функціонування системи логістичного ланцюга із заданими параметрами.

В системі управління наданнями послуг з організації перевезень з'явилася не мала ланка працівників яка позитивно сприяла виконанню перевезень, додавала доходу і підвищувала економічну безпеку підприємства. Виявлено, що при переході з планової системи господарювання на ринкову було створено багато логістичних підприємств в основному таких, що охоплювали лише невеликі ринки. Загально прийняті організаційні структури логістичних підприємств

створювалася в основному в залежності від функцій на першому початковому етапі існування. Сформувалися початкові лінійно - функціональні організаційні структури підприємства. З розвитком обсягів замовлень, виробничих потужностей та доходів, такі підприємства почали виходити на інші сектори логістичних ринків послуг з автомобільних, залізничних, повітряних, морських перевезень та змінювати відповідно організаційні структури. Це стало вагомим внеском у підвищення рівня економічної безпеки логістичного підприємства.

Доведено, що малі підприємства залучують до виконання своїх бізнес – процесів аутсорсерів, фізичних осіб підприємців. Це значно посилило комерційну активність і швидкість надання послуг у перевезеннях, а головне у пошуку замовників. Підвищенню рівня економічної безпеки комерційних логістичних підприємств також сприяло залучення учасників логістичних операцій, що були зайняті митним оформленням, брокерством, ін. Це теж явилось додатковою складовою забезпечення економічної безпеки логістичних підприємств.

Розроблено модель розвитку організаційної структури управління логістичного підприємства для підвищення економічної безпеки логістичних підприємств і відповідно його життєдіяльності.

Результати дослідження доцільності організаційних структур можуть бути корисними малим логістичним підприємствам, що знаходяться на початку свого розвитку для забезпечення стійкого розвитку та забезпечення їх економічної безпеки.

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЛОГІСТИКИ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Н.Є. Вітка, доц., канд. екон. наук, Е.В. Колосок, аспірант,
ДВНЗ «ПДТУ»

Сучасна світова економіка розвивається колосальними темпами, економічні відносини стають більш комплексними, багатошаровими і багатоступінчастими. У забезпеченні сталого розвитку відносин вітчизняної економіки важливу та ґрунтовну роль відіграє транспортно – логістична галузь. Транспортна логістика України має багаторівневу складну структуру, а вітчизняні логістичні ланцюжки вражають своєю довжиною та різноманітністю, залучаючи в процес доставки вантажу від виробника до кінцевого споживача різні види транспорту. Враховуючи перспективне географічне положення України та тяжінням нашої економіки до експорту, основним стратегічним завданням транспортно – логістичної галузі, що визначає Міністерство

інфраструктури (МІУ), є максимальна конкурентоспроможність вітчизняної транспортно – логістичної інфраструктури (ТЛІ) на європейському та міжнародному рівні.

Для забезпечення виконання головного стратегічного завдання МІУ розробило основні стратегічні орієнтири відповідно для автомобільного, залізничного, внутрішнього водного, морського транспорту та об'єктів ТЛІ. Серед головних слід відмітити:

- оновлення нормативних актів, які регулюють міжнародні перевезення пасажирів та вантажів; розробку нових редакцій наказів, які регулюють порядок видачі дозволів на перевезення та порядок проведення конкурсу на розподіл дозволів ЄКМТ (Європейської Конференції Міністрів Транспорту), та автоматизація цих процедур;

- пріоритетний розвиток внутрішнього водного транспорту (ВВТ) для збільшення кількості транспортних та логістичних альтернатив, у тому числі міжнародних, з метою створення більш ефективної та стійкої логістичної системи та «зелених» перевезень;

- розвиток морської портової галузі шляхом: приведення стандартів роботи морських портів у відповідність до європейських; створення мережі кластерів; активної участі у міжнародних організаціях з метою створення умов для транскордонних перевезень вантажів.

Вирішення питань, які гостро стоять перед перевізниками в процесі здійснення їх основного виду діяльності - міжнародних автоперевезень, є одним із пріоритетних напрямків роботи структурних підрозділів Міністерства Інфраструктури та Департаменту стратегічного розвитку дорожнього ринку та автомобільних перевезень зокрема.

Серед основних завдань стосовно приведення нормативних актів, які регулюють міжнародні автомобільні перевезення пасажирів та вантажів є розробка нових редакцій наказу Міністерства транспорту України від 20.08.2004 № 757 «Про впорядкування системи оформлення, видачі, використання та обліку дозволів на міжнародні перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 31.08.2004 за № 1075/9674, та від 09.02.2004 № 75 «Про затвердження Порядку організації регулярних, нерегулярних і маятникових перевезень пасажирів автомобільним транспортом у міжнародному сполученні», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 22.06.2004 за № 759/9358. Цими наказами визначаються:

- порядок видачі дозволів на вантажні перевезення та нерегулярні перевезення пасажирів;

- порядок проведення конкурсу на розподіл дозволів Європейської Конференції Міністрів Транспорту (ЄКМТ);
- порядок відкриття маршрутів регулярних пасажирських перевезень.

Зміни стосувалися питань автоматизації процесів видачі дозволів на вантажні перевезення та нерегулярні перевезення пасажирів, а також проведення конкурсу з розподілу дозволів ЄКМТ та удосконалення основних засад організації міжнародних перевезень пасажирів. Розподіл дозволів ЄКМТ з урахуванням новачій був максимально прозорим та таким, що унеможливив будь-які прояви корупційних ознак в організації даного процесу.

Інноваційний розвиток транспортної галузі та глобальні інвестиційні проекти спрямований на проведення суттєвої модернізації існуючих та будівництва нових об'єктів транспортно-логістичної інфраструктури для забезпечення потреби у наданні якісних послуг перевезень, задоволення потреб економіки у перевезенні з урахуванням ресурсних та екологічних обмежень, зменшення транспортної складової у вартості продукції.

ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ У ПРОСУВАННІ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ КОМПАНІЇ

М.С. Кравченко, доц., канд. екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Одна з аксіом логістики свідчить, що в центрі ефективно керованого матеріального потоку повинен знаходитися ефективно керований потік інформації. Саме інформація тримає логістичну систему «відкритою» в сенсі її здатності пристосовуватися до нових умов. Для забезпечення гнучкої, орієнтованої на споживача, логістичної системи необхідно, щоб система фізичного розподілу функціонувала паралельно інформаційній системі.

Ефективне вирішення такої задачі досягається завдяки використанню елементів просування транспортно-логістичної компанії на ринку.

Безпосередньо просування транспортно-логістичної компанії може бути складним завданням, але ефективні інструменти маркетингової стратегії можуть допомогти залучити нових клієнтів та підвищити лояльність існуючих. Таких інструментів дуже велика кількість, однак виділимо основні, що використовуються у транспортно-логістичних підприємствах. Це такі інструменти:

1) Рекламні кампанії в соціальних медіа. Соціальні медіа є потужним інструментом для залучення нових клієнтів. Розміщення рекламних оголошень у Facebook, Instagram, Twitter та інших популярних соціальних мережах може привернути увагу потенційних клієнтів та підвищити обізнаність про компанію.

2) Контент-маркетинг. Створення і поширення корисного контенту про транспортні та логістичні послуги може бути ефективним способом привернути увагу потенційних клієнтів. Наприклад, публікація статей на блозі компанії про транспортні перевезення та логістику може допомогти підвищити обізнаність та вплинути на рішення клієнтів.

3) Email-маркетинг. Відправка регулярних email-розсилок клієнтам може допомогти підтримувати контакт та зберігати лояльність. У листі можна повідомляти про нові послуги, спеціальні пропозиції та інші цікаві новини.

4) Партнерські програми. Співпраця з іншими компаніями та бізнесами може допомогти залучити нових клієнтів. Наприклад, компанія може створити партнерську програму з іншою логістичною компанією, щоб обмінюватись клієнтами та пропонувати спільні послуги.

5) Участь у виставках та конференціях. Участь у виставках та конференціях може допомогти підвищити обізнаність про компанію та привернути нових клієнтів. Такі події є хорошою нагодою для знайомства з потенційними клієнтами та представлення послуг компанії.

6) Оптимізація веб-сайту для пошукових систем. Оптимізація веб-сайту для пошукових систем може допомогти збільшити його відвідуваність та підвищити обізнаність про компанію. Для цього необхідно використовувати ключові слова та інші SEO-стратегії.

7) Використання відео-контенту. Відео-контент може бути більш ефективним, ніж текстовий чи графічний контент, оскільки він більш запам'ятовується та емоційно залучає. Компанія може створювати відео-ролики про свої послуги та розміщувати їх на своєму сайті та соціальних медіа.

8) Співпраця з партнерами. Співпраця з партнерами може допомогти розширити аудиторію та залучити нових клієнтів. Наприклад, компанія може співпрацювати з іншими транспортно-логістичними компаніями, щоб пропонувати їхні послуги разом з власними.

9) Створення бренду. Створення сильного бренду може допомогти компанії залучити та утримати клієнтів. Компанія може

розробити власний стиль, логотип, слоган та інші елементи брендингу, які допоможуть їй відрізнитися від конкурентів та стати впізнаваною.

10) Використання маркетингових досліджень. Маркетингові дослідження можуть допомогти компанії зрозуміти потреби та бажання своїх клієнтів, а також знайти нові можливості для розвитку. Компанія може проводити опитування, аналізувати дані про попит та іншу інформацію, щоб зрозуміти, які послуги та пропозиції найбільш цікавлять її аудиторію.

11) Підтримка клієнтів. Підтримка клієнтів може допомогти компанії зберегти своїх клієнтів та стати для них надійним партнером. Компанія може створити центр підтримки клієнтів, який буде відповідати на запити та допомагати вирішувати проблеми клієнтів.

Отже, транспортно-логістична компанія може успішно використовувати інструменти маркетингової стратегії для просування своїх послуг на ринку. Важливо розуміти свою цільову аудиторію, її потреби та пріоритети, щоб розробити ефективну стратегію маркетингу. Компанія може використовувати різноманітні інструменти, такі як контент-маркетинг, реклама, соціальні мережі та інші, щоб залучити нових клієнтів та зберегти вже існуючих. Однак, варто пам'ятати, що маркетингова стратегія повинна бути постійно оновлювана та пристосована до змін у попиті та конкуренції на ринку.

ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН УКРАЇНИ В РЕАЛІЯХ ВІЙНИ

А.Р. Горохова, асистент, ДВНЗ «ПДТУ»

За останні кілька років світ і Україна зокрема пережили багато випробувань. З ковідного 2020 року через доволі важкий карантинний 2021 ми увійшли до воєнного 2022 року. За цей час економіка України мала багато зростання і великих падінь. За даними Держстату падіння ВВП у 2020 році було 4%, за словами Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства Ігора Петрашко уточнені звітні поквартальні показники за 2020 рік свідчать, що Україна гідно витримала виклики пандемії COVID-19, пройшла пік падіння та перейшла до поступового налагодження виробничої діяльності й пристосування бізнесу до змін умов як в середині країни, так і поза її межами. На 2021 рік ми зберігаємо прогноз росту економіки України у 2021 році на 4,6% ВВП. За оцінкою Міністерства економіки, ВВП України у 2022 році скоротився на 32% при відносно помірній інфляції, яка не перевищить 30%. Навіть з точки зору статистики, це гарний результат, адже масштаби агресії, руйнувань і шкоди, завданих росією,

давали підстави для найпохмуріших прогнозів скорочення ВВП на 50% і більше.

З початком повномасштабного вторгнення влада почала переглядати всі галузі економіки для найкращої адаптації до воєнного часу. Зокрема була велика допомога малому та середньому бізнесу.

У перші місяці війни близько 47% підприємств припинили або майже припинили роботу. Також багато підприємств переїжджали з окупованих територій та продовжували рухати економіку країни вперед. Для того щоб бізнес продовжував працювати було адаптовано програму 5-7-9 до потреб, викликаних війною.

Міністерством цифрової трансформації було відкрито проєкт «єРобота», що передбачає надання українцям грантів для започаткування бізнесу, розвитку підприємництва та навчання. Він спрямований на активізацію підприємницької діяльності та стимулювання створення робочих місць. Проєкт включає 6 грантових програм, зокрема, українці зможуть отримати:

- мікрогранти для створення власного бізнесу;
- гранти для розвитку переробного підприємства;
- державне фінансування закладки саду;
- кошти для розвитку тепличного господарства;
- грант на реалізацію стартапу, у тому числі в сфері ІТ;
- кошти на навчання ІТ-спеціальностям.

Для відбудови країни після війни було засновано інвестиційний проєкт Advantage Ukraine у рамках кампанії за підтримки Президента України. Це одна з подій, яку організовано щоб вже зараз залучати в Україну іноземні інвестиції, які стануть фундаментом майбутньої повоєнної відбудови. Можна чекати перемоги, аби відбудувати країну, але ми почали цей процес уже зараз, аби якомога швидше запустити процес відновлення. За час, що минув від початку роботи платформи, надійшло більш ніж 500 запитів щодо можливостей інвестування в Україну, а також пропозицій проєктів та торговельної співпраці.

Попри те, що у липні Національний банк підвищив офіційний фіксований курс гривні до долара до 36,6, різниця із ринковим курсом зберігається. А це змушує НБУ продавати валюту з резервів, щоб підтримати гривню. Підтримати валютні резерви, так само, як і видатки бюджету під час війни Україні допомагають гранти та позики від міжнародних партнерів. Нині лівова частка дефіциту українського бюджету – близько 60% – фінансується саме за рахунок міжнародної фінансової допомоги.

Економічний стан України в реаліях війни досить важкий і має багато падінь, але незважаючи на це керівництво держави, країни-

партнери та український народ роблять все задля його підвищення та адаптації до складних умов.

ТНК ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОШИРЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

М.А. Капанов, асистент, ДВНЗ «ПДТУ»

Термін «глобалізація» можна розглядати з декількох точок зору: як явище і як процес. Сам по собі термін «глобалізація», це багатогранне явище, що включає множення і прискорення всіх обмінів, що відбуваються між різними країнами світу.

У менеджменті глобалізація сприймається як приватний етап найбільш загального процесу інтернаціоналізації. Декілька досліджень визначають різні способи або форми інтернаціоналізації компаній. Це веде до уточнення термінів: багатонаціональні, транснаціональні, глобальні компанії.

Найбільш зацікавленішими у поширенні глобалізації є великі багатонаціональні компанії (МНК) чи транснаціональні корпорації (ТНК), що відіграють істотну роль цьому процесі: вони домінують у міжнародній торгівлі. Для цього вони спираються на сотні тисяч дочірніх компаній, які створені за кордоном.

Таким чином, ТНК і МНК, це компанії, які інтернаціоналізували своє виробництво. Вийшовши за межі своїх національних кордонів, вони розширили свій виробничий простір до планети. Для цього вони скористалися революцією в галузі транспорту, інформаційних та комунікаційних технологій, а також лібералізацією міжнародної торгівлі: так багато пунктів, які дозволяють здійснювати обмін за нижчою ціною.

Глобалізація та загальне зниження митних бар'єрів між країнами, що заохочуються ГАТТ, а потім і СОТ, дозволили компаніям перенести свою діяльність до країн з кращими порівняльними перевагами: штаб-квартири у великих багатих містах, діяльність високих технологій у галузях, що залучають кваліфікованих фахівців. Виробництво перенесено до країн, де праця є найдешевшою та законодавство більш лояльним.

ТНК присутні у всіх секторах глобальної економіки (первинному, вторинному та третинному). Вони справді зайнялися надзвичайно різноманітною діяльністю: фармацевтикою, масовим поширенням, видобутком нафти, косметичною промисловістю, агропродовольчим виробництвом, автомобілебудуванням, авіаційною, телекомунікаціями, страхуванням, банківською справою, мультфільмами тощо.

Таким чином, економічна міць ТНК і особливо їх розвиток у всьому світі, особливо за рахунок ПШ, робить їх важливими учасниками процесу глобалізації. Вони мають значний вплив на світову економіку в цілому.

СЕКЦІЯ: РОМАНО-ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТА ВИКЛАДАННЯ

КОЛІРНИЙ КОМПОНЕНТ АНГЛІЙСЬКИХ, ФРАНЦУЗЬКИХ, НОВОГРЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ КОМПЗИТИВ

К.О. Філатова, доц., канд. філол. наук, О.Й. Панішкевич, ст. викладач,
ДВНЗ «ПДТУ»

Лексика сучасних індоєвропейських мов яскраво представлена складними та складнопохідними словами як різновидом складних. *Складні слова*, або *композиції*, включають дві або більше основ, що, завдяки цільнооформленості, набувають семантичної цілісності та структурної злитості і функціонують у реченні як морфологічне ціле, як самостійна лексична одиниця. Така одиниця має значення, не тотожне сумі значень складників композита [1, с. 30-31].

Під цільнооформленістю розуміють неподільність мовної одиниці, неможливість розділити її на частини таким чином, щоб між ними розмістилися інші мовні одиниці. Цільнооформленість виступає однією з основних ознак слова, зокрема складного. Розрізняють внутрішні (фонетична, орфографічна, морфологічна) та зовнішні (синтаксичні) ознаки цільнооформленості. Внутрішні ознаки стосуються власне лексичної одиниці, а зовнішні – її характеристик у мовленні. Внутрішні та зовнішні ознаки цільнооформленості композитів – ознаки формальні. Існують також семантичні ознаки цільнооформленості [1, с. 31-33].

Фонетична ознака цільнооформленості виражається у наявності єдиного наголосу у складному слові; *орфографічна* ознака цільнооформленості передбачає спосіб написання складних слів (разом, окремо, через дефіс); *морфологічна* ознака передбачає морфологічну єдність складного слова. *Синтаксичні* ознаки цільнооформленості включають: порядок розташування компонентів у складних словах, як прямий так і зворотній; наявність або відсутність службових елементів; характер синтаксичних зв'язків між компонентами. *Семантична* ознака

цільнооформленості складного слова полягає у відокремленні значення складного слова від значення його компонентів [там само].

Наше дослідження представляє порівняльний аналіз англійських, французьких, новогрецьких та українських композитів, одним із компонентів яких є кольороназва. За своїми типами обидві основи є переважно простими, а утворені ними слова є складними та складнопохідними. Аналізовані композити є здебільшого іменниками та прикметниками.

Матеріал дослідження було відібрано із приблизно однакових за обсягом лексикографічних джерел англійської, французької, новогрецької та української мов, враховуючи переважно орфографічний та семантичний критерії цільнооформленості композитів.

За *орфографічним* оформленням аналізовані складні слова в англійській мові мають три способи написання: разом (*blackfoot* (1: 128) – *n* 1. індіанець племені «чорноногих»); через дефіс (*red-blooded* (1: 1042) – *a* 1. повний енергії, сильний, енергійний, здоровий, міцний;) та окремо (*green alga* (1: 548) – *n* будь-який вид зелених водоростей, що має хлоропласти;). В українській та новогрецькій мовах композити мають злитне (*білозерний* (2: 81) – *прикм.* який має біле зерно, з білим насінням; *μαυρογένης* (4: 1058) – *ім.* чорнобородий) та окреме написання (*біла пляма* (2: 80) – *ім.* необжитий, невивчений район; *ἀσπρη μέρα* (4: 298) – *ім.* щасливий і радісний момент). Основи українських композитів часто поєднуються за допомогою інтерфікса -о-. У новогрецькій мові поєднуючими елементами -о- (омікрон) та -α- (альфа) стають частини закінчення -ος або -ας першого компонента – кольороназви. У французькій мові композити із кольороназвами тяжіють до окремого написання (*gris miroité* [cheval] (3: 464) – гнідій в яблука [про коня]) та написання через дефіс (*blanc-seing* [pl blancs-seings] (3: 103) – незаповнений бланк з підписом).

Семантичний критерій ідентифікації композита застосовувався за умови роздільного написання мовної одиниці. У нашому матеріалі прикладами появи нових значень у композитів, відмінних від значень словосполучень, є: *blue book* (1: 135) – *n* 1. реєстр особливо видатних осіб; *голубі фішки* (2: 251) – *ім.* *перен.* звичайні акції найбільш відомих великих компаній США; *rouge à lèvres* (3: 834) – *ім.* губна помада; *ἀσπρα μαλλιά* (4: 298) – *ім.* похилий вік.

Усі досліджувані композити чотирьох мов мають у своєму складі кольороназву. Семантика кольороназв, включених до складу композитів, пов'язана з широким колом питань, які стосуються ролі

кольорів у концептуальній картині світу та ролі відповідних кольоропозначень у лексиконі досліджуваних мов.

Перелік використаних джерел:

1. Філатова К.О. Кольороконцепти в номінативних моделях англійських, українських і новогрецьких композитів: лінгвокогнітивний аспект: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Київ, 2019. 356 с.

Перелік джерел фактичного матеріалу

1. Merriam-Webster's collegiate dictionary. 11th ed. Springfield: Encyclopedia Britannica Company, 2004. 1626 p.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

3. Larousse Français-Ukrainien dictionnaire. Ukrainien-Français dictionnaire / під. заг. ред. В. Бусела. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2011. 1504 с.

4. Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας / Γ. Μπαμπινιώτης. Αθήνα: ΕΠΕ «Κέντρο Λεξικολογίας», 1998. 2064 σ.

BUSINESS ENGLISH INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL AND SOCIAL COMPETENCIES OF NON-LINGUISTIC STUDENTS

I.Y. Mezhyueva, docent, Cand. Sc. (Pedagogy), SHEI «PSTU»

The idea of business English influence on the formation not only professional but also social competence of future specialists has not yet received a theoretical understanding.

This article substantiates the importance of using business English in developing both competences in higher schools' students.

The purpose of this article is to analyze the influence of business English teaching on the process of competences formation.

Modern approaches and interpretations of professional and social competencies are considered.

The methodological basis of the study is the aspect on the socializing role of the foreign language in the conditions of society's globalization, on the one hand, and the preservation of local identity, on the other.

Students' questionnaire and self-evaluation were used to identify the impact of business English teaching on the development of future professionals' social competence. Researchers' points of view for professional and social competencies are considered.

It has been established that in the process of learning business English the emphasis in students' thinking about the importance of certain skills for

them has shifted from the traditional "fluent English", "speak correctly" or "have a good pronunciation" to socially meaningful skills such as "teamwork skills", "ability to analyze new situations", "ability to show persistence", "ability to take responsibility".

It can be stated that business English as a discipline plays an important role in the formation of professional and social competencies of the future specialist, contributes to the personal and professional growth. In the context of multicultural interaction, these competencies contribute to effective professional self-realization, allow of successful communication in the foreign language studied, helping to solve various business issues.

A future specialist must form a system of professionally significant concepts related to his/her profession. Mastery of professional vocabulary as a means of foreign language mediated speech activity of a student is one of the main conditions for successful training of students in professional communication. At the same time, foreign language training cannot be separated from the students' future specialty, and the goals of language training should be correlated with the goals of the graduating department based on the requirements for professional activity of specialists.

Further research perspectives consist in the development and testing of methodological recommendations for business English teaching in order to form the competences discussed above.

СУЧАСНИЙ НІМЕЦЬКИЙ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЛЕКСИКОН: НЕОЛОГІЗМИ ВІЙНИ

Н.І. Головач, доц., канд. філол. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Тема наукового пошуку розглядає лексеми-неологізми актуальної німецької суспільно-політичної лексики, які семантично пов'язані з російсько-українською війною. У цій статті йдеться про лексичні одиниці, які можуть бути позначені як неологізми і виникнення яких безпосередньо зумовлено російською агресією в Україні.

Об'єктом наукового дослідження стали лексичні одиниці, які активно вживані у німецьких ЗМІ (зокрема, електронній версії „Süddeutsche Zeitung“) у зв'язку з російсько-українською війною та які вважаємо неологізмами. Предметом лінгвістичного аналізу є структурна та морфологічна характеристика таких неологізмів, які позначають реалії російсько-української війни.

Про актуальність досліджень такої тематики свідчить той факт, що в суспільстві чи не в кожній сфері відбувається багато змін, які потребують позначень, зумовлюючи тим самим появу нових слів –

неологізмів. У нашому випадку це – розв'язана сусідньою державою військової агресії проти України, що безперечно знаходить своє відображення в словниковому складі мови: з'являються нові реалії, які потребують мовного вираження. Такі стрімкі зміни у словниковому складі мови помітні, насамперед, в текстах засобів масової інформації. Вибір джерела фактичного матеріалу обґрунтовуємо важливою роллю засобів масової інформації у поширенні нових лексичних одиниць. Автори універсального словника німецької мови, DUDEN, висловлюють думку, що стрімкий розвиток у сфері мас-медіа за останні кілька років зробив наше суспільство мультимедійним, яке має формувальний вплив на людину. Саме тому фактичним матеріалом для наукової розвідки послужили лексичні одиниці, вибрані із публіцистичних текстів на тему російсько-української війни, які розміщені на сторінках онлайн-видання загальнорегіональної газети в Німеччині – „Süddeutsche Zeitung“. Мовному аналізу підлягають 140 лексичних одиниць.

У сучасній лінгвістиці існує ряд визначень терміну «неологізм». Дітер Герберг визначає неологізм як лексичну одиницю або лексичне значення, яке виникає в комунікативній спільноті на певному етапі розвитку цієї спільноти, вона поширюється, стає загальноприйнятою як лінгвістична норма і на цьому етапі розвитку мовної спільноти сприймається протягом певного часу як нове слово чи значення. На основі узуалізації, лексикалізації та інтеграції мовознавець відрізняє неологізми від інших лексичних новотворень, таких як окаянізми. Багато новоутворених лексем зникають після короткотривалого або рідкісного вживання. В рамках цього дослідження як неологізм розуміємо лексему, яка не зафіксована в сучасних словниках німецької мови та позначає безпосередньо реалії війни в Україні.

Насамперед слід зауважити, що німецькі ЗМІ (як зрештою і ЗМІ багатьох інших країн) постійно публікують актуальну інформацію про російсько-українську війну. В „Süddeutsche Zeitung“ щодня, як і в Україні, подають саму свіжу інформацію на конкретний день війни. Наприклад,

4. Mai

Aktuelle Situation an Tag 435

In Vorbereitung auf ihre kommende Gegenoffensive greift die ukrainische Armee vermehrt russische Treibstofflager, Raffinerien und Züge, die Treibstoff transportieren, auf russischem Gebiet an. Nach Drohnenangriffen auf eine Raffinerie auf der von Russland besetzten Krim am Wochenende folgten Attacken auf zwei Züge in der westrussischen Region Brjansk und dann auf ein Treibstoffreservoir in der Siedlung Wolna.

Структурний аналіз слів, які визначено як неологізми, виявив, що це в абсолютній кількості складні іменники. Наприклад:

die Kiew-Reise

"Bedeutende Gefahr für unser Land" – Russland kritisiert Stoltenbergs Kiew-Reise.

der Leopard-2-Kampfpanzer

Dort nannte er die gemeinsame Versorgung des von Russland angegriffenen Landes mit Leopard-2-Kampfpanzern ein "sichtbares Zeichen" für die gute Kooperation beider Länder.

Семантичний аналіз неологізмів-комполітів свідчить, що принципом утворення таких слів є складання самостійних лексем, які окремо давно належать до активного словникового вжитку, а в контексті висвітлення російсько-української війни утворено нову лексему. Наприклад,

die Ramstein-Treffen

Die Ramstein-Treffen dienen der Koordinierung beispielsweise der Waffenhilfe.

За структурною будовою це:

1) двокомпонентні композити, наприклад:

der Ukraine-Krieg

Angesichts der Isolierung und Sanktionen durch den Westen im Zuge des Ukraine-Krieges ist Moskau bestrebt, Allianzen in anderen Teilen der Welt zu schmieden.

Nasa-Satelliten

Luftalarm in Kiew – Spekulation um Nasa-Satelliten

der Frontbesuch

Nach Ansicht Kiews ist der russische Präsident Wladimir Putin bei seinem Frontbesuch in den besetzten Gebieten der Ukraine von einem Doppelgänger vertreten worden.

2) Трикомпонентні композити, наприклад:

die Leopard-2-Lieferungen

Um die Leopard-2-Lieferungen, auf die die Ukraine gedrungen hatte, gab es ein langes Tauziehen: Lange war Deutschland, als Herstellerland maßgeblich für die Entscheidung, zögerlich.

der Kampf- und Schützenpanzer

Er nannte vor allem Flugabwehrsysteme, aber auch Kampf- und Schützenpanzer sowie die dafür erforderliche Munition.

3) Чотирикомпонентні композити, наприклад:

die US-Ukraine-Militärhilfe

Der Gesamtwert der US-Ukraine-Militärhilfe für die Regierung in Kiew liegt damit bei etwa 35,4 Milliarden Dollar.

Nato-Kampfflugzeuge

Verteidigungsminister Resnikow fordert erneut Nato-Kampfflugzeuge das Schwarzmeer-Getreideabkommen

Die Kontrollen der Frachter im Rahmen des Schwarzmeer-Getreideabkommens seien erneut aufgenommen worden, teilte der stellvertretende ukrainische Ministerpräsident Olexandr Kubrakow via Facebook mit.

Фактичний матеріал не містить приклади неологізмів інших структурних типів.

За морфологічною класифікацією всі визначені лексеми-неологізми є іменниками. Наприклад:

die Frühjahrsoffensive

Weitere Qualitätssprünge bei den Waffenlieferungen hält der Kanzler auch mit Blick auf eine mögliche Frühjahrsoffensive der ukrainischen Streitkräfte nicht für nötig.

der Schweden-Nato-Beitritt

USA rechnen mit Schweden-Nato-Beitritt noch vor Gipfel in Vilnius.

der Ukraine-Krieg

Der Vizepräsident des Bundesnachrichtendienstes, Wolfgang Wien, erklärte angesichts des Ukraine-Krieges: "Wir müssen davon ausgehen, dass der Konflikt nicht zu Ende ist, und er wird auch nicht schnell zu Ende gehen."

Нами не виявлено в опрацьованих текстах приклади неологізмів інших морфологічних класів.

Отже, лінгвістичний аналіз неологізмів війни в актуальному суспільно-політичному лексиконі німецьких ЗМІ свідчить про те, що до таких належать складні іменники. Інші структурні та морфологічні групи не виявлено в зібраному фактичному матеріалі.

МОВНОСТИЛІСТЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ОБРАЗУ-ПЕРСОНАЖА В НОВЕЛІ РОБЕРТА МУЗІЛІЯ «ТОНКА»

Л.В. Голомідова, ст. викладач, ДВНЗ «ПДТУ»

За своєю природою літературно-художній твір виконує функцію діалогу між автором і реципієнтом, де студії образів-персонажів сприяють кращому розумінню, а відтак осмисленню сутності образу, як феномену мистецтва. Отож, намагаючись створити певну узагальнену картину життя, втілену в конкретній формі, представленій конкретними героями (персонажами), які є неповторними особистостями зі своїми долями, характерами, зовнішністю, особливостями мови тощо, автор творить нові літературно-художні образи. З огляду на це

літературознавець В. Іванишин зазначає: «художній образ завжди спрямований на читача, розрахований на його уяву і співтворчість, емоційну реакцію та роботу думки». Тобто, апелюючи до уяви реципієнта, митець слова прагне залучити його до власного світобачення, при цьому використовуючи потужний арсенал художньої виразності.

Одним із таких засобів ейдології, характеротворення, типізації та індивідуалізації персонажів є портрет (від фр. «portrait»), до якого, як підкреслює український літературознавець Р. Гром'як, прикута пильна увага, що ґрунтується на загальній закономірності, згідно з якою внутрішні психічні стани людей відбиваються в міміці, пантоміміці, в динаміці мовлення, диханні і т.п., допомагаючи в процесі спілкування глибше зрозуміти внутрішній світ один одного.

У цьому світлі твори малої епічної форми австрійського письменника Роберта Музіля демонструють досить складну модель мистецького світосприйняття, де яскравих рис набуває як стилізація героїв, так і індивідуально-авторське прагнення до чітких, детальних описів. Це нерідко виділяється в працях багатьох дослідників романістики письменника (К. Айбл, М. Ауге, А. Бангерт, А. Белобратов, Е. Боа, К. Брюнінг, К. Булманн, У. Веддер, Д. Давліанідзе, Д. Затонський, І. Зимомря, К. Коріно, О. Логвиненко, І. Мегела, А. Науменко, Н. Павлова, Т. Пекар, І. Плаксіна, Я. Поліщук, Ю. Прохасько, М. Раух, К.О. Сьйогрен, В. Фанта, А. Фірзе, К. Шахова, М. Якоб та ін). Разом з цим новелістика Р. Музіля наділена певною своєрідністю побудови портретної характеристики персонажів. В порівнянні з романною прозою («Сум'яття вихованця Терлеса», «Людина без властивостей»), де автор відразу надає значну кількість інформації про його героїв, зразки малої епічної форми тяжіють до коротких, незначних описів образів-персонажів. Відтак, крізь візію іншого, майже нерухомо представлені жіночі образи-персонажі збірки новел «Три жінки» («Drei Frauen», 1924).

Комплексом спогадів протагоніста новели «Тонка», представлений у формі внутрішнього монолога, увиразнюється в уяві реципієнта образ головної героїні твору: «Tonka ging mit geradem Kopf, fast erschrocken; sie ging mit zwei andern Mädchen, war größer als sie, ihr Gesicht hatte, ohne schön zu sein; etwas Deutliches und Bestimmtes. Nichts darin hatte jenes Kleine, lustig Weibliche, das nur durch Anordnung wirkt; Mund, Nase, Augen standen deutlich für sich, vertragen es auch für sich betrachtet zu werden, ohne durch anderes zu entzücken als ihrem Freimut und die über ganze genossene Frische» / «Тонка йшла з піднятою головою, дещо налякана; в її обличчі, хоч і не вродливому, було щось виразне та

зрозуміле. В ній не було найменшої дрібниці від вдаваного специфічно жіночного; рот, ніс, очі були просто собою, не потребуючи жодних доповнень, підкуповуючи своєю відвертістю й розлиотою в них свіжістю» (переклад – Л. Г.). Таких як вона щодня можна зустріти на вулицях Відня. Але ж завдання автора – не просто створити в уяві читача портрет жінки, а передати всю психологічну глибину образу Тонки. У цьому контексті увагу привертає її погляд: «Dort hatte ihn plötzlich ihr Blick in die Augen getroffen, ein lustiger Blick, nur ein Sekündchen lang und wie ein Ball, der aus Versehen einem Vorübergehenden ins Gesicht flog, ...» / «Там раптом його обпик її погляд, веселий, миттєвий, який наче м'ячик влетів у обличчя перехожого, ...» (переклад – Л. Г.). Цей погляд Тонки говорить не тільки про першу зустріч протагоністів, але й символізує незвичність і коротку тривалість їх стосунків: («Es war seltsam, dass ein so heiterer Blick saß wie ein Pfeil mit einem Wiederhaken, und sie scheint sich selbst daran wehgetan zu haben» / «Дивно, що такий спокійний погляд міг засісти немов стріла, що, здається, їй самій він теж завдає шкоди» (переклад – Л. Г.).

Фізичний образ Тонки представлений також в описі її одягу, який свідчить про її соціальний статус: «Sie ..., trug Schnürstiefel, rote Strümpfe und bunte, breite, steife Röcke, ...» / Вона носила шнуровані чобітки, червоні панчохи і барвисті, широкі, накрохмалені спідниці. (переклад – Л. Г.). Використані автором яскраві кольори, на перший погляд, сприяють побудові яскравого образу міської дівчини. Він відразу запам'ятовується. При цьому пишнobarвний одяг Тонки демонструє також її відношення до моди й вказує на відсутність естетичного смаку. В процесі розгортання сюжету реципієнт бачить, що Тонка належить до бідного, робітничого класу. Р. Музиль з іронією окреслює її «багатство», яке можна вмістити до однієї мізерної валізи. Цитата з тексту: «Er traf Fräulein Tonka beim Einpacken ihrer Habe. Auf einem Sessel lag eine große Pappschachtel, und am Fußboden standen zwei; eine davon war schon mit Bindfaden verschnürt, aber die beiden andern wollten den herumliegenden Reichtum nicht fassen, und das Fräulein studierte und nahm immer wieder ein Stück heraus, um es anderswo hineinzulegen, Strümpfe und Sacktücher, Schnürstiefel und Nähzeug, der Länge und Breite nach versuchte sie es und konnte, so dürftig ihr Besitz war, niemals alles verstauen, denn ihr Reisegepäck war noch dürftiger» / Він застав панну Тонку за збором її зажитків. На кріслі лежала велика картонна коробка, а на підлозі стояли ще дві; одна з них була вже перев'язана шпагатом, а дві інші наче ніяк не хотіли вмістити багатства, які лежали навколо, панна Тонка тим часом приміряла, то виймаючи то назадкладаючи одну за одною речі – панчішки й хустинки, шнуровані

чобітки і катушку ниток, прикладала вздовж і впоперек, і яким же мізерним не здавався б її посох, вона ніяк не могла його втиснути, оскільки її валіза була ще мізернішою (переклад – Л. Г.). Не зважаючи на це, героїня постійно перебуває в стані духовного спокою та ідилії (викристалізуваній у творах Р. Музіля авторській концепції «іншого стану» («anderes Zustandes»). Її життя пронизане буденною реальністю, в якій не знаходиться місця мріям, прагненням, боротьбі за успіх, кохання, й життя в цілому. Відтворюючи в пам'яті цілісний образ Тонки, протагоніст будує власний психологічний портрет. Залишаючи без зайвої уваги зовнішність героя, читач відкриває його внутрішній, сповнений суперечок та перипетій світ.

Отже, надаючи своїм персонажам портретних характеристик Р. Музіль описує їх вишуканою художньою мовою. При цьому він використовує низку епітетів, порівнянь, метафор, інверсій тощо. Його образи-персонажі гармонізовані, стилізовані міфічними, часто релігійними символами, взаємопов'язані, що підпорядковує їх авторській ідеї взаємопроникнення та метатекстуальності.

ПРО СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ПРИ ПЕРЕКЛАДІ СПЕЦІАЛЬНОГО ТЕКСТУ

А.Й. Панішкевич, ст. викладач, ДВНЗ «ПДТУ»

Навчання студентів вищих навчальних закладів читанню літератури іноземними мовами знаходиться у центрі уваги викладачів та методистів. Сьогодні неможливо уявити собі спеціаліста, незнайомого із результатами наукових досліджень своїх закордонних колег.

Навчити студентів читати, тобто, розуміти та перекладати спеціальні тексти іноземною мовою – це означає дати майбутньому фахівцеві можливість практично використовувати іноземну мову для вдосконалення своїх знань за спеціальністю, тобто, зрештою, дати можливість творчо виконувати свої професійні функції.

Намагаючись знайти найбільш раціональні шляхи навчання читання та перекладу спеціальної літератури, викладачі по-різному підходять до вирішення цієї проблеми.

Одні надають великого значення ролі фонових знань під час перекладу і вважають їх неодмінною умовою його адекватності. При цьому під фоновими знаннями розуміють загальнолюдські знання, відомості, пов'язані з національною культурою, географічними, соціальними та іншими особливостями життя народів. До розряду фонових знань входять і знання в галузі науки, техніки, права і т.д. Саме

ці знання визначають рівень компетентності студентів у галузі, скажімо, права, дозволяють їм орієнтуватися у спеціальних текстах іноземними мовами.

Інші, спираючись на висловлювання Л. В. Щерби про необхідність відбору матеріалу для рецептивного засвоєння надають великого значення граматиці. Саме вона, на їхню думку, надає осмисленого характеру мови і є вирішальною для розуміння тексту.

Треті ж вважають, що лише досить вільне володіння лексикою забезпечить читання іноземною мовою, яке можна характеризувати як читання, що наближається до читання досвідченого читача рідною мовою.

При цьому велике значення надається проблемі диференційованого відбору та накопичення словника, а саме прийомам розкриття невідомих слів за складовими елементами.

Проблеми перекладу та засвоєння іншомовного слова залежать від того, наскільки студенти можуть спиратися на свій мовний досвід, завдяки чому відбувається логічна обробка нового матеріалу.

Вміння студентів визначити значення незнайомих складних, похідних слів за допомогою суфіксів, префіксів, знайомих норм тощо, а, в рівній мірі, і знайомих слів у новому визначенні, вміння орієнтуватися у незрозумілій пропозиції, визначаючи функції компонентів – все це лежить у основі навчання розуміння спеціального тексту в умовах немовного вишу.

Проблема розвитку у студентів навичок самостійного розкриття значень незнайомих слів у процесі читання пов'язана і з питанням організації всього словника, необхідного та достатнього для забезпечення розуміння під час читання літератури за фахом.

Правильна організація потенційного словника дала б можливість передбачити та усунути труднощі в семантизації незнайомих складних і похідних слів, які зустрічаються студентами під час читання, і тим самим легше було б забезпечити надалі багате читання, спрямоване спеціально на отримання необхідної інформації.

Нерозв'язаних проблем у галузі потенційного словника дуже багато. До питань, що вимагають подальших досліджень, слід віднести:

- 1) створення потенційних словників;
- 2) розробку критеріїв надійності потенційного словника;
- 3) дослідження психологічних механізмів взаємодії активного та потенційного словників.

Створення таких словників - справа майбутнього, якщо їх створення у певній підмові можливе взагалі. Дуже віртуальним

видається такий словник. Нам здається, що у кожного фахівця він свій, різної наповненості та призначеності.

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ

М.Є. Сорокіна, ст. викладач, ДВНЗ «ПДТУ»

У процесі викладання іноземної мови майже завжди увага приділяється організації самостійної та автономної діяльності студентів, особливо в наш час, коли це стосується студентів вищих навчальних закладів: майбутніх інженерів, науковців, менеджерів тощо. Обґрунтування процесу навчання організації самостійної роботи студентів в оволодінні іноземною мовою є роль особистості студентів, їх мотивації та потреб. Справа в тому, що онлайн-навчання, як варіант, суттєво вплинуло на навчальний процес з великою кількістю засобів, які можуть допомогти у продуктивній самостійній та автономній навчальній діяльності як основі успішного навчального процесу з оволодіння та вдосконалення іноземної мови. Слід зазначити, що успішний навчальний процес з іноземної мови – це добре організована самостійна діяльність студентів. Роль учителя полягає в правильному спрямуванні пізнавальної діяльності учнів, яку вони здійснюють самостійно.

Самостійна робота – це вид навчальної діяльності, яку здійснюють студенти на уроці як під керівництвом викладача, так і без безпосереднього керівництва викладача під час самостійної підготовки та участі в різноманітних позааудиторних заходах. Автономія учня – це коли учні беруть на себе контроль і відповідальність за власне навчання, як щодо того, що вони вивчають, так і щодо того, як вони це вивчають. За вихідну точку береться ідея про те, що студенти здатні самостійно керувати та здатні розвивати незалежний, ініціативний підхід до навчання. У сфері вищої освіти автономія студента є особливо важливою.

У сучасній методичній літературі самостійна робота студентів розглядається як вид навчальної діяльності, що здійснюється без безпосередньої участі викладача, але під його керівництвом, як засіб залучення студентів до самостійної пізнавальної діяльності. Самостійна робота студентів під час вивчення іноземної мови буде успішною лише за умови, що вона заздалегідь спланована як невід’ємна частина навчального процесу, організована систематично, а не від випадку до випадку. Величезна роль в організації самостійної роботи належить,

звичайно, вчителю, оскільки він повинен правильно визначити зміст і обсяг матеріалу, який виноситься на самостійну роботу. Плануючи самостійну роботу, необхідно виходити з провідного загальнометодичного положення, яке обґрунтовується в методичній літературі: під час самостійної роботи основними функціями, які здійснюються, є функції навчання – закріплення знань і переробка їх у форму, стійкі навички та досвід. У сучасних умовах цілі самостійної роботи вимагають необхідності додати також пошук і набуття нових знань, у тому числі з використанням сучасних інформаційних технологій.

Плануючи самостійну роботу з того чи іншого курсу, необхідно виділити його так зване фундаментальне дерево, що включає ту базову систему методичних, теоретичні знання, які необхідно донести до обов'язкових лекцій. Також пропонується формувати різноманітні види самостійної роботи студентів, передбачаючи їх тематику, характер навчання, форми, систему контролю та обліку, а також різноманітні методи звітності.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ В ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (АНГЛІЙСЬКА)

І.Ф. Марченко, доц., канд. техн. наук, М.О. Молодіна, ст. гр. РП-22-М,
ДВНЗ «ПДТУ»

Актуальність. У викликах сьогодення, таких як коронавірус, військовий стан, а також зважаючи на посилення ролі інформаційної обізнаності суттєво зростає цікавість до дистанційної освіти, а разом з нею і до використання інтерактивних матеріалів дозволяє суттєво підвищити якість сприйняття інформації студентом та рівню інтеграції на занятті.

Метою дослідження є визначення та аналіз існуючих інтерактивних матеріалів, що можуть бути задіяні в освітньому процесі.

Інтерактивними матеріалами називаються ті, що дозволяють користувачам взаємодіяти та отримувати миттєвий відгук. Існує широкий спектр інтерактивних матеріалів, включаючи платформи для проведення занять, вивчення термінів, виконання завдань. Зважаючи на ступінь підготовки та відповідно до кожного рівня освіти (початковий, бакалаврський чи магістерський) можуть бути використані різні за формою, структурою та складністю інтерактивні методи навчання та спілкування при викладанні матеріалу.

Інтерактивні моделі, що можуть бути задіяні в процесі викладання англійської мови, можна поділити на 3 основні групи:

- Платформи для створення матеріалу для освітнього процесу, або платформи з підготовленими матеріалами;

- Інтерактивні дошки, що дозволяють користуватись різними техніками на занятті та слідкувати за виконанням завдань в режимі реального часу;

- Інтерактивні матеріали, що використовуються студентом після заняття або на занятті для закріплення або поглибленого вивчення матеріалу.

До платформ для створення власного матеріалу можна віднести наступні: Canva, Genially – платформи для створювання графічних матеріалів; Adobe Acrobat, Google Docs – створення матеріалів в форматі pdf; Kahoot!, Quizlet, Padlet – створення інтерактивних матеріалів для використання безпосередньо на занятті, або самостійного закріплення.

Серед них, матеріали в форматі .pdf мають перевагу в можливості детального розкриття матеріалу уроку, але не надають змогу проводити повну інтеракцію зі студентами.

Матеріали в форматі презентації мають рівень сприйняття вище, але не можуть містити об'єм інформації еквівалентний текстовому формату.

Найбільш актуальним є спільне використання вищенаведених матеріалів для поєднання переваг графічного сприйняття та збереження обсягу теоретичної інформації.

Такі платформи як Kahoot! Quizlet та Padlet дозволяють використовувати на занятті широкий спектр завдань з миттєвим відгуком, що є найбільш актуальним в процесі вивчення мови, оскільки дозволяють закріплювати матеріал поетапно ще на занятті та зменшувати навантаження на студента в самостійній роботі. Також, матеріали такого типу дозволяють оцінити рівень розуміння студентів ще на занятті і таким чином не допустити білих зон в розумінні теми.

Більшу актуальність набуває використання інтерактивних дошок, що дозволяють в собі поєднувати текстовий об'єм матеріалу, високий рівень миттєвої інтеракції з учнями та графічну презентацію матеріалу. До такого типу інтерактивних матеріалів відносяться: ClickUp, Microsoft Whiteboard, Mural, Miro.

Більшість інтерактивних дошок можуть бути використані не тільки безпосередньо для проведення уроку, а також для створення домашніх завдань та матеріалів для самостійного розгляду.

Для самостійного закріплення матеріалу високу актуальність набувають інтерактивні платформи в форматі web-сторінок, що містять широкий спектр додаткових матеріалів, до найпопулярніших ресурсів можна віднести: Perfect English Grammar - містить пояснення до граматичних тем англійської мови, велику кількість завдань з заповненням пропусків та можливість завантажити завдання в форматі .pdf; Test.English – повністю безкоштовна онлайн платформа, що містить пояснення та різні типи додаткових завдань та різні види матеріалів, на відміну від Perfect English Grammar, ця платформа також надає можливість розвивати навички читання, письма, говоріння та граматики студента на рівні від Elementary до Advanced; Agenda.web — безкоштовна бібліотека інтерактивних матеріалів, містить формати додаткових завдань з заповненням пропусків, відео, тестові завдання, тощо.

Використання цих платформ для самостійного розгляду студента суттєво підвищує результативність освітнього процесу та дозволяє зацікавити студентів різних ступенів освіти.

Кожна з наведених моделей інтерактивного навчання має свої переваги та недоліки. Так, до переваг платформ для створення матеріалу для освітнього процесу можна віднести:

- Можливість створювання власних та спеціалізованих матеріалів до кожного курсу;
- Використання графіки та широкого спектру візуальних елементів для підвищення рівню сприйняття інформації.

До недоліків можна віднести необхідність мати навички та досвід в роботі з платформами та програмами та відсутність можливості миттєвого зворотного зв'язку.

До переваг використання інтерактивних дошок можна віднести наступне:

- Можливість використання різноманітних технік на занятті, таких як розташування та групування інформації для полегшення сприйняття, робота з відео та аудіо, створення та редагування тексту безпосередньо на занятті

Висновки. Викладання іноземних мов потребує високого рівня інтеракції між викладачем та студентом, чого складно досягти в умовах дистанційного навчання. Існує широкий спектр інтерактивних матеріалів, що можуть допомогти суттєво підвищити результативність освіти. Кожна модель має свої переваги та недоліки. Використання симбіозу різних моделей може створити якісну технологію дистанційного навчання з отриманням зворотного зв'язку. Наприклад, використання платформ для створення матеріалу разом із

інтерактивними матеріалами та дошками може підвищити якість навчання та забезпечити можливість миттєвого зворотного зв'язку між викладачем та студентами.

СЕКЦІЯ: СЛОВ'ЯНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ

ПЕРЕКЛАД ПІД ЧАС ВІЙНИ: СТАТУС ТА ОСОБЛИВОСТІ

Т.В. Голі-Оглу, зав. кафедри, доц., канд. філол. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Воєнний стан у країні передбачає кардинальну зміну пріоритетів у прикладному перекладознавстві, і як наслідок – акцент на перекладі воєнно-політичних текстів з мов держав-союзників та держави-агресора на українську. Воєнно-політичні тексти трактуються в теоретичному перекладознавстві як функціонально-прагматичний різновид військових текстів, що, у свою чергу, функціонально, структурно і тематично перебувають у рамках офіційно-ділового стилю мови.

Відповідно для змісту воєнно-політичних текстів домінантними та структуротвірними є поняття «політика», «безпека», «оборона», «стратегія», «тактика». Переклад таких текстів є різновидом військового перекладу, а його труднощі пов'язуються з певною невідповідністю військової термінології країн-членів НАТО і національних мовних систем держав, що не входять до зазначеного військово-політичного блоку, а також необхідністю прагматичної адаптації тексту перекладу до національно-політичних і, певною мірою, культурних реалій країни мови реципієнтів.

У жанровому аспекті воєнно-політичні тексти вирізняються розмаїтістю і функціональною багатогранністю, зокрема виділяються тексти директивного статусу (закон кодекси, устав, рішення, директива, наказ тощо); доктринально-регламентувальні (доктрина, стратегія, концепція тощо); регулятивно-нормативні тексти (стандарт, інструкція, рекомендації, настанова тощо); воєнно-дипломатичні (меморандум, контракт, нота недовіри, міждержавна чи міжблокова угода, протокол тощо); інформаційно-аналітичні тексти (в усній формі – стріми військово-політичних експертів, «Біла книга» тощо).

Оскільки воєнно-політичні тексти формуються в межах офіційно-ділового стилю, вони вирізняються логічністю і послідовністю викладу матеріалу; точністю формулювань, що межує з науковим стилем, задля уникнення подвійного трактування змісту тексту, що може призвести до непередбачуваних результатів; експресивно-емоційною нейтральністю; неособистісним характером; точністю викладу фактологічного матеріалу, документальністю.

Переклади воєнно-політичних текстів виконують інформативну і настановчу функції, тому в них частотно переважають дієслівні форми, що надають текстам семантичного відтінку активності, процесуальності та оперативності, і тому функціонально зорієнтовані на швидку реакцію з боку реципієнта.

На лексико-семантичному рівні найбільшу складність становить переклад багатокomпонентних політичних і військових термінів-неологізмів, також військовий реалій, що мають чітке національне маркування. Задля подолання таких труднощів у сфері практичного перекладу застосовуються такі прийоми перекладу, як використання повних і часткових лексичних еквівалентів (для репродуктивного перекладу); повне чи часткове калькування, транскрипція / транслітерація, описовий переклад, модуляція (для передачі безеквівалентних мовних одиниць).

Отже, під час воєнного стану збільшується активність перекладу воєнно-політичних текстів, що містять оперативну інформацію і мають, окрім інформаційної, ще й настановчу функціональну спрямованість, а також підвищується їхній статус у політичному і громадському житті держави, що перебуває в стані війни або є союзником такої держави.

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКА МЕТАФОРА ЯК ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ОДИНИЦЯ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ О. ГОНЧАРА «СОБОР»).

О.О. Жижома, доц., канд. філол. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Індивідуально-авторська метафора, одиниця, яка несе на собі особливе смислове навантаження в межах контексту, виражає суб'єктивне бачення письменником навколишнього світу, здатна викликати у читача низку асоціативних вражень, навряд чи матиме подібний еквівалент у перекладацькому тексті. Тому говорити про образну та структурну адекватність оказіональних метафоричних виразів, створених для обслуговування однієї мовленнєвої ситуації, в мові-перекладу некоректно, оскільки така задача є практично нездійсненною і теоретично необґрунтованою. Інша річ, коли, домагаючись відтворення смислових, експресивних та функціонально-стилістичних особливостей таких метафор, перекладач намагається підібрати певний відповідник, а не ламати голову над збереженням їх форми. Головне - передати реципієнту авторську інтенцію, враховуючи особливості складної семантичної структури даного тропу і той факт, що у мові перекладу просто немає буквальних відповідників таких еквівалентів.

Метафоричний світ роману «Собор» Олеся Гончара, позначений національною специфікою, особливою образністю, виразністю, тонкими стилістичними нюансами, неможливо передати чужою мовою без втрат на структурно-семантичному, стилістичному, експресивно-емоційному рівнях. Тому у мові-перекладі замість авторських оказіональних метафор використано порівняння, семантичні заміни, однослівну відповідність, описовий переклад тощо. Це пояснюється самою природою таких сполучень, їх чітким натяком на створюваний автором неповторний образ, неоднозначністю його сприйняття читачем.

У випадку, коли немає натяку на образ, що лежить в основі метафоричної одиниці, немає двоплановості у сприйнятті, то для перекладача немає ніякої необхідності зберігати цей внутрішній образ, а важливо лише передати змістову, емоційну, стильову та функціональну інформацію, яка властива метафорі у мові-оригіналу.

Звичайно, найбільшої рівноцінності досягає перекладач, коли знаходить метафоричний точний відповідник (це найчастіше буває при перекладі загальноживаних метафор), але часто такий прийом неможливий через банальну відсутність у російській мові рівноцінної метафори за семантичними та стилістичними характеристиками, тому окрім вище перерахованих способів перекладу, зустрічається і калькування, яке на загальному тлі може видатися чужорідним елементом.

Нейтральний переклад метафори призводить до втрати її структури і прагматики, і, отже, нівелює всю образність даного тропу.

ФЕМІНІТИВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: МОДЕЛІ ТВОРЕННЯ

Т.М. Наумова, доц., канд. філол. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Поява великої кількості фемінітивів в українській мові показує: українки активно залучені до всіх суспільних процесів, у всі сфери діяльності, а наша мова — жива і розвивається. А ще це наша мовна частина боротьби за українську ідентичність, ще один крок відмежування від усього імперського, що тяжіло над українцями протягом століть. В українській мові фемінітиви мають дуже давню історію. Найперші утворились у період так званої прайндеоевропейської єдності. Назви для позначення жінок є і в староукраїнських пам'ятках 16–18-го століть. Тема фемінітивів не була новою для українців і до ухвалення нового правопису в 2019 році, в якому затвердили їхнє використання та найпродуктивніші моделі творення. Проте зараз, коли

фемінітивів помітно більшає в мові, дискусійний резонанс зростає. Щоб привичаїтись до змін, носіям мови теж потрібен час. Наприклад: *ВОЯК* — той, хто воює, б'ється з ворогом; боєць, воїн / *ВОЯЧКА* — жіночий рід до вояк, *ВОЙОВНИЦЯ* — жіночий рід до войовник (те саме, що вояк): «Камилла... войовниця, І знахурка, і чарівниця» (І. Котляревський). Фемінітиви «воячка» і «войовниця» подає навіть «СУМ» (радянський тлумачний словник української мови). *ВОЇНКА* (жіночий рід до воїн) теж можливе (у Криму є такий населений пункт). Структура української мови має багато суфіксів, які утворюють фемінітиви. Всього їх понад 13, але на сьогодні продуктивними суфіксами, що визначають фемінітиви, є суфікси: *-к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес-*: *дирéкторка, редáкторка, верстáльниця, набíрниця, дяконéса, патронéса, деканéса*.

Правопис не пропонує ніяких жіночих назв посад чи професій. Він тільки подає суфікси, за допомогою яких ті назви можна утворити.

Деякі суфікси можуть утворювати варіанти фемінітивів з однаковим лексичним значенням: *акторка і актриса, водійка і водійчиня*.

В офіційно-діловому мовленні граматичний рід виконавців дій, назв осіб за професією, посадою, званням частіше, ніж в інших стилях, не відповідає статі.

НОВІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДУ З ВИКОРИСТАННЯМ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Л.В. Пономарьова, доц., канд. філол. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Вивчення когнітивних процесів є активною галуззю досліджень, оскільки охоплює аналіз механізмів, що лежать в основі сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, мовлення; предметом аналізу стають процеси сприйняття та обробки інформації, прийняття рішень, розвитку мови та інших когнітивних здібностей, що прогресують протягом життя людини.

Дослідження мови і мислення, сприйняття та уваги в різні часи займались Ной Чомський, Жан П'єже, Ульріх Нейссер, Герберт Саймон, Стівен Пінкер, Деніел Канеман, Андреа Моро та інші.

Когнітивні процеси є ключовими механізмами розуміння та обробки інформації в людини. Сприйняття, увага, пам'ять, мислення, мовлення та інші когнітивні процеси взаємопов'язані та взаємодіють між собою для розв'язання складних завдань. Дослідження когнітивних процесів може виявити способи, якими мозок пристосовується до змін в навколишньому середовищі. Вони розвиваються протягом життя

людини та можуть бути вдосконалені через навчання та вправи. Переклад може впливати на когнітивні процеси людини та дослідження цього аспекту можуть допомогти розробити кращі методи перекладу.

Протягом останніх десятиліть когнітивна наука вивчає процес перекладу та його взаємодію з когнітивними процесами людини. Першими до цієї проблеми звернулись американські вчені. Механізми сприйняття та перекладу вивчали Джонсон-Лейдон Лі, Ребекка Трипп, Шарон Орендорф, Майкл К. О'Коннор, Луїза Бенджамін, Сабін Штойер. Не обійшли увагою питання когнітивних процесів перекладу у різних аспектах і українські вчені, як-от Оксана Рождественська, Людмила Козлова, Олена Іванченко, Олександр Жовтобрюх та інші.

Доведено, що існує психологічний бар'єр для перекладу, який полягає в тому, що перекладачі відтворюють текст з погляду власних когнітивних процесів, що може впливати на точність та адекватність перекладу. Саме тому когнітивна навантаженість тексту може впливати на ефективність його перекладу, тому що складні та неструктуровані тексти можуть збільшувати навантаження на когнітивні процеси перекладачів та знижувати якість перекладу. Також когнітивні процеси можуть впливати на процес вибору лексичних та граматичних засобів перекладу, оскільки перекладачі можуть обирати варіанти перекладу, які більше відповідають їхнім когнітивним переконанням та підходам до перекладу. У перекладі необхідно враховувати когнітивні особливості культур та мов, зокрема, у випадку перекладу метафор, ідіом, фразеологізмів та інших виразів, які мають культурний контекст.

Отже, дослідження перекладу, зокрема його когнітивної складової включає покращення якості перекладу і розкриває важливі аспекти роботи перекладача, нові підходи до перекладу з використання когнітивної науки. Вчені доходять висновку, що когнітивні процеси, такі як увага, пам'ять, мислення та сприйняття, відіграють важливу роль у процесі перекладу. Вони також зазначають, що перекладачі мають обмежену ємність робочої пам'яті, тому важливо зосереджуватись на важливих деталях тексту та зменшувати завантаження робочої пам'яті. Для покращення процесу перекладу рекомендується використовувати техніки активного читання, планування та редагування, щоб забезпечити краще розуміння тексту та забезпечити точність перекладу. Крім того, зазначається, що важливо збільшувати свій словниковий запас та знати спеціалізовану лексику в тій галузі, якою займається переклад.

Таким чином, знання про когнітивні процеси можуть допомогти перекладачам зрозуміти текст, знайти його смислову структуру та відтворити її в перекладі. Когнітивні процеси, які включають увагу,

пам'ять, сприйняття та мислення, можуть впливати на спосіб, яким перекладачі розуміють текст та перекладають його. Зробити один загальний висновок щодо проблем когнітивістики у перекладі складно, оскільки ця тема включає в себе багато аспектів та досліджень. Однак, можна сказати, що когнітивна психологія та когнітивні науки можуть бути корисними інструментами для розуміння та розв'язання проблем у перекладі, зокрема, для зрозуміння тексту, відтворення смислової структури та вибору лексичних та граматичних засобів перекладу. Проте, важливо також враховувати культурні та соціальні аспекти перекладу, а також різноманітні вимоги та контексти перекладу, що додає складності до процесу перекладу. Таким чином, інтердисциплінарний підхід до вивчення проблем когнітивістики у перекладі може бути найбільш ефективним способом дослідження та розв'язання цих проблем.

БАЗОВІ ПОМИЛКИ ПРИ ВИВЧЕННІ СПОРІДНЕНИХ МОВ НА ПРИКЛАДІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Н.С. Бреденко, асистент, ДВНЗ «ПДТУ»

Студенти філологічних спеціальностей часто обирають вивчення польської мови, спорідненої з українською, помилково вважаючи, що це легко через належність мов до однієї мовної сім'ї та групи.

Перші проблеми з'являються вже на стадії вивчення абетки та фонетичної системи польської мови, яка послуговується латиницею, на відміну від кирилиці, до якої звикли носії української та російської мов.

Наявність різних діакритичних знаків, які використовуються з однією літерою, призводить до плутанини між значеннями та вимовою омографічних одиниць.

З проблемою використання діакритичних знаків тісно пов'язані помилки при використанні диграфів. Більшість диграфів є поєднанням приголосних літер з літерою *z* та її варіантами *ż* і *ź*. На письмі діакритичні знаки через неувважність пропускаються, через що змінюється суть висловлювання.

Диграфи часто плутають між собою при читанні, особливо такі як *ch* [x] та *cz* [ç]. Причина полягає в тому, що сполучення *ch* характерно для англійської, яку більшість вивчали в школі і тому запам'ятали як звук [ç].

Для польської мови є характерним використання кількох диграфів поспіль, що значно ускладнює запам'ятовування та правильне

написання і вимову таких слів носіями української мови, які звикли до правил милозвучності.

Нехарактерні для української мови носові звуки вимовляються кількома способами, залежно від позиції. Найчастіше в середині слова при читанні та розмовах носові звуки студентами ігноруються.

Під час написання письмових робіт літери на позначення носових звуків важливі для розуміння відмінку та особи і через це одна з найтиповіших граматичних помилок – використання третьої особи однини замість першої, а також використання називного відмінка замість орудного.

Найбільша кількість помилок при перекладі та вивченні нових лексем зумовлена явищем міжмовної омонімії. Через спільне походження польська та українська мови мають безліч слів, які вимовляються або ідентично, або дуже схоже, тому виникає фальшива впевненість в значенні деяких слів.

СЕКЦІЯ: СОЦІОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНА РОБОТА

СТРУКТУРА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

В.В. Біленька, асистент, ДВНЗ «ПДТУ»

Соціальна робота є складною багатофункціональною професійною діяльністю. Соціальний працівник повинен не тільки надавати конкретні види допомоги різноманітним групам, вміти комунікувати із своїми підопічними, але й глибоко розуміти проблеми людини, надавати клієнту психологічну допомогу та підтримку. Тому важливою складовою професіоналізму працівників стає психологічна готовність до діяльності з соціальної підтримки вразливих верств населення.

Враховуючи морально-гуманістичний характер соціальної роботи, саме мотиваційно-ціннісний компонент психологічної готовності у визнається багатьма авторами провідним формуванні професіоналізму.

Професійно-етичні засади соціальної роботи є системою, що складається із взаємопов'язаних загальнолюдських, суспільно, професійно й особистісно обумовлених компонентів, властивих моральній свідомості соціального працівника, структурі особистості в цілому й таких, що визначають спрямованість його діяльності. Однією з ключових складових цієї системи є професійні цінності. В основі формування готовності студентів до професійної діяльності лежить

становлення професійних умінь особистості, що формуються на основі її властивостей – як вроджених, так і набутих під час навчання та самостійної діяльності.

У професійній соціальній роботі особливо підкреслюється значення таких цінностей, як гуманність, соціальна справедливість, самовизначення, конфіденційність, антидискримінація та чесність у професійній діяльності людська гідність, доброчинність, альтруїстична підтримка незаможних і найуразливіших верств населення. Психологічна готовність соціального працівника вимагає також розвиненої особистісної, професійної та соціальної рефлексії, сформованості конструктивної професійної самосвідомості, її яка передбачає творче ставлення до цінностей і феноменології професії, а також вміння втілювати власні переконання в професійній діяльності.

Отже, психологічна готовність до діяльності соціальної роботи є стрижневою характеристикою особистості фахівця. Розвиток і формування психологічної готовності до виконання професійної діяльності є результатом мотиваційної спрямованості, цінностей альтруїзму, розвитку структури професійної самосвідомості особистості соціального працівника.

Зміст психологічної готовності до професійної діяльності становлять інтегральні характеристики особистості, що включають в себе інтелектуальні, емоційні, вольові властивості, професійно-моральні переконання, потреби, звички, педагогічні здібності, знання, навички, вміння.

Як інтегральне утворення, яке включає три взаємозумовлені та взаємозалежні підструктури, визначила психологічну готовність до професійної діяльності

Отже, це підструктури:

1) функціональна, до якої входять компоненти: мотиваційний – мотиви вибору професії, орієнтація на цінності діяльності; когнітивний – знання спеціальності; операційний – наявність умінь і навичок, необхідних для вирішення професійних завдань, моделювання власної діяльності;

2) емоційна – налаштованість на вирішення завдань, упевненість у собі, стан задоволеності професією, задоволення від роботи;

3) особистісна – професійно значущі якості особистості.

Низка авторів вважають, що головною складовою психологічної готовності до професійної діяльності є професійне мислення, тому формування готовності відбувається через навчання людини прийомів аналізу.

Розглядаючи готовність особистості до професійної діяльності як регулятор та передумову ефективної і творчої діяльності, найбільш важливими її факторами вважають мотивацію, підготовку, самообілізацію знань, установку на діяльність, властивості особистості, задоволеність працею.

Отже, стан психологічної готовності до професійної діяльності здобувачів – майбутніх спеціалістів – має складну динамічну структуру, що є вираженням сукупності інтелектуальних, емоційних, мотиваційних і вольових якостей їхнього психічного складу і співвідноситься з зовнішніми умовами і завданнями.

МІЖНАРОДНІ ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: АКТУАЛЬНИЙ СТАН ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ

О.В. Мальцева, доц., д-р філос. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Етичні принципи соціальної роботи повсякчас викликали бурхливі дискусії. Швидкоплинність соціальних зрушень вимагала адекватних змін і коригування професійної етики. Професійна етика є результатом відбору найсуттєвіших підстав для здійснення професійних завдань і керівних чинників, що спираються на моральні норми. Професійні принципи формуються у межах професійного співтовариства, а згодом закріплюються у фахових документах, дотримання яких регулюється фаховими організаціями.

Як зазначає відома українська дослідниця Т. Семигіна, яка представляє нашу країну у багатьох міжнародних асоціаціях і фахових організаціях соціальних працівників, «...в Україні розвиток професійної соціальної роботи і, зокрема, її етичних засад носить навздогінний характер. Як засвідчують публікації, працівники соціальної сфери мало обізнані з етичними стандартами, мають специфічну систему професійних цінностей, а представники наукової спільноти послуговуються застарілою інформацією щодо міжнародного фахового регулювання».

Новітній етап формування глобального етичного кодексу соціальної роботи триває майже десятиліття, у цьому процесі зійшлися численні підходи, національні системи та професійні міжнародні інститути, які мають різні уявлення про основи фахового регулювання.

Укладена у 2018 р. «Глобальна декларація етичних принципів соціальної роботи» обговорювалася і узгоджувалася двома організаціями – Міжнародною федерацією соціальних працівників (МФСП) та Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи (МАШСР).

«Глобальна декларація етичних принципів соціальної роботи» наразі складається з дев'яти етичних принципів, які мають однакове формулювання у обидвох версіях документів.

Етичні принципи соціальної роботи (2018 р.)

1. *Recognition of the Inherent Dignity of Humanity* – Визнання гідності людини.
2. *Promoting Human Rights* – Сприяння правам людини.
3. *Promoting Social Justice* – Сприяння соціальній справедливості.
4. *Promoting the Right to Self-Determination* – Сприяння праву на самовизначення.
5. *Promoting the Right to Participation* – Сприяння праву на участь.
6. *Respect for Confidentiality and Privacy* – Повага конфіденційності та приватності.
7. *Treating People as Whole Persons* – Ставлення до людей як до цілісних індивідів.
8. *Ethical Use of Technology and Social Media* – Етичне використання технологій та соціальних медіа.
9. *Professional Integrity* – Професійна доброчесність.

Цей перелік складено на основі документів МФСП та МАШСР. Проте, слід зауважити, що МФСП ухвалила коротшу версію декларації. Серед головних каменів спотикання стали висловлювання про необхідність включення до фахових цінностей соціальної роботи у МАШСР класової боротьби, що відбилося у пропозиціях з боку ряду національних представництв організацій соціальної роботи країн Латинської Америки, у чому решта агентів розгледіли відлуння «марксистської теорії», яка на їхній погляд є дещо застарілою.

Тож сучасний етап формування глобальних етичних принципів соціальної роботи є результатом своєрідної синергії, яка відбувається на різних інституальних рівнях, включаючи особисті візії розробників, національні реалії і специфіку при збереженні міжнародних стандартів.

Міжнародні етичні стандарти, ухвалені у 1994, 2004 та 2018 рр., свідчать, що фахова соціальна робота в світі рухається за траєкторією розвиткової (девелопментської) моделі та спирається на цінності, які Р. Інглегарт відносив до постматеріалістичних, постмодерністських.

У нашій країні чинним регулятивним документом є «Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України» (затверджений наказом Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту від 2005 р.). Цей документ побудований ще на використанні етичних принципів документу 1994 р. Хоча визначені у цьому нормативному акті етичні

принципи діяльності соціального працівника у цілому видаються прийнятними, проте через певний «запізнілий» підхід консервується українська практика соціальної роботи у парадигмі соціальної підтримки (того, що в закордонній літературі дістало назву «велфарізму») і цінностей матеріалістичних. Україна не єдина у цьому «гальмуванні», бо схожа ситуація спостерігається у країнах, де права людини, на яких ґрунтуються етичні стандарти як 2004 р., так і 2018 р., не визнаються як ціннісна основа професійної діяльності і дороговкази в роботі соціальних працівників. Тож дотримання цих принципів у практиці професійної самореалізації українських соціальних працівників покладається на їх особисте сумління та усвідомлене прагнення дотримуватися глобальних етичних засад, які можуть і мають бути втілені у соціальній роботі в Україні в наслідок власних переконань носіїв цього фаху.

ПРОБЛЕМА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ У НІМЕЧЧИНІ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ ІЗ ЧИСЛА УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ

О.В. Мальцева, доц., д-р філос. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Німеччина одна із європейських країн, що надала притулок українським біженцям від війни. Від лютого до червня 2022 року до Німеччини приїхало 867214 українців, а наразі кількість вимушених переселенців із нашої країни там перебільшила мільйон. Варто зауважити на безпрецедентні заходи соціального захисту, що їх вжила німецька держава щодо українців, які за законодавством Ради Європи можуть перебувати на її території під захистом (натепер – до березня 2024 року).

Українцям, які шукають у Німеччині притулку від війни надано цілу низку соціальних можливостей, що дозволяють їм адаптуватися до нових умов життя в цій країні.

Однією із головних переваг у порівнянні із біженцями попередніх міграційних хвиль – приміром, із Сирії та Афганістану – є дозвіл на працевлаштування. Дозвіл на роботу отримують усі українці працездатного віку одразу після оформлення виду на проживання у Німеччині. Українці, що за віком мають працювати, отримали всі ті можливості, що відкриваються для німців, які опинилися без роботи. Вік виходу на пенсію у Німеччині – 67 років, тож виникає нормативно-правова колізія, оскільки українські пенсіонери за українським законодавством молодші за віком і не можуть розраховувати на такий

статус до досягнення означеного віку. Формально вони також мають бути прикріпленими до центрів зайнятості як безробітні.

Тим, хто отримав статус безробітного у Німеччині, надано можливість проходити безкоштовні мовні курси з німецької, інтеграційні курси, стажування та курси підвищення кваліфікації. Для молодих людей існують програми навчання іншим професіям, що запитані на ринку праці Німеччини, і навіть програми вступу у виші.

Безумовно, практика показує, що далеко не всі українці в Німеччині мають доступ до цих ресурсів через перебування у віддалених від освітніх центрів містах, містечках та селищах, через втрату документів про освіту і повільну процедуру їх відновлення в Україні, а згодом – не менш складне та довготривале підтвердження дипломів українських вишів німецькою стороною. Є ряд спеціальностей, дипломи з яких взагалі не піддаються такого типу визнанню з боку німецької держави і фактично потребують повторного курсу навчання (для прикладу, педагоги, лікарі мають пройти додаткове навчання та скласти екзамени, у тому числі на володіння мовними компетентностями в межах фахових вимог). Усе це неможливо реалізувати у короткий термін, що гальмує швидке працевлаштування українців з вищою освітою.

Німецька сторона не приховує, що розраховує на можливість перекрити нестачу кваліфікованих та некваліфікованих кадрів у своїй країні за рахунок українських біженців. Тим більше, що тривалість війни в Україні і нездатність повернутися до власних домівок частини біженців змусять їх інтегруватися до життя у Німеччині, а значить, шукати місце для працевлаштування. У зв'язку із цим соціальні установи (Sozialamter) і центри зайнятості (Jobcenter – Біржа праці) у Німеччині констатують, що стикаються з якісно інакшим складом безробітних із числа українських біженців.

Німецькі соціологи провели дослідження різноманітних кількісних і якісних показників в межах проекту «Адаптація і стратегії виживання біженців із України в Німеччині: між роботою і соціальною допомогою» (2022). Однією із суттєвих проблем дослідники називають цілковиту невизначеність опитаних українських біженців щодо їхнього подальшого перебування у Німеччині. Перебування на роздоріжжі неабияк турбує німецьку сторону, бо прогнозованість ринку праці є запорукою стабільної економіки. Дослідження і опитування серед українських біженців спричинені намаганням оцінити перспективи у цій царині та можливість регулювання трудових відносин, подальшого кадрового управління. Перепідготовка кваліфікованих кадрів є доволі коштовною, це потребує організаційних, освітніх, фінансових витрат,

тож працедавці зацікавлені у тому, щоб зусилля, вкладені у перепідготовку українських кваліфікованих працівників, окупилися, і навіть некваліфіковані наймані працівники залишалися на робочих місцях на тривалий час, аби виправдати витрати на їхню адаптацію і інтеграцію.

У межах проекту значне місце відводилося демографічним показникам і соціально-економічній характеристиці українських біженців у Німеччині. Ці дослідження мали дати відповідь на запитання про перспективи працевлаштування українців у Німеччині і виявлення їхніх пріоритетів у актуальній альтернативі – перебування на соціальній допомозі чи повноцінне працевлаштування у Німеччині.

З 1 по 23 травня 2022 року у Мюнхені і декількох містах Баварії, де було розміщено українських біженців, німецькими соціологами проводилося кількісне опитування через соціальні мережі та частково на курсах із вивчення німецької мови. Разом було опитано 936 осіб, що було репрезентативною вибіркою для тодішньої кількості біженців у цих землях Німеччини. За результатами опитування і на підставі даних із Декларації Федерального міністерства внутрішніх справ Німеччини було встановлено, що близько 67 % біженців із України – це жінки старші за 18 років, 38 % – підлітки до 18 років. Такі статистичні пропорції підтверджують і інші дослідження. Проведені інтерв'ю з 1936 респондентами (з 24 по 29 березня 2022 року), показали такий самий гендерний розподіл.

Частково це може пояснюватися тим, що чоловіки у віці 18-60 років незаконно покинули Україну, уникаючи загальної мобілізації, а тому вони неохоче беруть участь у подібних опитуваннях. Чоловіки, які є старими за віком, не потрапляють до центрів зайнятості, оскільки ними опікуються інші соціальні служби. У цілому осіб жіночої статі у всіх вікових категоріях виявилось 79 %, чоловіків – 21 %. За віком переважають особи від 30 до 49 років, люди за 50 складають 14 %. 65 % відсотків біженців із України є одруженими, 16 % – не одружені, 14 % розлучені, 5 % овдовіли. Лише 16 % біженців перебувають у Німеччині зі своїми партнерами.

Цікаво представлені різні регіони України. Українські біженці зі сходу України складають 30 % (це найбільш постраждалі від війни регіони, які досі здебільшого мають статус тимчасово окупованих територій (ТОТ)); з півночі України – 22 %, там проходила лінія фронту в березні-квітні 2022 року; 20 % біженців прибули до Німеччини з Києва, із заходу – 11 %; з півдня та центральної частини країни – 8 %. 38 % біженців розселені у великих містах, більша частина переселенців проживає у невеликих містах, містечках, селищах. Лише незначна

частка поселилася самостійно у родичів, знайомих, друзів і не потребує соціального житла. Переважна більшість українців пройшли через табори біженців і були згодом розселені за квотами відповідних земель.

Опитування також виявило, що більшість українських біженців (від 50 % до 57 %) були на батьківщині працевлаштовані за фахом і не мали попереднього досвіду перебування на обліку у центрах зайнятості. Лише 6-7 % мали в Україні часткову зайнятість, решта була працевлаштована на повний робочий день. Надзвичайно високою є частка самозайнятих працівників та осіб, що займалися підприємницькою діяльністю – 20-21 %. Для порівняння, в Німеччині на 2020 рік підприємці склали 8,6 % від загального показника зайнятих працівників. Лише 8-16 % біженців перебували на пенсії або тимчасово не працювали в Україні, 2-5 % – були студентами і не працювали.

Обидва джерела опитування – і в соціальних мережах, і на курсах з вивчення німецької мови при центрах зайнятості показали, що біженці з України мають еквівалентно високий рівень освіти у порівнянні з показниками освіченості біженців із інших країн. Ці показники суттєво контрастують у міжнародних порівняльних статистичних даних щодо освіти біженців. Так, серед біженців із України є надзвичайно великим показник наявності вищої освіти: ступінь бакалавра або магістра мають 71 % респондентів; носії докторської ступені складають 7 %, із них незавершений цикл здобуття наукового ступеня (кандидати наук/доктори філософії) мають – 6 %.

Такі статистично-демографічні показники вказують на необхідність працевлаштування переважно українських жінок-біженок, які мають доволі високу кваліфікацію і отримали значний досвід роботи за фахом у своїй країні. Складність цього завдання полягає у тому, що пілотні дослідження і опитування показують, що у багатьох жінок немає визначених відповідей про перспективи перебування у Німеччині після завершення війни. Глибинні інтерв'ю з біженками показують, що одні із них розраховують на 1-2 роки перебування під захистом у Німеччині (головним чином, до завершення війни) або нетривалий час після війни (до одного року), до стабілізації ситуації на їхніх територіях. Це пояснюється тим, що в Україні у них залишилися чоловіки, старі батьки і вони мають плани з'єднатися з рідними родинами та родичами. Лише незначна частина біженців заявляє про втрату житла, неможливість повернутися на батьківщину через набуття їх регіонами статусу ГОТ тощо. Часто вибір Німеччини як місця перебування під захистом пояснювався наявністю там знайомих і близьких, допомогою волонтерів, які забезпечили можливість безкоштовно дістатися до цієї

країни і організували зручний трансфер, усвідомлення фінансової безпеки на період війни і лише незначна частина людей цілеспрямовано їхала з метою залишитися в цій країні, навіть після встановлення миру в Україні.

Таким чином, питання працевлаштування українських біженців у Німеччині у короткотерміновій перспективі є проблематичним для німецьких роботодавців. Це у рівній мірі стосується як кваліфікованих кадрів, так і осіб, які готові працювати на робочих місцях, що не потребують спеціальної кваліфікації (хоча такі вакансії можуть надаватися за потребою або під гарантії тривалого періоду роботи).

Неофіційно у соціальних службах (Landrazant) кажуть, що вони зацікавлені у некваліфікованих кадрах: прибиральниці, покоївки в готелі, робітники в пекарні чи пакувальниці на заводах, сезонні роботи на фермах. З дипломованими працівниками у центрів зайнятості багато мороки – потрібно проводити процедури визнання документів про освіту, фах, забезпечувати складання мовного іспиту і навіть це не гарантує схвального рішення роботодавців. Останнім простіше працювати з випускниками німецьких вишів без досвіду, ніж інтегрувати українців на невизначений термін.

Саме цим і відрізняються українські біженці від іммігрантської хвилі 2015-2016 років, коли до Німеччини приїхали сирійці і афганці. По-перше, вони одразу заявляли у переважній більшості, що планують залишитися у Німеччині назавжди або на довготривалий період; по-друге, вони не мали належної освіти і охоче погоджувалися на будь-яку некваліфіковану працю. Серед українських переселенців лише 5 % ладні працювати на низькокваліфікаційній чи сезонній роботі.

Таким чином, більшість українських переселенців обирає соціальну допомогу, а не працевлаштування у Німеччині на період перебування під захистом у цій країні. Німецькі соціальні дослідники зауважують, що питання доцільності утримання такої кількості безробітних на державних дотаціях неодмінно постане по мірі завершення гострої фази війни в Україні і, вочевидь, потребуватиме подальших розвідок у нових умовах з іншим проблемним полем та іншим науковим інструментарієм.

УКРАЇНСЬКІ ЖІНКИ-РОМА В УМОВАХ ВИМУШЕНОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Н.Г. Малярчук, доц., канд. іст. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Роми є найбільш соціально вразливою національною меншиною в Європі. Україна, на жаль, не є винятком у цьому відношенні. Згідно з

національним переписом населення 2001 року в Україні проживає 47 600 ромів. За даними Ради Європи їхня кількість значно більша і становить від 120 000 до 400 000 осіб. Приблизно половина з них – жінки. Місцями компактного проживання ромів в Україні є Закарпатська (14 тис. осіб), Донецька (4,1 тис. осіб), Дніпропетровська (4 тис. осіб), Одеська (4 тис. осіб), Харківська (2,3 тис. осіб) та Луганська (2,2 тис. осіб) області. Після початку військової агресії Росії на Сході України у 2014 році багатьом ромам (за даними фонду «Чіріклі» їхня кількість склала 9000 осіб) довелося покинути свої домівки і стати внутрішньо переміщеними особами (далі – ВПО). З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році кількість ромів-ВПО за різними даними зросла до 50-100 тисяч осіб. Це переважно жінки з дітьми, які евакуювалися із охоплених бойовими діями територій Запорізької, Херсонської, Харківської, Донецької та Луганської областей на підконтрольні Україні території.

Жінки-рома є особливо вразливою групою серед ВПО, оскільки зазнають множинної дискримінації: як переміщені особи, за своїм етнічним походженням, соціальним статусом, статтю та за додатковими чинниками, такими як інвалідність, вік тощо. Жінки-рома зіткнулися з тими самими соціально-економічними та психологічними проблемами, що й інші жінки-ВПО: відсутність власного житла та високі ціни за його оренду, проблеми з працевлаштуванням та малозабезпеченість, проблема адаптації дітей у школах, проблема ідентифікації себе у новому оточенні тощо. Але у жінок-рома вирішення цих проблем ускладнюється проявами дискримінації та упередженості, обумовленими їх етнічним походженням, а також комплексом специфічних проблем характерних саме для жінок-рома. До останніх можна віднести такі: відсутність особистих реєстраційних документів (паспорта, свідоцтва про народження); низький рівень освіти (початкова, неповна середня); обмежені можливості щодо зайнятості та працевлаштування (через відсутність документів, низький рівень освіти, наявність негативних стереотипів щодо них).

Також варто врахувати специфічні особливості становища ромських жінок, пов'язані з їхньою культурою та традиціями: ранні шлюби і як наслідок – підліткові вагітності, вища за середню народжуваність, велика кількість дітей; патріархальний сімейний уклад; ухвалення рішень винятково чоловіком, чим обумовлюється невпевненість жінок, коли вони змушені вирішувати якусь проблему самостійно; заборона жінкам виступати на публіці та заявляти про свої права тощо.

Відсутність, або невпорядкованість особистих документів жінок-рома та їхніх дітей в умовах вимушеного переміщення унеможливило їхню реєстрацію в якості ВПО, а отже позбавляє їх можливості отримати соціальні виплати, гуманітарну та медичну допомогу, працевлаштуватися. Брак освіти, низький рівень правової обізнаності не дозволяють їм самостійно розібратися в тому яку допомогу і де вони можуть отримати. Пошук житла у новому місці проживання для ромів-ВПО ускладнюється такими чинниками як: традиційно великі родини (20 та більше осіб), в яких зазвичай багато дітей, а також упередженістю та проявами ксенофобії як серед місцевих жителів, так і серед самих ВПО. На жаль, зустрічаються випадки упередженого ставлення до ромів і з боку відповідальних осіб, співробітників та волонтерів організацій, що допомагають ВПО, соціальних працівників.

Подоланню зазначених проблем можуть сприяти такі заходи: забезпечення збору якомога більш повних статистичних даних щодо ромських жінок-ВПО, розподілених за різними ознаками (стать, вік, освіта, проблеми з якими звертаються, послуги, що надаються тощо); проведення серед них роз'яснювальної роботи з метою інформування про існуючі можливості допомоги та гуманітарної підтримки; впровадження легкодоступної та зрозумілої процедури видачі документів для ромів; створення освітніх програм для ромських жінок. Необхідно також розвивати взаємодію працівників соціальної сфери та сфери зайнятості із громадськими об'єднаннями ромів; впроваджувати додаткові курси підвищення кваліфікації для фахівців з соціальної роботи, які ознайомлять їх із техніками, інструментами та стандартами надання соціальних послуг з урахуванням специфіки роботи з національними меншинами, включаючи ромську; сприяти інституціоналізації ромських медіаторів (посередників між ромськими громадами та органами влади, соціальними службами, правоохоронними органами).

НЕДЕРЖАВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ І СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ НА МІСЬКОМУ РІВНІ

В.І. Николаєва, доц., д-р держ. упр., ДВНЗ «ПДТУ»

У сучасній політичній системі України здійснюються зміни формату відносин між центром і регіонами, що актуалізують спектр проблематики, пов'язаний з ґрунтовним переглядом діяльності місцевого самоврядування. Зокрема, важливим напрямком розвитку і реформування місцевого самоврядування виникає налагодження партнерських відносин з такими важливими суб'єктами громадянського

суспільства як громадські організації. Водночас, це можливе за умов партнерської співпраці, що обумовлена широким спектром повноважень органів місцевого самоврядування, і стосується перш за все програм гуманітарного розвитку та надання соціальних послуг населенню.

Українські недержавні організації (далі НДО) зовсім недавно з'явилися на ринку соціальних послуг й зайняли особливе місце серед суб'єктів соціальної політики. У той же час, необхідно зауважити, що в Україні продовжується політика державної монополії на надання соціальних послуг, що існувала за радянських часів. Тому, цілком вочевидь питання залучення недержавних організацій до вирішення проблем у сфері соціального захисту і підтримки населення у сьогоденнішніх реаліях є актуальним та набуває особливої значущості.

Вивченню ролі громадських організацій у наданні соціальних послуг присвятили наукові роботи такі вітчизняні вчені, як: Ю. Горемикіна, В. Гошовська, А. Гуріна, Н. Гусак, К. Дубич, В. Звонар, І. Карпова, О. Кікоць, Р. Кравченко, Е. Лібанова, О. Макарова В. Мандибуря, О.Мартьякова, С. Матяж, С. Москаленко, В. Новіков, І. Розпуненко, Т. Семигіна, Л. Сідельник, Л. Паливода, С. Трухан тощо

Шлях до громадянського суспільства можливий тільки через подальше зростання відкритості публічної політики й державного управління для безпосередньої участі в них громадян і громадських недержавних організацій. Важливим чинником побудови громадянського суспільства в Україні є розроблення і затвердження законодавчих актів. Серед них: Указ Президента України від 26 лютого 2016 р. № 68/2016 «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні», який ухвалив Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки [1].

Розробка нової державної Стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні (далі – Стратегія) стала закономірним результатом реагування Української держави на основні тенденції та проблеми його розвитку. Стратегією визначено чотири основні напрями її реалізації:

- створення сприятливих умов для формування та розвитку інституцій громадянського суспільства;
- забезпечення ефективних процедур участі громадськості під час формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення;
- стимулювання участі ОГС в соціально-економічному розвитку України;
- створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці [1].

Саме прийняття Стратегії сприяє у тому, що держава бере на себе зобов'язання створити сприятливі правові умови для діяльності неурядових організацій, що належним чином послуговує надання ними соціальних послуг.

Слід виділити позитивні переваги і характеристики недержавних організацій перед державними:

- незалежність від влади;
- використання волонтерської праці, ініціативність та активність членів організацій;
- вираження громадських потреб і необхідності змін
- залучення пожертв, гранти донорів, членські внески;
- спрямування доходів від власної підприємницької діяльності на розвиток соціальних послуг;
- надання соціальних послуг цільовим групам, суспільній експертизі, контролю виконання соціальних гарантій та соціальних проектів;
- впровадження різноманітних технологій;
- моніторинг державних органів, які працюють у різних сферах політичного, соціального й економічного життя.

Більшість недержавних організацій створюються для вирішення тих проблем, які повинні вирішувати державні та муніципальні органи – турбота про малозабезпечених, хворих – тобто, вони здійснюють таку діяльність, яку неможливо здійснювати на комерційній, ринковій основі. У певних випадках третій сектор діє успішніше та економніше, ніж державні установи. Тому органам державної влади вигідніше передавати окремі повноваження і ресурси громадській організації (ГО) на основі соціального контракту, чим створювати додаткові структури. Таким чином створюються умови раціонального використання бюджетних коштів через залучення до роботи волонтерів або вирішується проблема є не зовсім стандартною, де потрібно застосувати певний специфічний підхід щодо конкретної категорії отримувачів соціальних послуг. Співпраця держави та органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями виступає вагомим фактором підвищення ефективності використання ресурсів, що виділяються на соціальну сферу.

З іншої сторони – ГО потребують моральної та матеріальної підтримки з боку держави та органів місцевого самоврядування. тобто надання їм допомоги може забезпечити досягнення цілі, на яку в іншому випадку доведеться витратити більше ресурсів з держбюджету

Саме в процесі надання соціальних послуг недержавні організації мають значний потенціал для ефективної співпраці з органами

державної влади на місцевому рівні. Насамперед, необхідно відзначити, що основними суб'єктами ринку соціальних послуг є місцеві невеликі громадські організації. Вони знають місцеві громади, знайомі з їх потребами, і тому можуть запропонувати іноді більш ефективніший спосіб надання соціальних послуг місцевому населенню.

Співпраця органів місцевого самоврядування та громадських організацій може приймати різні форми і здійснюватися різними способами, в залежності від контексту, в якому відбувається співпраця та відповідних особливостей органів місцевого самоврядування та громадянського сектора країни. Серед них виділимо: створення спільних груп для розробки перспективних планів розвитку, організацію при місцевих радах постійно діючих моніторингових центрів для проведення відповідних соціологічних, експертних і маркетингових досліджень по з'ясуванню нагальних проблем у соціальній сфері, організацію спільних публічних заходів і досліджень громадської думки, забезпечення відкритого контролю суспільством за процесами надання соціальних послуг власне органами місцевого самоврядування; проведення в засобах масової інформації відкритих дискусій за участю місцевої влади та недержавних організацій.

Реформа місцевого самоврядування сучасної України – це природне відродження усталених історичних витоків і традицій, поступальний рух до світових стандартів, свідoctва відповідної еволюції, показник готовності держави поступатися командно-адміністративними методами управління, а також прояв зрілості громадян, здатних усвідомлено взяти на себе повноту влади на місцях і відповідальність за рішення місцевих справ. Без затвердження самоврядування не може бути мови про демократичну, правову державу, громадянське суспільство. Однак пошук оптимальної моделі самоврядування в Україні відбувається дуже повільно.

Розвиток української державності на принципах демократії об'єктивно зумовила переосмислення місця і ролі місцевого самоврядування в системі суспільних відносин, спонукала до пошуку оптимальних варіантів моделі організації влади, яка б відповідала сучасним стандартам і забезпечувала права, свободи і законні інтереси людини. Вирішення цих завдань потребує вдосконалення діяльності територіальних громад на основі новітніх наукових досліджень. Однак в роботах вітчизняних вчених ще не знайшли достатнього відображення питання розвитку місцевого самоврядування в контексті його взаємодії з суб'єктами громадянського суспільства. Особливо не вистачає розробки впровадження комплексного підходу до вирішення цього питання.

На думку більшості дослідників, перешкодою на шляху побудови цілісної концепції взаємодії місцевого самоврядування і громадянського суспільства такі об'єктивні і суб'єктивні чинники, як: недосконалість вітчизняної теорії, якої не вистачає стратегічності, системності, обґрунтованості, методологічного забезпечення; невизначеність законодавчого поля, яке гарантувало б організаційну, правову та матеріально-фінансову його самостійність; необізнаність населення територіальних громад з методикою рішення місцевих справ, реальними механізмами участі його в прийнятті управлінських рішень на місцевому рівні; невідповідність між декларованими конституційними нормами і реальним станом справ, недостатня кількість і якість соціальних послуг, що надаються жителям; непрозорість в частині розподілу матеріально-фінансових ресурсів територіальних громад; Вчені також єдині в думці, що рішенням більшості цих проблем значно сприяло б налагодження ефективної системи співпраці органів місцевого самоврядування з недержавними організаціями.

Насамперед, необхідно звернути увагу на певних перешкодах і серед громадських організацій: низький рівень навичок співпраці; невіра у власний успіх; некоректна конкуренція в середовищі неурядових організацій (елемент боротьби НУО за бюджетні кошти призводить, наприклад, до блокування інформації або викривлення фактів і це є перешкодою до успішної співпраці); недовіра та стійкі стереотипи по відношенню один до одного; недовіра до влади через боязнь до потрапляння у залежність; вузькоспрямованість діяльності; недостатня кваліфікація фахівців тощо [2].

Отже, систематична і цілеспрямована координація зусиль публічної влади і громадянського суспільства сприятиме задоволенню потреб і інтересів членів громади, підвищенню авторитету як владних структур так і інститутів громадянського суспільства, покращенню дієздатності громади.

Перелік використаних джерел:

1. Про затвердження плану заходів на 2017 рік щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=249972001>.

2. Взаємодія організацій громадянського суспільства та влади у вирішенні місцевих соціальних проблем громадян/ URL: <http://cisc.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/book1.pdf>

ДІЯЛЬНІСТЬ АСОЦІАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ГРУЗІЇ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

О.О. Роговська, ст. викладач, ДВНЗ «ПДТУ»

Значну роль у здійсненні практичної соціальної роботи, розробці теоретико-методологічного інструментарію, впровадженню нормативно-законодавчої бази у сфері соціальної роботи відіграє на загальнодержавному рівні GEORGIAN ASSOCIATION OF SOCIAL WORKERS Грузинська асоціація соціальних працівників (GASW).

GASW була заснована як неурядова некомерційна організація в 2004 році випускниками соціальних працівників, які отримали освіту в Колумбійському університеті в Нью-Йорку та Вашингтонському університеті в Сент-Луїсі за підтримки приймаючих університетів і Інститут відкритого суспільства. Асоціація не мала аналогів у сфері, виступаючи за запровадження та розширення ролі соціальної роботи у захисті прав клієнтів. На сьогоднішній день асоціація об'єднує 600 членів, що дає їм можливість отримати більше досвіду та кваліфікації, працюючи з GASW.

Місія асоціації – захист прав населення та підтримка професійної діяльності та практики. Метою Асоціації є адвокація соціальної політики, що ґрунтується на ефективному врядуванні. Для досягнення мети асоціація ставить перед собою такі цілі:

- Надання професійної експертизи надавачам соціальних послуг
- Розвиток міцної бази освіти (формальної та неформальної)
- Встановлення та затвердження професійних стандартів
- Лобіювання розробки та впровадження необхідних законодавчих та політичних змін
- Зміцнення професійної мережі соціальних працівників.

З 2004 року асоціація співпрацює з неурядовими та державними установами, установами місцевого самоврядування та університетами. Співпраця з ними дозволяє GASW відстоювати роль соціальної роботи в таких сферах, як житло, захист дітей, правосуддя, запобігання злочинності, соціальна робота в школах, а також з групами бездомних та/або дітей, які стали жертвами насильства, етнічних меншин і внутрішньо переміщених осіб, люди похилого віку, інваліди, люди залежні від речовин. Робота в цих сферах і з цими групами означає управління, координацію, навчання, консультування, дослідження та аналіз роботи.

Асоціація є членом авторитетних професійних організацій: Міжнародної федерації соціальної роботи та Міжнародної ради соціального забезпечення.

На сьогоднішній день GASW активно працює над реалізацією проєктної та програмної діяльності у таких напрямках:

1. Забезпечення безперервної освіти фахівців у сфері соціальної роботи та соціального захисту за темами: основи практики соціальної роботи; соціальна адвокація; управління справами; професійний нагляд; домашнє насильство – запобігання, реагування, захист та реабілітація; люди з обмеженими можливостями та їх соціальна інтеграція; роль соціального працівника у сфері психічного здоров'я; планування; реалізація та управління проєктами; оцінка, визначення та вирішення потреб та ін.

2. Професійна супервізія та професійний нагляд реалізується у таких функціях: Адміністративна – забезпечує відповідність практики соціальної роботи відповідному законодавству. Освітня – включає підтримку навчання та професійного розвитку соціальних працівників з метою поглиблення їхніх знань та розвитку навичок. Супервізія за випадками – включає супровід та супервізію соціальних працівників у процесі роботи з окремими випадками шляхом надання методичного керівництва та професійних консультацій. Особиста підтримка – включає підтримку соціальних працівників у подоланні професійного вигорання та стресу, пов'язаного з роботою, щоб забезпечити надання якісних та орієнтованих на клієнта послуг.

3. Реалізація проєктів: «Зміцнення муніципалітетів для реагування на насильство над дітьми та вразливість сімей в Аджарії»; «Посилення механізмів вимірювання якості компоненту психосоціальної роботи в пробаційній та пенітенціарній системах Грузії»; «Створення мобільної багатопрофільної групи ізоляторів тимчасового тримання МВС»; Співпраця для формування ефективної політики підтримки інклюзії людей з обмеженими можливостями в Аджарії; «Духовна соціальна робота» (або спіритуальна соціальна робота) «Соціальний діалог»: Відповідь Асоціації соціальних працівників Грузії на кризу в Україні.

Згідно аналізу інформаційних публікацій Асоціації протягом 2022 та 2023 року реалізується більше 15 проєктів та програм, як на національному так і регіональному рівні. Суттєве місце серед програм займає допомога тимчасово переміщеним особам з України. Кількість громадян України, які перетнули кордон Грузії після повномасштабного вторгнення 24.02.2022р. пошуках прихистка становить більше 70 000 тисяч, залишились у країні – 25779 тис.осіб. Зауважимо, що чисельність населення Грузії становить – 3,7 млн.осіб, тобто відсоток українців до місцевого населення становить – 0,7%. У зв'язку з чим GEORGIAN ASSOCIATION OF SOCIAL WORKERS

об'єднує державні та неурядові організації для надання соціальної допомоги українцям, постраждалим від війни, долаючи суттєві виклики, до яких належить відсутність у Грузії державної програми, в першу чергу, матеріального забезпечення.

ЗАЛУЧЕННЯ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ ДО РЕСУРСІВ ГРОМАДИ ЧЕРЕЗ ДІЯЛЬНІСТЬ ГЕРОНТОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ

І.Ю. Суровцева, доц., канд. іст. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

У зв'язку з глобальною тенденцією старіння населення актуальною соціальною проблемою є розробка наукових основ організації комплексної геронтологічної інфраструктури, що включає медичну, соціально-побутову, навчальну, професійну складові.

Геронтологічні соціальні працівники є експертами із задоволення біопсихосоціальних потреб осіб похилого віку, надають послуги у різноманітних закладах (центри з питань старіння, реабілітаційні центри, довгостроковий догляд, амбулаторні медичні служби, служби захисту дорослих, державні та приватні геріатричні установи, релігійні та благодійні фонди). Соціальні працівники координують догляд за особами, які потребують низки послуг (домашній та паліативний догляд, адвокація, геронтоосвіта).

Частиною їх роботи є підключення літніх осіб до ресурсів громади. Насправді літні люди також можуть бути важливим ресурсом, якщо врахувати їхні знання і навички. Літні люди – це величезний досвід, унікальні знання в певних галузях чи сферах, традиції, які не можна і не бажано втратити.

Підтримка та послуги на рівні громади (community-based supports and services (CBSS)) закордоном призначені допомогти особам похилого віку безпечно залишатися у своїх домівках і відстрочити або запобігти інституціалізації. CBSS надає (і діє як посередник) спеціальні ресурси для людей похилого віку та осіб, які за ними доглядають (включають оздоровчі програми, підтримку харчування, освітні програми про здоров'я та старіння, консультаційні послуги для осіб, які доглядають, а також загальну допомогу з житлом, фінансами та безпекою будинку). CBSS також розкриває можливості для громадської та сусідської участі через різноманітні волонтерські програми. Головна меті цієї діяльності - покращити навички використання та контролю над місцевими ресурсами своїх громад.

В цьому плані цікавим буде досвід роботи Центрів для літніх осіб (Senior Centers) у США. Перший центр для літніх людей (Вільям Ходсон) відкрився в 1943 р. в Нью-Йорку. За останні 70 років центри

для осіб похилого віку поширилися по всій країні (загалом 10 000 у 2012 р.) і зараз служать «координаційними центрами громади» та воротами до медичних, освітніх, соціальних та рекреаційних послуг для 1 мільйона людей похилого віку щодня. Дослідники класифікували інноваційні моделі геронтологічних центрів на шість типів, фокусуючись на більшій віковій різноманітності, зміцненні здоров'я та інтелектуальній стимуляції [1]:

- громадські центри для будь-якого віку,
- оздоровчі центри для активних дорослих старше 50 років,
- центри навчання/мистецтва протягом усього життя для дорослих старше 50 років,
- безперервний догляд/перехід для літніх людей до старіння на місці,
- підприємницькі центри, що зосереджуються на зайнятості та продуктивності,
- програми «кафе для дорослих» (50 років і старше), в яких міксуються вікові групи та забезпечується громадський простір для їжі, навчання та розваг.

Проведені закордоном лонгітюдні систематичні дослідження рухової діяльності осіб похилого віку (з використанням протягом досліджуваного періоду супутникових навігаційних систем (GPS), акселерометрії та щоденників респондентів) свідчать, що найчастіше особи похилого віку відвідували комерційні та розважальні місця, а також «зелені» зони (парки, сквери). Заняття вдома були в основному сидячими, поза домом залежали від типу місця проживання. Були виявлені значні кореляції між кількістю поїздок з дому та кількістю хвилин фізичної активності від середньої до інтенсивної [2].

Додамо, що в українських реаліях, моніторинг залученості осіб похилого віку до ресурсів громади, відомий в основному за офіційними звітами територіальних центрів соціального обслуговування. Так, наприклад відділом організаційно-методичного забезпечення Київського міського територіального центру соціального обслуговування проведено внутрішню оцінку якості соціальної послуги догляду вдома у спеціалізованому відділенні міського територіального центру. Оцінка якості здійснювалася шляхом опитування всіх отримувачів (телефоном, за місцем їх проживання, анкетування), самооцінки 46 надавачів, опрацювання 412 особових справ та документації, спостереження за процесом надання соціальної послуги 23 соціальними робітниками. Досліджувалися кількісні та якісні показники якості соціальних послуг, передбачені Державним

стандартом, на основі яких була визначена узагальнена оцінка якості соціальної послуги догляду вдома, що відповідає статусу «добре» [3].

Важливим напрямком діяльності геронтологічних служб є створення консенсусних міжпоколінських майданчиків, адже літні люди можуть стати важливим елементом професійної підготовки школярів і створення для молоді можливостей самозайнятості. У кожній громаді можна знайти літніх людей, які із задоволенням кілька днів чи годин на тиждень можуть працювати з молоддю чи проводити майстер-класи для бажаючих.

Таким чином, геронтологічні служби громад виконують важливу медіаторну функцію та є посередниками, що залучають осіб похилого віку до фізичного активізму усередині громади; соціальна інтеграція літніх осіб через участь у громаді покращує якість життя.

Перелік використаних джерел:

1. Community participation of community dwelling older adults: a cross-sectional study URL: <https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12889->

2. Community-Based Supports and Services for Older Adults: A Primer for Clinicians. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4339950/>

3. Звіт про роботу Київського міського територіального центру соціального обслуговування за 2021 рік. URL: <https://dsp.kyivcity.gov.ua>
› ZVIT_kmtcco2021

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВИМУШЕНИХ МІГРАНТОК ЗА КОРДОНОМ (НА ПРИКЛАДІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ)

О.А. Ташкінова, доц., зав. кафедри, канд. соц. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Міграція – складний суспільний процес, що суттєво впливає на різні аспекти соціально-економічного функціонування суспільства в цілому, так і конкретної особистості. Проблеми вимушеної міграції не є новим явищем для сучасного світу в глобальній перспективі. Вимушена міграція може бути спричинена війнами, етнічними конфліктами, екологічними катастрофами, політичними конфліктами тощо [2]. У наукових публікаціях аналізуються наслідки евакуації та міграції, зокрема, когнітивні, емоційні та особистісні наслідки стихійного лиха, а також вплив евакуації [1] тощо. Для сучасної української соціології зараз набувають актуальності дослідження явища масової вимушеної міграції цивільного населення за кордон, що пов'язано з повномасштабним воєнним вторгненням Російської Федерації в

Україну. Людина, яка через військові дії вимушено покидає місце свого проживання, є невідготовленою до змін, знаходиться в стресовому стані, має травму війни. Це ускладнює процес адаптації та інтеграції у приймаючій країні. Згідно з оприлюдненими офіційними даними, після 24 лютого 2022 року понад 1,5 млн українських вимушених мігрантів отримали тимчасовий захист в Республіці Польщі. 40% з них – це діти. У зв'язку з цим важливого значення набуває дослідження проблем соціальної адаптації українських вимушених мігрантів, які знаходяться під тимчасовим захистом у Польщі.

Метою цієї доповіді є визначення проблем соціальної адаптації українських вимушених мігрантів за кордоном на підставі аналізу результатів проведеного соціологічного дослідження «Родинна ситуація українських вимушених мігрантів в Польщі». Дослідження було проведено з використанням якісних методів збору соціологічної інформації за підтримки Варшавського університету (Республіка Польща) та участі польських та українських експертів та експерток у сфері соціології права, гендерної соціології, соціальної роботи та психосоціальної підтримки (під керівництвом авторки). Було проведено 84 глибинних напівструктурованих інтерв'ю та 2 фокус групових інтерв'ю з родинами українських вимушених мігрантів, а також волонтерами, психологами, соціальними працівниками, які долучалися до надання психосоціальної підтримки українським біженцям, проведено аналіз соціальних мереж, тематичних груп у Фейсбук та Телеграм, здійснено дослідницькі виїзди з метою спостереження та бесід з українськими біженцями в Україні, Польщі та Великій Британії.

Успішність та характер адаптації вимушених мігрантів в приймаючій країні залежить від умов, створених в країні тимчасового перебування, для забезпечення безпеки, захисту, притулку, працевлаштування та психосоціальної підтримки людини. В Польщі створено необхідні базові умови для тимчасового перебування та захисту, задекларовані у Законі від 12 березня 2022 року «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї держави» [3]. Громадяни України отримали можливість для тимчасового безплатного проживання (до 120 днів по програмі 40+, в окремих випадках участь у програмі продовжено), працевлаштування та отримання медичних та соціальних послуг.

Успішність адаптації обумовлена також впливом наступних чинників: вік та рівень освіти людини, попередній травматичний досвід війни, окупації, евакуації та виїзду за кордон, родинна ситуація тощо. Психоемоційний стан і травматичні переживання жінок-біженок мають значний вплив на стратегії поведінки та рівень адаптації, вивчення мови

та комунікації з оточенням. Негативний психоемоційний стан не обов'язково залежить від того, чи були жінки в зоні активних бойових дій чи виїхали з більш безпечних регіонів країни. Стан та особливості реагування на вимушений переїзд залежать від особистої стресостійкості та внутрішніх ресурсів людини. Значущою є наявність підтримки певної людини в приймаючій країні, яка забезпечує первинну допомогу одразу після приїзду та супроводжує у процесі адаптації. Суттєво ускладнює процес адаптації старший вік, стан здоров'я, мовний бар'єр, відсутність попереднього досвіду перебування за кордоном. В основному вимушеними мігрантами в Польщі стали жінки з маленькими дітьми, що суттєво обмежує можливості для працевлаштування на повний робочий день та отримання стабільного доходу. Більшість українських вимушених мігрантів – це жінки з вищою освітою, які не мають можливості працювати на посадах, які відповідають рівню їх освіти та кваліфікації. Тривала розлука з членами родини, які залишились в Україні, також є ситуацією, яка суттєво ускладнює перебування за кордоном.

Аналіз показав, що після виїзду за кордон та певного періоду перебування українських біженців в Польщі (від 4 місяців до року), найбільш розповсюдженими на момент проведення інтерв'ю були наступні моделі поведінки: 1) прийняття рішення про повернення в Україну (навіть, у найбільш небезпечні регіони України) або виїзд в інші країни Європейського Союзу, оформлення візи в Канаду, Велику Британію чи США; 2) прийняття рішення про легалізацію в Польщі, активне вивчення польської мови, нострифікацію українських дипломів про освіту, працевлаштування на посади, наближені до рівня освіти та кваліфікації з метою продовження перебування в країні; 3) працевлаштування на будь-які посади з метою фінансового забезпечення тимчасового перебування в країні з метою подальшого повернення в Україну найближчим часом; 4) тимчасове перебування в країні без працевлаштування (за умови наявності фінансової підтримки з боку членів родини та можливості безплатного тимчасового проживання у Польщі).

Таким чином, можна зробити висновок, що використання якісних методів збору соціологічної інформації допомогло зібрати історії українських біженців та систематизувати їхній досвід під час вимушеної еміграції. Встановлено, що мовні бар'єри та соціокультурна адаптація є менш проблемними для українських вимушених мігрантів в Польщі, ніж соціоекономічні проблеми. Психоемоційний стан, постравматичний стрес та розлука з близькими є чинниками, які суттєво ускладнюють процес адаптації в країні перебування. Для українських

біженців характерною є мобільність та невизначеність соціальної ситуації.

Перелік використаних джерел:

1. Knez I., Willander J., Andrew Butler, Sang, Sarlöv-Herlin, Åkerskog. (2021). I can still see, hear and smell the fire: Cognitive, emotional and personal consequences of a natural disaster, and the impact of evacuation. *Journal of Environmental Psychology*, 74. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101554>
2. O'Neill M., Spybey T. (2003). Global Refugees, Exile. *Displacement and Belonging. Sociology*, 37 (1), 7–12. <https://doi.org/10.1177/0038038503037001385>
3. Ustawa z 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. z 2022 r., poz. 583). URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20220000583>

СЕКЦІЯ: ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ ТА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

НАВЧАЛЬНА ГРА ЯК СПОСІБ ВИРІШЕННЯ ОСВІТНІХ ЗАДАЧ

I.I. Лаврова, доц., канд. іст. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Однією з важливих компетентностей, на виховання якої спрямована сучасна школа, є «вчитися вчитися». Відповідно до цієї парадигми змінюється роль здобувача освіти від людини, яка отримує знання, до людини, яка вирішує проблему. А роль викладача відповідно змінюється від лектора і транслятора знань до ролі фасилітатора та організатора навчального процесу. Формується студентоцентрована модель навчання.

Зміна парадигми вимагає й зміни технологій навчання. Однією з ефективних технологій може бути навчальна гра як спосіб взаємодії з навчальним матеріалом за допомогою ігрових елементів.

Навчальна гра «Арт-історія України», яка створена на кафедрі філософських наук та історії України ДВНЗ «ПДТУ» та вже п'ять років використовується для вивчення культури України, містить сьогодні п'ятнадцять ігрових можливостей. Одним із способів ігрової комунікації є гра «Арт-кубик», створена відповідно до таксономії американського психолога Бенджаміна Блума. Кожна грань Кубика Блума спрямована на вирішення певної дидактичної задачі: повторити фактичний матеріал, сформулювати причинно-наслідкові зв'язки,

описати процеси, запропонувати способи вирішення проблеми, надати творчі пропозиції, проаналізувати або оцінити отримані знання.

У грі «Арт-кубик» використана ігрова механіка «кидання грального кубика». Завдяки цій механіці гравці отримують ефект неочікуваності, адже ніхто не знає, якою гранню догори випаде кубик та яке завдання треба буде виконувати.

Відповіді на грань «НАЗВИ» дозволяють пізнати або повторити фактичний матеріал, назвавши пам'ятку мистецтва, її автора чи дату, тобто ті факти, які її характеризують.

Якщо випала грань «ЧОМУ», то учаснику треба пояснити певні причинно-наслідкові зв'язки, які пов'язані з пам'яткою.

Завдання на грані «ПОЯСНИ» дозволяють уточнити деталі, звернути увагу на різні характеристики пам'ятки мистецтва, що сприяє розвитку мислення гравця.

Грань «ЗАПРОПОНУЙ» дозволяє використати знання про мистецтво на практиці, запропонувати свої ідеї вирішення проблеми.

За допомогою грані «ПРИДУМАЙ» можна активізувати мисленеву діяльність учасників, спрямувати її на аналіз чи оцінку фактів, пов'язаних з пам'яткою мистецтва.

А завдання на грані «ПОДІЛИСЬ» дозволяє гравцю висловити власні відчуття, враження, асоціації, ставлення. Це розвиває емоційні сторони особистості.

В цілому технологія спрямована на реалізацію таких цілей освіти, як: знати, уміти і діяти. Учасники в ході цієї ігрової активності шукають шляхи вирішення проблеми і розвивають критичне та креативне мислення.

В рамках навчальної гри «Арт-історія України» до кожної із шести граней «Арт-кубика» сформульовано ще шість завдань для збільшення варіацій взаємодії з навчальною інформацією. Яке із цих шести завдань випаде гравцю, вирішує звичайний шестигранний кубик із рахунком від 1 до 6. Таким чином, учасники гри кидають два кубика: кубик Блума для визначення типу завдання та звичайний шестигранний кубик для вибору конкретного завдання.

Наприклад, якщо випало «НАЗВИ» і «6», то учасник виконує завдання «Назви час створення пам'ятки: рік або століття», якщо верхніми гранями є «ПОЯСНИ» і «3», то учасник відповідає на питання «Поясни, у чому цінність цієї пам'ятки для людства», а верхні грані «ПОДІЛИСЬ» і «3» разом проказують: «Поділись, що ти згадуєш зі твого життя, схоже на цю пам'ятку?». Ці три різні типи навчальних завдань спрямовані на розвиток вмінь самостійного здобуття інформації, аналізу та оцінки, критичного мислення та творчості.

Ігрова технологія в навчанні «Арт-кубик», яка заснована на таксономії Бенджаміна Блума, викликає інтерес учасників. Гравцям подобається відповідати на питання та виконувати завдання, які їм «дають кубики». Їм подобається висловлюватися та виражати свої думки. Це спостереження організаторів навчальної гри.

Рефлексії учасників, зібрані через Google-форми, показують, що через гру вони навчилися «аналізувати пройдений матеріал», «повторили матеріал та узагальнили його», їм було цікаво, «які питання попадуться», їм подобається «інтерактив та дискусія», «прислухатися до інших», вони вважають цінним досвід, який набули під час гри, пізнання способів, «як зацікавити аудиторію» і «як цікаво можна повторити матеріал». Емоції після гри позитивні.

Отже, відгуки учасників гри «Арт-кубик» та результати спостережень дають можливість стверджувати, що навчальні ігри допомагають вирішити освітні задачі, опанувати та закріпити навчальний матеріал, розвивати пам'ять, критичне та креативне мислення, пробуджують до творчого вирішення проблеми.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ НАСЛІДКИ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

I.A. Муратова, доц., д-р філос. наук, м. Бремен, ФРН

Сучасні технології впливають на продуктивність праці в тому чи іншому секторі економіки, радикально змінюють способи організації бізнесу і стають потенційно небезпечними, змінюючи сучасний ринок праці та дестабілізуючи через зайнятість всю соціальну систему. Такі трансформації ініціюють реорганізацію соціальної сфери і культури суспільства, вимагаючи від урядів держав активної, продуманої, науково вивіреної соціальної політики, здатної нейтралізувати негативні наслідки технологічного тиску на соціум.

Про це свідчать дані чергового звіту Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) «Про майбутнє робочих місць» за 2023 р. (<https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023/digest>).

Дослідження «Future of Jobs Survey» ґрунтується на вивченні та аналізі очікувань роботодавців і охоплює перспективи 803 компаній, у яких разом працює понад 11,3 мільйона працівників, зайнятих у 27 галузевих кластерах і 45 секторах економіки з усіх регіонів світу. Воно виявило макротенденції та технологічні тренди, характер їх впливу на робочі місця, кваліфікацію та стратегії трансформації робочої сили, виходячи з яких компанії-респонденти розробляють свої стратегії на 2023-2027 роки.

Понад 85 % опитаних організацій вважають, що впровадження нових і передових технологій зростатиме на основі розширення цифрового доступу. Найбільші соціальні наслідки очікуються від трансформації майже половини компаній, створення та знищення робочих місць через застосування екологічних, соціальних і відповідних управлінських стандартів.

За оцінками звіту, протягом наступних 5-ти років 44 % навичок працівників будуть втрачені, а 6 із 10 працівників потребуватимуть навчання і перенавчання до 2027 року, але сьогодні лише половина з них має доступ до належних можливостей навчання. Найвищим пріоритетом у навчанні та формуванні навичок у 2023-2027 рр. буде аналітичне і креативне мислення, на яке в середньому припадає відповідно 10 % і 8 % навчальних потреб та ініціатив з підвищення кваліфікації. Навчання працівників використанню ШІ та великих даних посідає третє місце серед пріоритетів навчання і здобуття навичок, яким 42 % компанії протягом наступних п'яти років будуть віддавати першість. Роботодавці також розраховують, що освітні та культурні установи планують зосередитися, по-перше, на розвитку навичок лідерства та соціального впливу працівників (40 % компаній); по-друге, на формуванні стійкості, гнучкості та спритності (32 %); по-третє, забезпечать виховання допитливості та навчання впродовж життя (30 %).

При цьому компанії самі інвестують у створення корпоративної системи навчання і перекваліфікації. Дві третини з них очікують повернення інвестицій у навчання протягом року після інвестування, чи то у формі покращеної міжрольової мобільності, підвищення задоволеності працівників або підвищення продуктивності працівників. Але навички, важливість яких зростає найшвидше, не завжди відображені в корпоративних стратегіях підвищення кваліфікації. Хоча інвестування в навчання та перенавчання на робочому місці, а також автоматизація процесів є найпоширенішими кадровими стратегіями щодо персоналу, які ухвалені для досягнення бізнес-цілей. Четверо із п'яти респондентів планують реалізувати ці стратегії у найближчі 5 років. Проте 45 % підприємств вважають фінансування урядами навчання новітнім навичкам ефективним заходом, що допоможе поєднати таланти з працею. Але сьогодні розвиток робочої сили найчастіше вважається обов'язком робітників та менеджерів, а не урядів. Розвиток навичок працівників найчастіше відносять нині до відповідальності самих працівників і їхніх керівників, причому очікується, що 27 % навчання буде забезпечено навчанням та коучингом на робочому місці, випереджаючи 23 % внутрішніх

корпоративних відділів навчання та 16 % учнівства, що спонсоровано роботодавцями. Щоб закрити прогалини у затребуваних навичках, респонденти опитування розраховують відмовитись від зовнішніх рішень щодо навчання на користь власних ініціатив своїх компаній. Виходить, що вони не покладають ніяких надій на уряди держав та їхню соціокультурну політику.

Отже, у висновку слід зазначити, що фінансування навчання для здобуття працівниками сучасних навичок, затребуваних на нових робочих місцях, сьогодні є гострою проблемою. Відчутний дефіцит навчання цим навичкам, відсутнє ефективне втручання урядів в ці процеси. Нагальною є потреба формування відповідної соціальної і культурної державної політики. Варто звернути увагу і на те, що цифрова економіка змінює суспільство безпрецедентними темпами і з небувалим розмахом, створюючи при цьому як величезні можливості, так і колосальні труднощі. Вона вимагає принципово нових знань і навичок, отже і заходів соціального захисту. Вона створює також нові ризики соціальної дестабілізації і конфлікту, критичні за умов наявності кібернетичних і робото-технічних систем.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ЗЕМСТВ ПВДЕННО-СХІДНОЇ УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)

О.В. Сараєва, доц., канд. іст. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Актуальність дослідження обумовлена тим, що ідея розбудови місцевого самоврядування стала складовою частиною новітнього українського державотворення. За нинішніх умов, коли наша країна перебуває в перехідному стані, місцеве самоврядування є особливо важливим чинником становлення громадянського суспільства. Воно покликане сприяти подоланню відчуження народу від влади, має стати засобом розширення демократичного простору. Пріоритетність відродження місцевого самоврядування зумовлюється його сучасним станом, що не відповідає стандартам цивілізованих країн, до яких прагне Україна. Цей процес повинен спиратись як на вітчизняний, так і зарубіжний муніципальний досвід. Унаслідок перетворень 1860-1870-х рр. виникли елементи громадянського суспільства.

Джерельну основу дослідження складають чисельні й різноманітні опубліковані та архівні матеріали. Найважливішу ділянку джерельного комплексу становлять документи місцевих державних архівів України – Дніпропетровської та Запорізької областей, а також

Донецької та Луганської областей, з якими автор працювала до початку російської агресії проти України у 2014 р.

Законодавчі документи – це закони, пов'язані зі встановленням тієї чи іншої форми міського громадського управління в цілому в імперії чи окремих містах. Більшість їх опублікована в «Повному зібранні Російської імперії». Важливе значення для дослідження мала діловодна документація. У ній відбилась інформація про управлінську діяльність державних органів щодо установ громадського управління. Окремим різновидом діловодної документації, що видавалася, були протоколи і журнали засідань міських дум. У них викладався хід обговорення того чи іншого питання під час засідання розпорядчого органу міського управління, фіксувався його хід, міркування гласних, а також прийнята ухвала. Корисними для аналізу різноманітних поглядів і думок, виявлення розбіжностей і суперечок з того чи іншого приводу між гласними, ознайомлення із сподіваннями та вимогами щодо земств з боку сільських товариств є журнали земських губернських і повітових зборів, протоколи, стенографічні звіти, доповіді комісій, клопотання, особисті міркування гласних. Порівняльний аналіз кола питань, що розглядалися на засіданнях губернських зборів, дав можливість визначити найбільш актуальні проблеми, які турбували представників земств і широкий громадський загал, шляхи їх можливого вирішення.

Багато цих матеріалів зосереджено у фондах 1287 – «Хозяйственный департамент МВД», 1288 – «Главное управление МВД по делам местного хозяйства», фондів 1282 – «Канцелярия Министра внутренних дел», 1263 – «Кабинет Министров», 1149 – «Земское избирательное собрание» і 1291 – «Земский отдел МВД» Російського державного історичного архіву. Багато цінних матеріалів з історії органів самоврядування зберігається у Держархіві Дніпропетровської області. Матеріали фонду 469 «Екатеринославская городская дума и управа г. Екатеринослава» ДАДнО поверхово відображають діяльність катеринославського громадського управління зі збільшення бюджетних надходжень, розв'язання проблеми недоїмки міста за утримання поліції, стягнення боргів за лікування в лікарні тощо. Важливе місце в джерельній базі дослідження посідають періодичні видання. Так, з «Екатеринославских губернских ведомостей» черпалися відомості про організацію та проведення виборів до органів міського громадського управління. Розгляд розвитку освітньої галузі міського господарства спирається на відомості з публікацій губернської газети про ініціативи громадських управлінь. Інформацію про діяльність земств можна знайти на сторінках газет «Екатеринославские губернские ведомости» (1838-1918 рр.) та «Вестник Екатеринославского земства» (1903-

1905 рр.). Тут публікувались клопотання мешканців повітів до управ, урядові укази та розпорядження, земські та міські новини, лікарсько-санітарна хроніка тощо. Діяльність Бахмутського повітового земства висвітлювалася на сторінках «Народной газеты Бахмутского земства», яка видавалася протягом 1908-1917 рр. Тут відображалися всі сторони земської діяльності, друкувалися статистичні дані, публікувалися протоколи засідань земських зібрань тощо. В Мариупольському повіті видавалася газета «Мариупольская жизнь» (1906-1917 рр.), тут публікувались протоколи засідань земських зібрань, а в рубриці «Губернская хроника», можна було ознайомитись з листами мешканців повіту до управи.

Таким чином, корпус віднайдених джерел відзначається достатньою репрезентативністю, інформаційною насиченістю та достовірністю, що надає можливість розв'язати поставлені наукові завдання та сформуувати доволі повне уявлення про міське громадське управління та діяльність земств у межах зазначеного періоду в галузі медицини та освіти.

ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА ФРАНЦУЗЬКОГО ПОСТМОДЕРНІЗМУ НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ Б. ВІАНА ТА М. УЕЛЬБЕКА

С.М. Холодинська, доц., д-р культурології, ДВНЗ «ПДТУ»

Борис Віан (1920-1959) – самобутній французький письменник, поет, драматург, музикант, актор і лібретист, прізвище котрого від 70-х років минулого століття фахівці долучають до класиків європейської літератури.

Віан мав власну «філософію», яку достатньо відверто – хоча й досить часто іномовними засобами – демонстрував і в житті, і в творчості. На нашу думку, цю «філософію» доцільно кваліфікувати як «художній космополітизм».

На початку своєї літературної кар'єри, і протягом наступних тринадцяти років життя, Віан працював досить плідно, дивуючи результативністю власних зусиль. Протягом 1946–1947 років він написав «Піна днів» і «Осінь у Пекіні». Останній вважається чи не найкращим у спадщині письменника. Роман «Осінь в Пекіні» є показовим і щодо значенні музичних подразників у логіці «побудови» естетико-художньої самобутності твору.

Як містифікатор під прізвищем Вернон Салліван він оприлюднює написану протягом двох тижнів імітацію авантюрно-еротичного роману «Я прийду плюнути на ваші могили» (1946). Окрім

цього, продовжуючи практику містифікацій, з'явилися такі твори Вернона Саллівана (Віана) як «Мертві усі одного кольору» (1947) й «А потім усіх виродків прибрати» (1948).

Майбутній класик європейської літератури обрав зовсім несподіваний шлях: скоріше, інтуїтивно, ніж усвідомлено, почав «виробляти» нову манеру художнього мислення, яка й обумовила поступове формування митця нового типу, котрий свідомо перебуває в просторі «художнього космополітизму».

У творах 1946–1947 років Віан впритул підійшов до «поліжанровості», що активно реалізуватиметься як в літературі, так і в кінематографі 70–80-х років ХХ століття. Невипадково, що саме в 70-ті роки почалися розмови про специфічні ознаки літературних творів Віана: в професійних колах все частіше звучала оцінка «класик» і насаджувалася думка про особливий потенціал його художніх експериментів, що стимулюють принципи оновлення як тексту, так і форми різних літературних жанрів. Слід враховувати, що оскільки в спадщині письменника були і поетичні, і драматургічні твори, і досвід написання лібрето проблема «жанр – поліжанровість» помітно актуалізувалася, стимулюючи мистецтвознавство до творчо-пошукових досліджень.

Від середини 90-х років ХХ століття в логіці розвитку французької літератури особливе місце посідає Мішель Уельбек (р. нар. 1956) – письменник, поет, есеїст, кінорежисер – автор екранізацій власних романів, – котрий привернув до себе увагу, так би мовити, нетрадиційною манерою представлення тексту в романі «Розширення простору боротьби» (1994). Пізніше з'явилися твори «Елементарні частини» (1998), «Платформа» (2001), «Можливість острова» (2005), «Залишитися живим» (2016) та низка інших, які підтвердили як продуктивність Уельбека-письменника, так і певну цілісність того літературного простору, який він створює. Хоча М. Уельбек і співвітчизник Б. Віана, і користуються вони єдиним мовним контекстом, але специфіка їх художнього мислення досить самобутня, хоча – це показав час – обидва існують у межах постмодерністської естетики: перший (Б. Віан) закладав її підвалини, а другий (М. Уельбек) намагається досягти її вершин.

На нашу думку, окремі твори М. Уельбека – найбільш виразно це ілюструє «Можливість острова» – нагадують багатоповерхівку, де кожна нова сюжетна лінія «нашаровується» на попередню, зберігаючи при цьому «наскрізну вертикаль», а це надає його творам цілісність і аргументованість концепції. М. Уельбек досить добре володіє механізмом, що сприяє використанню «літературної спонтанності»,

завдяки якій читачеві – практично до кінця того чи іншого роману – не вдається передбачити варіанти «розв'язання» конфлікту. Очевидна філософсько-психологічна обізнаність письменника дозволяє йому досить впевнено «розширювати простір літератури» – дозволимо собі перефразувати назву першого роману Уельбека – за рахунок вдалих екскурсів в історію філософії, психології чи культури, роблячи це за рахунок ефекту «потоків свідомості»: означений принцип письменник «запозичив» у сюрреалістів, оперуючи ним досить професійно. Хоча наступна наша теза може здатися дещо парадоксальною, але, якщо розглядати написане Уельбеком, сукупно, то можна стверджувати, що він задіяв чи обґрунтував сам більшість з тих чинників, яким означається постмодерністська література, а саме: фрагментарність, спонтанність, іронічність, цитування, деканонізація.

Отже, французький постмодернізм формувався на засадах «поліметодології», а це дозволило митцям експериментувати як з «поліжанровістю», так і з «полістилізмом», які значно розширили простір культуротворення, позначений рисами авторства та художньої новизни.

МЕДІАТИЗАЦІЯ ВІЗУАЛЬНИХ ПРАКТИК

О.Ю. Павлова, проф., д-р філос. наук,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Теорія медіа стала активно розвиватися з середини 70-х рр. ХХ ст., коли став очевидним розрив між старими та новими формами комунікації. Вона була пов'язана, в першу чергу, з осмисленням цифрової культури. Проте, у ХХІ ст. теорія медіатизації стала занурюватися в глибину історії та фокусуватися на трансформації інших медіа-ієрархій. Окремою перспективою стала проблема співвідношення медіа-досліджень і візуальних досліджень. Візуальний досвід домінує в структурі чуттєвих орієнтацій людини. Це бере початок у настанові біокуляризма (зведення чуттєвих даних мозком з двох очей у єдину картину), у тих ссавців, які потребують точності руху, тобто у хижаків і тих звірів, що мешкають на деревах.

В процесі культурогенезу людській досвід медіатизується, тобто опосередковується колективними та предметними формами комунікації. Візуальні практики займають верхівку в структурі продуктивних здібностей людини, адже вони відповідають за форму комунікації «на відстані» (Мерло Мерло-Понті) у двох аспектах: образу та тексту. Візуальна культура, що відповідає за організацію даних зору поза текстом, працює з найбільш віддаленими формами спілкування на

рівні практик присутності – монументальною архітектурою та видовищем. Практики «алфавітного читання» (Антоніо Гомес) забезпечують комунікацію на відстані не лише простору, але й часу. Проте, в аграрних суспільствах є низькою потреба в комунікації поза практиками присутності, зокрема ритуалу. Адже навіть практики тексту є формою комунікації малочисельних елітних груп, які навіть не повністю мали потребу в грамотності. Чим більш складно організованим і чисельним ставало суспільство, тим більше режимів комунікації делегується очам, а тому виникає новий зсув у медіа-практиках. Мірою індустріалізації культури виникає потреба не лише в розширенні кола грамотних людей і, відповідно, практик тексту, але й більш широких формах мас-медіа в цілому. Медіатизація від тепер була пов'язана з технічними засобами комунікації практик образу: фотографії (Лев Манович), аудіо-запису (В. Беньямін). А також подальшої індустріалізації зазнавали практики тексту. «Механічний характер» даного типу відтворення демонструє те, що медіатизація ототожнюється з мас-медіа комунікацією. Але домінація візуальних практик зберігається у двох формах: в логіці індустріального відтворення порядок означників, що апелювали до зору (текст і фотографія), здійснювався окремо від інших чуттєвих орієнтацій (у першу чергу, дані зору та слуху мали різні технологічні носії запису). А також модуси візуальної культури в режимі видовища доповнювали способи всіх типів комунікації, що орієнтувалися на інші чуттєві орієнтації (наприклад грам-платівки доповнювалися обкладинками, картками, плакатами). Медіатизація в формі мас-медіа має такі атрибути: індустріалізація, перевиробництво, привабливість, новинність і візуалізація.

Індустріалізація передбачає машинний, а не ручний спосіб виробництва. Конвеєрно вироблений предмет не передбачає дотик рукою в багатьох технологіях. Це також свідчить про те, що практики присутності не лише в комунікації, але й у виробництві припиняють бути доміантними. Режим перевиробництва, що є похідним від індустріалізації, демонструє перевищення потужністю виробництва обсягів споживання. Це також означає остаточний занепад натурального господарства, а також натурального духовного господарства (плітки про селебриті заселяють простір уявних спільнот). Способи споживання потрапляють під контроль виробника. З іншого боку, виробник, що опиняється в ситуації нестатку платоспроможного запиту, втрачає перевагу розподілу нестатку. Позитивним наслідком даної тенденції є те, що насильство припиняє бути доміантною формою розподілу продукції індустріального виробництва. А, отже,

технологізація спокусу споживачів від тепер є засадою рентабельності виробництва. Останній показник приводить до появи нового атрибуту мас-медіа – привабливості (Пелле Снікарс). Спокуса вибору не є відокремленою від вибору спокуси.

Проте, на відміну від виробництва засобів виробництва, уніфікація продукції припиняє бути як обов'язковою характеристикою сфери культурної індустрії. Сфера виробництва засобів споживання в режимі перевиробництва зорієнтована не на уніфікацію, а на урізноманітнення порядку означників. У свою чергу, це спричинює перманентне оновлення контенту культурної індустрії, а, отже, новинність (Пелле Снікарс) стала базовою характеристикою даного типу виробництва. До того лише сфера автономного мистецтва доби високого Модерну мала вимогою оригінальність і настанову «вираження» (Георг Гадамер) внутрішнього світу творця як вищої форми трансцендентального суб'єкта. Принцип мезезису премоделерної естетики демонстрував не лише вектор формування соціокультурної ієрархії, але й неодмінну настанову обернення на минуле, традиційне, класичне. Відтепер не заперечуючи міметичні ремінісценції окремих продуктів та авторитет традиції в цілому, новинність як передумова урізноманітнення способів виробництва стає базовою вимогою культурної продукції.

Вимоги привабливості як індустріальної форми доцільності та новинності мають велике естетичне навантаження, що мають кидатися у вічі, бути максимально очевидними. А отже, зображальні засоби видовища, та більш широко – візуальності – отримують нові технологічні потужності культурної індустрії. Візуалізація стає ознакою не лише майстерності у конструюванні порядків означників для зору, але й вміння зробити домінуючі нечуттєві порядки зв'язків наочними, тобто невидиме видимим.

Тому медіатизація в процесі індустріалізації виробництва виробляє нові візуальні практики на засадах інноваційних технологій, а нові медіа потребують відповідних засобів візуалізації для вираження статусного балансу практик.

ФІЛОСОФСЬКІ РОЗДУМИ ЗАХІДНИХ ІНТЕЛЕКТУАЛІВ ЩОДО ВІЙНИ В УКРАЇНІ

О.В. Мальцева, доц., д-р філос. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Росія розв'язала війну проти України 24 лютого 2022 року. Утім, добре відомо, що тамтешня філософія ворожнечі, обґрунтування і виправдання агресії формувалися десятками років. Апологетами

путінської політичної ідеології виступають представники новітньої російської філософії Іван Ільїн, Олександр Дугін, яким приписують авторство імперських концептів «руський мир», «духовні скріпи» та ін., що вже перетворилися на меми з украї негативними конотаціями.

Філософська спільнота України від початку російського збройного вторгнення згуртувалася з метою аналізу наявної ситуації та формування ідеологічного супротиву різноманітним ворожим інформаційним атакам. Найбільш удалим виявився проект, який запустили випускники філософського факультету Києво-Могилянської академії «Philosophers for Ukraine», що став справжнім механізмом академічної солідарності у прагненні дати об'єктивну оцінку діям Росії.

Звісно, зарубіжна філософська думка не лишилася осторонь такої події, як війна в Україні. Західні інтелектуали в межах цього проекту пишуть статті у наукових виданнях, дають розлогі інтерв'ю на телебаченні і радіо, ведуть тематичні колонки у періодичних часописах і газетах, щоб висловити захоплення Україною і українцями, які мобілізувалися задля захисту власних національних інтересів. Ці виступи і публікації створили широкий суспільний резонанс навколо окупаційної політики Росії щодо України. Війна викликала не стільки запальні дискусії про історію російсько-українських відносин, скільки солідаризацію провідних інтелектуалів світу з Україною, її широку підтримку, критику і засудження путінізму як утілення застарілої моделі імперської зверхності, що йде врозрід із цивілізованими нормами міжнародного права.

Серед тих, хто висловили свою думку з приводу намагань Росії окупувати Україну, найвідоміші філософи сучасності: Славој Жижек, Марта Нусбаум, Пітер Сінгер, Майкл Мордер, Грем Харман та ін.

Одним із перших відгукнувся на початок російської агресії щодо України американський філософ та політичний економіст, професор Стенфордського університету Френсіс Фокуяма. На його думку, поразка у цій війні і подальше падіння Росії є невідворотними. Путін прорахувався у двох найважливіших припущеннях: 1) українці прихильно ставляться до Росії і по лінії фронту будуть усіляко підтримувати армію загарбників (««визволителів» у викривленому дзеркалі їхньої пропаганди»); 2) українські війська падуть і не будуть послідовно захищати свою територію. Незважаючи на швидке просування вглиб країни і наявність у окупантів замість провізії додаткової форми для параду перемоги у Києві, російські війська застрягли за межами різних українських міст та зустріли шалений супротив з боку українського цивільного населення й українських військових. Фокуяма як відомий футуролог із дуже влучними

прогнозами і експертною політичною аналітикою передбачає катастрофічні наслідки війни для Росії. Крах цієї держави через виснажливу війну може бути раптовим, а не відбуватися повільно. Вчений зазначає, що путінська політика заганяє російську державу у засідку: одночасну неприпустимість поразки і неможливість вести військову операцію належним чином. Кількість жертв і з українського боку, і з російського такий, що на компроміси розраховувати вже не доводиться. За Фокуямою, ООН вкотре демонструє свою немічність і нездатність чинити адекватний супротив відкритій російській агресії, тож варто шукати альтернативні підходи до угамування війни.

Словенський соціолог, філософ, культуролог, психоаналітик лаканівської школи Славој Жижек звертає увагу на методи ведення війни Росією, яка тепер нав'язує не старі засоби холодної війни, а гарячий мир, що дорівнює повномасштабній гібридній війні, де воєнна інтервенція цинічно називається «гуманітарною миротворчою місією». Саме ця «нездорова інверсія на перших порах збивала з пантелику і не давала геноцид проти українців назвати геноцидом».

Сучасний австралійський філософ, фахівець з екофілософії Пітер Сінгер закликає називати речі своїми іменами без загравання перед диктаторським режимом. Філософ відзначає, що «необхідно, щоб солдати в Україні припинили вести несправедливу війну. Вони мають знати, що навмисне вбивство людей без достатньої причини є злочином. Підпорядкування наказам не є виправданням, як свого часу не було виправдання для солдатів під командуванням Гітлера». На думку Сінгера, допоки Путін лишається лідером Росії, цю країну слід розглядати як міжнародного ізгоя.

Грем Харман, провідний теоретик об'єктно-орієнтованої онтології (однієї із версій спекулятивного реалізму), філософ-метафізик Американського університету в Каїрі, зі здивуванням і розпечем зізнається, що ті засоби ведення війни та політичні маніпуляції, які використовує Росія проти України, давно відійшли у минуле – їх радше згадують у підручниках історії, ніж зустрічаються з ними як частиною сучасної реальності. Події в Україні інколи наводять на думки про неправдоподібність того, з чим доводиться мати справу: прорив російських військ через прикордонні пункти, обстріли цивільних кварталів, занурення бандитських диверсантів у столицю, відправка вглиб країни загонів вбивць. Тож ставлення до цих феноменів не може бути двозначним. Ситуація в Україні стала своєрідним маркером і критерієм оцінки політичної адекватності. Як це сформулював Харман, «скажи мені, що ти думаєш про Україну, і я скажу тобі, хто ти».

Окрім філософів, до філософських роздумів про війну Росії проти України включилися фахівці інших соціально-гуманітарних напрямків. Ізраїльський історик, автор науково-популярної монографії – бестселеру «Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього» Юваль Ной Гарарі відзначає, що путінська агресія в Україні завершила найбільш мирну епоху в історії людства. Ця війна є надзвичайною загрозою не тільки для України, бо може підштовхнути до нової ери війни, яка може бути гіршою за все, що ми колись бачили. Понад те, вона може загрожувати самому виживанню нашого виду. Гарарі покладає відповідальність за це на політичне керівництво Росії, котре не здатне засвоїти суттєву трансформацію, яка відбулася в світі наприкінці ХХ – початку ХХІ століття, оскільки в суспільній свідомості суттєво змінилося значення слова «мир». Якщо раніше «мир» означав лише «тимчасову відсутність війни», тобто характеристику стану суспільства з озиранням на припущення війни як міри можливого і констатацію періоду без її застосування, то новий «мир» почав означати «неможливість війни» поза якимись іншими припущеннями.

Проте є більш стримані оцінки російської політики. Американський лінгвіст Ноам Хомський у своїх інтерв'ю намагався вибілити і виправдати путінську агресію проти України, чим викликав шквал невдоволення з боку української та світової інтелектуальної еліти. Українські вчені-економісти навіть опублікували на адресу Хомського відкритого листа із виявленням його логічних помилок та розвінчанням використаних ним аргументів як контрпродуктивних.

Відомий голландський психіатр, прибічник екзистенціального аналізу Альфред Ланге хоча й висловлює в манері традиційної психотерапевтичної практики готовність до вислуховування обидвох сторін, наполягає на збереженні «коридору комунікації», простору для ведення діалогу між учасниками конфлікту, тим не менш рішуче засуджує політику Росії, у якій використовують такі інструменти досягнення політичних цілей, що люди перетворюються на мовчазних шахових пішаків, яких бездушно приносять у жертву.

Тож, переважна більшість представників світової інтелектуальної еліти засуджують цілі та засоби путінської Росії у відстоюванні своїх інтересів на міжнародній політичній арені і усіляко підтримують нашу країну і народ України у їхньому праві на захист суверенітету, територіальної цілісності та неділимості державних кордонів.

ГЕНЕЗА ФІЛОСОФСЬКОЇ КАТЕГОРІЇ «НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ»: СУЧАСНИЙ ВИМІР

О.В. Мальцева, доц., д-р філос. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Людині властиво прагнути визначеності. Людське буття – це нескінченний процес іменування і визначення предметів, об'єктів світу, виявлення їх взаємозв'язків і здобуття на цій підставі уявлення про своє місце у всесвіті, власну ідентичність та призначення. Принаймні у суб'єктивному сприйнятті без відносної визначеності неможливо досягнути самовизначеності. Навколишня дійсність набуває ознак пізнаваності за умови переконання у здатності людської свідомості створювати більш-менш адекватні «зліпки» реальності, що піддаються ситуативному редагуванню та дозволяють формувати фундаментальні знання про онтологічні, гносеологічні, морально-етичні підвалини світобудови. Однак в умовах передзаданої дуальності зворотнім боком і відправним пунктом будь-якої визначеності є невизначеність, яка сперечається з цілковитим детермінізмом і передбачуваністю. Поняття «невизначеність» включено у контекст багатьох наук та міждисциплінарних напрямків – фізика, квантова механіка, економіка, соціальне прогнозування, психологія, футурологія та ін. Проте найперші роздуми та експлікація цієї категорії відбулися в межах філософського дискурсу. Сьогодні, коли відсутність сталого порядку і панівного світового спрямування стає дедалі більш загрозливою, питання про актуальне філософське витлумачення «невизначеності» постає на порядку денному та набуває особливих акцентуацій.

У стародавні часи чуттєве ставлення до тотальної невизначеності людського буття відбилосся у прагненні знівелювати ризикованість майбутнього через спірання на розсуди піфій, віщунів, оракулів, авгурів, шаманів та ворожбитів інших спрямувань. Перші раціональні підходи до витлумачення невизначеності було закладено давньогрецькими мислителями. Узагальнюючи численні теорії, що з'явилися згодом, варто виділити три головні джерела невизначеності людини у світі: *алеаторну невизначеність*, яка пов'язана із постійною і невинною мінливістю фізичного середовища (гераклітова діалектика, приміром; або популярна тепер теорія хаосу як маргінальний випадок невизначеності та інші теорії, які враховують стохастичну природу світу); *епістемологічну невизначеність*, яка є вторинною щодо фізичної реальності, пояснюється відсутністю знань або здатності пояснювати значущі події та явища (від сократівського – «...я знаю тільки те, що нічого не знаю» до теорії Т. Куна та постмодерного когнітивно-епістемологічного релятивізму); *семантична невизначеність*, в основі

якої – недосконала герменевтична практика з інтерпретації знаків, символів, помилкового вилучення смислів тощо (тут варто згадати «вірую, тому що абсурдно» християнського першовчителя Тертуліана; маркування Вольтером якоїсь остаточної визначеності як суцільного парадоксу; мистецтво витлумачення В. Гумбольта, Ф. Шлейермахера, В. Дільтея і нової соціальної онтології М. Гайдеггера, Х.-Г. Гадамера, П. Рікера; нездатність визначити ідеальний набір цілей та цінностей в межах метамодерністської світоглядної картини світу і схиляння до осциляції як вимушеного коливання між різними ідеологічними та концептуальними можливостями модерну та постмодерну через термінову обмеженість вибору і необхідність рухатися, тобто обіймати метапозицію, перебувати «між»/«поміж» не тільки часово/просторово, але й за смисловою невизначеністю (Робін ван ден Аккер, Тімотеус Вермьолен).

Найважливішою тенденцією сьогодення є відмова від прагнення позбутися невизначеності та остаточно інвентаризувати світ. Невизначеність наразі розуміється як іманентна властивість усіх речей. А у людини є дуже серйозна перевага – володіння імовірнісним мисленням – проміжною ланкою між дедуктивною логікою та інтуїцією. У трактуванні імовірності можна виокремити три підходи: класичний, частотний і суб'єктивний. Перші два підходи доволі обмежені, а суб'єктивна імовірність як міра впевненості суб'єкта найчастіше залучається у побудову ментальних моделей ухвалення рішень в умовах остаточної невизначеності. Такі ментальні конструкції є реалізацією думки І. Канта про відсутність прямого доступу до «речей-у собі», тож з точки зору сучасних філософських тенденцій в обставинах невизначеності саме наративи і метафори стають найбільш корисними для побудови смислових моделей, які є підставою для дії.

СЕКЦІЯ: ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ

СУЧАСНИЙ СТАН ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

О.К. Любчук, зав. кафедри, проф., д-р наук держ. упр., ДВНЗ «ПДТУ»

Актуальність теми. На кінець 2019 року туризм був потужною світовою індустрією, що займала до 10% світового валового продукту, де задіяні величезні маси службовців, основні засоби виробництва та великі капітали. В результаті пандемії коронавірусу, що була оголошена в світі 11 березня 2020 р. туристична активність виявилася

паралізована. Війна, яку розпочала Російська Федерація проти України, призвела до окупації багатьох районів Донецького регіону, розрушень інфраструктури, знищенню багатьох туристично-рекреаційних ресурсів, внутрішньому переміщенню населення в інші регіони України та інші країни. Нестабільне зовнішнє середовище вже призводить до багатьох змін в туристичній галузі, до пошуку нових шляхів розвитку споживчого ринку в сфері обслуговування.

Вклад матеріалу. Донеччина туристична ще на початку 2022 року запрошувала до свого гостинного краю відвідати перлини Донецького краю, серед яких: неповторне по своїм рекреаційним ресурсам Азовське море, місто Маріуполь як духовний центр греків Приазов'я, чарівний Національний природний парк «Святі гори», вражаючі соляні шахти Соледару, завод ігристих вин «Артвайнері», Меморіальний музей-садиба Немировича-Данченка, ландшафтні парки.

Протягом 2020-2022 років туристична галузь Донецького регіону почала активно розвиватись. До початку повномасштабного вторгнення Росії 24 лютого 2022 року у внутрішньому та в'їзному туризмі працювало 3 туроператори, 6 турагентів та 14 туроператорів на виїзд. Для обслуговування туристів свої двері гостинно відчиняли 331 готель (з них категоризованих – 5 у місті Маріуполь) та більше 150 закладів харчування. Більше 30 крафтових виробників пригостили гостей своєю ексклюзивною продукцією. На території області діяло 9 зелених садиб та гостьових будинків. В 2021 році до бюджету області надійшло 4102,9 тис.грн. До розвитку туристичної галузі долучились і державні підприємства. Так, ДП «Артемсіль» презентувало два нових туристичних маршрути, які проходили на глибині 200 метрів під землею у найстаршій соляній шахті Донеччини, що функціонує вже близько 140 років! На зараз жоден із трьох туроператорів, які працювали на внутрішньому та в'їзному туризмі області, не працюють. Велика кількість малого та середнього бізнесу галузі залишилися без роботи та доходів. Частина бізнесу релокувалась до інших областей країни [1]. На сьогодні знищені історичні пам'ятки, об'єкти культури, розбиті парки, готелі, інша туристична інфраструктура. Замість подорожей поїздки для громадян стали вимушеними.

Війна, що зараз триває в Україні, немає аналогів у сучасній європейській історії, щоб провести коректну аналогію та оцінити можливий вплив на туристичний сектор. Важливими чинниками будуть відродження галузі будуть: спроможність післявоєнної України реалізувати масштабну маркетингову кампанію на зовнішніх ринках, яка дозволить переключити сприйняття нашої країни з місця бойових

дій на безпечну локацію для подорожі; створення та розбудова стратегії розвитку після війни [2].

Висновки. Нестабільне зовнішнє середовище, ризики функціонування туристичної галузі призводять до актуалізації завдання інноваційного розвитку туристичного бізнесу та використання передумов для його відновлення. Важливими факторами для розвитку туризму в Донецькому регіоні є час деокупації та забезпечення безпеки.

Перелік використаних джерел:

1. Донецчина туристична: як війна руйнує галузь, що активно розвивалась. <https://dn.gov.ua/news/donechchina-turistichna-vijna-zrujnuvala-galuz-yaka-aktivno-rozvivala>

2. Подорожі та війна: якою буде туріндустрія після перемоги. <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/21/689436/>

ДО ПРОБЛЕМИ ПРИВАБЛИВОСТІ В'ЌЗДНОГО ТУРИЗМУ УКРАЌНИ В СКЛАДНИХ УМОВАХ ВОСННОГО ПЕРІОДУ

О.К. Любчук, зав. кафедри, проф., д-р наук держ. упр.,

О.М. Гривцова, зав. лабораторії «Центр туризмознавства»,
ДВНЗ «ПДТУ»

Актуальність теми. Проблема туристичної привабливості кожної країни для відвідувачів обумовлена тим рейтингом, який займає вона за такими показниками, як: рівень безпеки; індекс туристичної конкурентоспроможності; за рейтингом культурних багатств; за показниками розвитку туристичного сервісу; за рівнем міжнародної відкритості; за рівнем націленості на туризм; за показниками екологічної стабільності. Дана проблема набула для туристичної України ще більшої актуальності в умовах масштабного удару по туристичній індустрії, по міжнародному туризму, причиною якого стала повномасштабна війна Росії проти України, розпочата 24 лютого 2022 року.

Виклад матеріалу. Пріоритетним видом туризму для України залишається в'їзний (іноземний) туризм як вагомий чинник поповнення валютними надходженнями державної скарбниці та створення додаткових робочих місць [4]. Докорінні зміни у структурі в'їзного та виїзного туризму в Україні відбулися у 2014, 2020 та 2022 роках, що пов'язано із глобальними загрозами як всередині країни так і зовнішніми Друга половина 2021 року стала початком часткового виходу туристичної індустрії України із кризи, спричиненої карантинними обмеженнями та закриттям кордонів у 2020 році. Позитивний вплив здійснило дотримання санітарно-гігієнічних умов

туристичними підприємствами для забезпечення безпеки туристів. Також виходу із цієї кризи сприяв значний наплив туристів з інших країн, зокрема з Саудівської Аравії. Сучасна динаміка міжнародних туристичних потоків в Україні характеризується різким зменшенням обсягів в'їзних та виїзних туристів, що несе за собою зниження темпів розвитку туристичної діяльності [1].

В 2021 році, за даними моніторингу, проведеного компанією «Хьюмен Ресерч» на замовлення Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ) на базі додатку «Lemur», 74% жителів України вважають області, де вони проживають, привабливими для туристів, майже половина опитаних у цьому цілком впевнена. Найбільш привабливими свої області вважають жителі переважно заходу України (Закарпатська, Львівська, Чернівецька, Волинська, Івано-Франківська, Тернопільська області), а також жителі Чернігівської, Одеської, Вінницької областей, міста Київ. Майже непривабливою здається місцевим жителям Луганська область (її північна частина, що є підконтрольною українській владі) [2]. Для в'їзного туризму після війни відкриваються великі можливості в умовах воєнного та післявоєнного періодів.

Як вважає голова ДАРТ, якщо ми почнемо правильно комунікувати, то люди до нас пойдуть через цікавість. На початку актуальними будуть маршрути, пов'язані з війною і знаковими післявоєнними локаціями. Це те, що стосуватиметься пізнавального туризму – «відвідати і побачити своїми очима». Далі нам потрібно буде показати, що ми ще можемо запропонувати... паралельно ми будемо показувати і іншу Україну – гостинну, з неймовірною природою, старовинною культурою і неймовірно смачною їжею. Цей баланс буде збережений. Концепцією щодо створення спеціальних туристичних зон передбачено зниження певних податків, можливості спеціальних кредитів для забезпечення інфраструктурних можливостей. Також передбачена маркетингова та інвестиційна підтримка, яка була розпочата ще в довоєнний період, коли проєкт розвивається в комплексі як курортна зона або туристичний маршрут, буде продовжена і в післявоєнний період [3]. Серед численних зовнішніх факторів, що впливають на розвиток в'їзного туризму, виокремлюють, насамперед, політичні; економічні; соціально-демографічні; науково-технічні. Стабільна політична ситуація в країні та в світі; тип міжнародних відносин, що сформувався з іншими країнами; стан торговельного балансу країни з її партнерами є одними із вагомих чинників для функціонування та розвитку в'їзного туризму.

Висновки. Таким чином, для розвитку в'їзного туризму в Україні велике значення має туристична привабливість країни, яка передбачає не тільки забезпечення попиту іноземних туристів в позитивних враженнях, отриманні задоволення естетичних, емоційно-психологічних, інтелектуальних та духовних потреб, але й потреби в забезпеченні безпеки для життя та здоров'я, відсутність чинників, що можуть завдати шкоди для відвідувача й навколишнього його середовища, що неможливо забезпечити в умовах воєнних дій.

Перелік використаних джерел:

1. Барвінок Н. Вплив глобальних безпекових факторів на розвиток міжнародного туризму в Україні. *Věda a perspektivy*. 2022. № 4 (11). С.139-151. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/vp/article/view/1423> (дата звернення 08.05.2023).

2. Звіт за результатами опитування «Проведення дослідження внутрішнього та виїзного туризму українців» URL: <https://drive.google.com/file/d/1VbzkC8sG9muJGJjEUCFkzBfAsIVbke9A/view?usp=sharing> (дата звернення 08.05.2023).

3. Олесків М. Туризм - це один з найпростіших і найшвидших способів залучити іноземні кошти в економіку України. URL: <https://interfax.com.ua/news/investments/826791.html> (дата звернення 08.05.2023).

4. Про основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року: Указ Президента України від 10 серпня 1999 року №973/99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973/99#Text> (дата звернення 08.05.2023).

ДО ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЛАБОРАТОРІЇ «ЦЕНТР ТУРИЗМОЗНАВСТВА» В УМОВАХ ПЕРЕМІЩЕНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

О.К. Любчук, зав. кафедри, проф., д-р наук держ. упр.,
О.М. Гривцова, зав. лабораторії «Центр туризмознавства»,
ДВНЗ «ПДТУ»

Актуальність теми. Сучасне нестабільне зовнішнє середовище в умовах війни, яке характеризується окупацією міста Маріуполя, неможливістю використання матеріально-технічної бази ДВНЗ «ПДТУ», зокрема лабораторій Центра туризмознавства, висуває досить жорсткі вимоги до процесу якісної підготовки фахівців для сфери туризму в умовах переміщеного вищого навчального закладу.

Вклад матеріалу. При кафедрі туризму було створено декілька лабораторій, зокрема: лабораторія з ресторанного обслуговування, лабораторія з готельної справи, лабораторія наукових досліджень та інновацій в туризмі; центр туризмознавства. Метою діяльності лабораторії готельної справи є проведення практичних робіт з дисципліни «Організація готельного господарства», «Управління готельним підприємством», «Менеджмент (Менеджмент гостинності)»; здійснення досліджень при виконанні курсових та дипломних робіт; набуття здобувачами вищої освіти навичок з підготовки номерів для прийому туристів; з організації та здійснення бронювання номерного фонду; з обліку процесів поселення, виселення та прибирання номерного фонду, інших процесів з готельного обслуговування. Метою діяльності лабораторія з ресторанного обслуговування проведення практичних робіт з дисциплін «Організація ресторанного господарства», «Сервісологія», «Кулінарна етнологія»; здійснення курсових та дипломних робіт, набуття здобувачами вищої освіти навичок щодо підготовки та проведення банкетів, дипломатичних прийомів; організації спеціальних форм обслуговування; підготовки та організації виставок, тематичних столів тощо. Діяльність центру туризмознавства сфокусована на досягненні мети яка конкретизується в проведенні практичних робіт з дисциплін «Організація туризму Основи туризмознавства», «Організація туристичних подорожей»; «Туроперейтинг»), «Туризмологія», «Організація туризму (Організація музейної та екскурсійної діяльності)», «Екскурсологія» «Рекреаційні комплекси світу», «Курортологія», «Курортна справа» для здійснення науково-практичних досліджень, для написання кваліфікаційних робіт.

Лабораторія з наукових досліджень та інновацій в туризмі створена з метою проведення практичних робіт з дисциплін «Організація наукових досліджень в галузі туризму», «Методологія і організація наукових досліджень», «Менеджмент (Стратегічний менеджмент та управління проектами і якістю в галузі туризму)» та ін., для проведення наукових досліджень розробки турпродуктів, дослідження можливостей для впровадження інноваційних технологій в діяльність суб'єктів сфери обслуговування.

В 2021 році завдяки проекту «Демократичне врядування у Східній Україні» (DG East), у співпраці із проектом USAID «Економічна підтримка Східної України» (ERA) у ДВНЗ «ПДТУ» була створена цифрова лабораторія для сприяння розвитку східноукраїнського сектору культури та туризму в Україні за допомогою методів та інструментів віртуального туризму [1]. Лабораторія цифрового туризму, історії та культури була створена з метою проведення

практичних робіт з дисциплін «Інноваційні технології в Туризмі», «Цифрові трансформації туріндустрії», «Віртуалізація туризму», «Промовання туристичних територій сучасними мас-медіа», «Програмний Туроперейтинг», «Нові тренди в розвитку сучасного туризму», для залучення здобувачів вищої освіти в цифрове освітнє середовище для набуття ними цифрових навичок. Для досягнення поставленої мети в лабораторії цифрового туризму історії та культури використовувалося високотехнологічне обладнання, що дозволяє відтворювати пам'ятки культури та історії, здійснювати фото- та відеозйомку цікавих туристичних об'єктів, створювати справжні тури у сфері цифрового туризму, використовуючи можливості інстакамери360, технології 3D-сканеру та принтеру, окуляри віртуальної реальності, створювати інтерактивні продукти доповненої реальності, фотограмметрії, використовувати ліцензійне програмне забезпечення Adobe Premiere Pro, операційну систему Windows.

На зараз на кафедрі туризму проводиться робота з відтворення діяльності лабораторій з використанням технологій онлайн навчання та викладання для підвищення ефективності їх діяльності в умовах переміщеного вищого навчального закладу для створення безпечного освітньо-професійного простору.

Висновки. Таким чином, в умовах нестабільного зовнішнього середовища, в умовах масштабного удару по туристичній індустрії, по міжнародному та внутрішньому туризму, причиною якого стала повномасштабна війна Росії проти України, набуває актуальності розробка відповідних заходів щодо відтворення функціонування лабораторій кафедри для надання відповідних умов для фахової підготовки конкурентноспроможних фахівців спеціальності Туризм і рекреація, готових до відбудови та розвитку туристичної індустрії в післявоєнний період.

Перелік використаних джерел:

1. У ПДТУ за підтримки USAID створять лабораторії дистанційного навчання та розвитку туризму. URL: <https://pstu.edu/uk/novyny/u-pdtu-za-pidtrymky-usaidstvoryat-laboratoriyi-dystancijnogo-navchannya-ta-rozvytku-turyzmu/>.

ЕФЕКТИВНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ В ОБЛАСТІ ТУРИЗМУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЗОВНІШНІХ ВПЛИВ

М.В. Шарко, проф., д-р екон. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

В даний час, що характеризується мінливістю поведінки та ступеня впливу зовнішнього середовища на ефективність системи

управління в галузі туризму визначаються глобалізацією економічних процесів та ускладненням взаємодій суб'єктів ринку. Перейти від інтуїтивного вибору альтернатив ефективної системи управління об'єктивним дозволяють інформаційні технології. Створені сучасні інформаційні технології з одного боку прагнуть задовольнити зростаючі вимоги до них, з другого самі є ініціаторами нових ідей. Наукові методи – це методи якісного перетворення та використання інформації. Потужним стимулятором наукового підходу пізнання є об'єднання аналізу та синтезу з методами математичного моделювання.

Наведено результати вивчення процесів ефективної системи управління в галузі туризму в умовах невизначеного, непередбачуваного впливу зовнішнього оточення. Розроблено концептуальну модель та структуру орієнтованого графа, спрямованого на прийняття рішень на основі ланцюгів Маркова.

Ефективна система управління в галузі туризму є синтетичною властивістю, що акумулює різнорідні фактори екзогенної та ендогенної природи. Використання ланцюгів Маркова пов'язане з вивченням поточного та прогнозованого стану системи пропозиції та споживання туристичного продукту шляхом узагальнення інформації, отриманої з використанням ймовірнісних методів.

Основна ідея ланцюгів Маркова полягає в тому, що існує тільки один поточний стан і отже один перехід в наступний стан. Основна Марківська властивість полягає в тому, що в будь-який момент часу умовний розподіл майбутніх станів за заданих поточним та минулим станом залежить тільки від поточного стану, але не від минулих станів.

Ефективні системи прийняття рішень вважаються формалізованими, якщо визначено послідовність актів реалізації. Процедура вважається неформалізованою, якщо вона провадиться з використанням інтуїції. Оптимальне поєднання формалізованих та неформалізованих процедур визначає характер прийнятого рішення.

Таким чином, ланцюг Маркова – це послідовність випадкових подій, що реалізується на практиці з дискретним часом та дискретним простором станів. Рішення, що приймаються на рівні певних частин ефективної системи управління, повинні визначати всю її діяльність, у тому числі і зв'язок з навколишнім зовнішнім середовищем. Ці взаємозв'язки повинні бути обов'язково враховані при виборі критеріїв та складанні математичних моделей на всіх етапах прийняття рішень.

Прийняття рішень провадиться на основі обліку кількісних та якісних факторів, що лімітують обмежень та оптимізації окремих приватних рішень, за сукупністю яких і приймається загальне рішення. У завданнях прийняття рішень за заданих умов знаходять оптимальні

величини керованих параметрів в галузі їх допустимих значень. Критерії оптимізації приймають, як правило, не екстремальні, а деякі компромісні значення, які в сукупності найкращим чином відповідають основній меті компромісу. дозволяє виявити перспективні варіанти.

Висновки. Незважаючи на складність ланцюгів Маркова, як інструменту ефективної системи управління в галузі туризму в умовах невизначеності зовнішніх впливів ймовірно – стохастичне моделювання дозволяє побачити варіанти рішень у візуалізованому наочному вигляді. Новизна технології ефективної системи управління розвитку туризму в умовах непередбачуваних впливів довкілля полягає в ієрархії інтервалів дискретизації та заміні часу процесу послідовністю станів реалізації трансформаційних перетворень етапів просування туристичного продукту. Використання ланцюгів Маркова дозволяє розробляти маркетингові стратегії ефективної системи управління туристичною діяльністю в умовах невизначеності та ризику.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСТВА ТА ВОЛОНТУРИЗМУ В ДОНЕЦЬКОМУ РЕГІОНІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА НЕСТАНДАРТНИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Г.О. Крапівіна, доц., канд. держ. упр.,

І.Ф. Марченко, доц., канд. тех. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Нестандартні форми зайнятості (НФЗ) «волонтерство» та «волонтуризм» широко розповсюджені в світі. Держави приділяють особливу увагу волонтерській діяльності молоді.

Особливості сучасного стану українського суспільства знайшли відбиток в житті багатьох молодих осіб, які «з нуля» опанували НФЗ «волонтерство» та «волонтуризм» і оволодівали досвідом створення волонтерських організацій, які виконують значні соціальні завдання.

Найрозповсюдженішою формою опанування НФЗ «волонтерство» та «волонтуризм» є особиста участь молоді особи в волонтерській діяльності. Якщо молода людина все своє життя прожила в чудовому місті Маріуполь, яке стоїть на березі неповторного Азовського моря, і любила своє чудове місто з такими ж чудовими людьми, то 24-те люте 2022 року стало днем, що змінив життя її і мільйонів українців. Почались митарства, справжнє виживання, боротьба за життя. Люди були вимушені рубати дерева, розбирати дерев'яні меблі, доставати старі непотрібні газети і книжки. І все це тільки заради того, щоб розпалити вогонь і приготувати їжу, аби не вмерти з голоду. Картини дійсності були неочікувані для всіх. І для молоді теж. Так, літня пара, в якій жінка була лежача, а чоловік ледве

ходив, не мала їжі. Тому їм допомагали колективно. Відсутність води штовхала людей на збір снігу, який топили та пили. Молодь також отримувала стрес від спогадів про покинуте місто, розчавлене життя і від необхідності проходу через 17 блок-постів дорогою до Запоріжжя.

Але одночасно молода особа бачила волонтерів, що приймали тих, хто приїхав, кормили їх, давали одяг, місце для сну. Тобто людей, які не дивлячись ні на що, допомагали людям, які опинилися в скрутному становищі. Так волонтерська справа пригортала увагу молодій людині. Вона спостерігала за діяльністю волонтерів і користувалася допомогою волонтерів на вокзалі. Допомоги хватало на все, навіть на увагу до домашніх песиків.

Наявність значного за обсягом вільного часу і бажання з користю його проводити формували у молоді жагу робити щось корисне для людей. Зокрема це привело не одну молоду особу в Товариство Червоного хреста України, де вони знайшла нових друзів, які з того часу стали невід'ємною часткою нового життя деяких студентів мариупольських ВУЗів. Розвантаження фур з гуманітарною допомогою людям, які були вимушені покинути свої домівки: з продуктовими наборами, гігієнічними матеріалами, постільною білизною та одягом. Фури приїжджали дуже часто і їх розвантаження вимагало багато сил.

Волонтерська робота потребує оволодіння специфічними навичками. Тому навчання волонтерів проводилося багатьма тренінгами з різних напрямів: надання першої домедичної та психологічної допомоги; навички з проведення арт-терапії. Ці знання залишаються з молодими людьми назавжди та допомагають їм почуватися спокійніше, знаючи, що вони можуть допомогти людям в скрутну хвилину.

Участь в основній справі: видавати ту саму гуманітарну допомогу близько 200 людям на день, які в ній потребують: особи похилого віку, багатодітні родини, вагітні жінки, люди з обмеженими можливостями та інші, дозволяє молодій людині зрозуміти, який це великий труд - комусь допомагати. Вона бачила, як щодня волонтери, не отримуючи за це нічого, робили все для інших.

Бажанню молодій особі приймати участь у НФЗ «волонтерство» допомогли волонтери - люди, які надихають молодь кожного дня віддавати всі свої сили на допомогу іншим. Це дуже важлива, але важка справа, особливо зараз.

Такаж молоді люди Донецької області в ці скрутні часи набули особистого досвіду НФЗ «волонтуризм» через організацію самої нестандартної форми зайнятості. Перебуваючи в більш-менш безпечному місці, думаючи постійно про рідних та близьких, що

залишилися в Маріуполі, вони не могли боротися з переживаннями та внутрішньою панікою, що не давала змоги знайти собі місце. Наслідки постійного стресу: безсонні ночі, відсутність апетиту і бажання посміхатися не полишали, але потім все стало ще на порядок гірше. Нитка комунікацій з близькими пропала зовсім. Щохвилинна мука і страх переважав, і молодь скористалася можливостями інформаційних мереж та почала листування з відомими маріупольцями, які не перебували на початку війни в Маріуполі.

Потік людей, які змушені були покинути свої домівки, зростав. Але шок від цього змінився розумінням того, що незнайомі люди виглядали для молодих осіб рідними. Це стало для молодих людей та їх батьків метою: допомогти всім нужденним у межах особистих можливостей. Щастя, якщо родина мала комерційне приміщення, яке можна швидко переобладнати в хостел і забезпечити всім необхідним для прийому переселенців на невизначений термін. Саме хостел став центром організації вонтуристської діяльності. Молоді люди змогли прийняти в їхньому хостелі 2846 переселенців з постраждалих регіонів України.

Це була дуже плідна робота, в якій вони стикалися з численними проблемами різних характерів. За час перебування переселенців у хостелі молодь повністю забезпечувала їх усім необхідним: продуктами харчування; засобами гігієни; одягом; дитячим харчуванням; всім необхідним для догляду за дітьми.

Приймаючи людей у хостелі, молоді люди відчули необхідність не тільки матеріальної допомоги. Бо о люди приїжджали з дуже серйозними психологічними розладами. Так був організований центр психологічної допомоги постраждалим від воєнних дій. Психологи проводили індивідуальні та групові заняття з дорослими та дітьми.

Не менш важливим напрямом для емоційного розвантаження, відволікання від страху пережитого і майбутньої невідомості послужили: курси української, англійської та німецької мов; йога; малювання та ігровий куточок для дітей; заняття з історії України; тренінги з надання першої медичної допомоги. Та, звісно, всіх частували гарячими напоями для підняття настрою, а малят - смачним какао із зефіром для додаткової посмішки.

Створена команда волонтерів діє й в сьогоднішні і складається виключно з переселенців, які щодня працюють в хостелі і допомагають адаптуватися людям у нових умовах. У команді були і є юристи, які організують безоплатні консультації юридичного та правового характеру, а також надається допомога в пошуку постійного житла та працевлаштування.

Волонтерська робота призвела до заснування громадської організації «Наш вибір Україна», яка за час роботи центру надана допомогу 11017 переселенцям. Діяльність волонтерської організації виконується виключно за кошти однієї родини, без отриманих грантів.

Таким чином, творчий запал молоді Маріуполя продовжує діяти і служить людям навіть в тяжкі часи випробувань.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ МЕНЕДЖЕРА З ТУРИЗМУ І РЕКРЕАЦІЇ У СФЕРІ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

С.В. Сахно, доц., канд. пед. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Ефективна діяльність менеджерів у галузі туристичних послуг лікувально-оздоровчого туризму тісно пов'язана з володінням рядом компетенцій, вимог до особистісних якостей: емпатія, толерантність, стресостійкість, витримка в будь-якій конфліктній ситуації; комунікативність; вміння слухати; добрі адаптивні здібності, самокритичність; впевненість в собі; авторитетність; прагнення до успіху і готовність працювати для цього; вік і зовнішні дані; вольові якості. Завдяки цим якостям менеджер здатний залучити клієнта та правильно його обслужити, задовольнивши його очікування та потреби в лікувальних та оздоровчих послугах. Особистісні якості іноді мають вирішальну роль для споживача туристичних послуг.

Особисті здібності та вміння менеджера: переконання; стимуляція і мотивація; невимушеність і легкість в спілкуванні, тактовність і дипломатичність, інтелектуальні здібності, практична спрямованість розуму – оволодіння знаннями в галузі практичної психології, готовність застосовувати їх у процесі вирішення організаторських завдань; психологічний такт - наявність почуття міри у взаєминах з людьми; наявність енергійності - здатність заряджати своєю енергією організованих людей; схильність до організаторської діяльності - потреба в ній.

Високі моральні якості є одними з ключових: справедливість і об'єктивність в оцінці співробітників, гуманність, чуйність, тактовність, чесність. Менеджери повинні щодня приймати безліч рішень, які базуються на особистих цінностях та принципах. Здатність до саморозвитку характеризується не тільки постійним навчанням, а й умінням впровадити в практику отримані знання.

Окрім того, менеджери туристичної діяльності мають володіти основними вимогами: політичною грамотністю, моральною стійкістю, компетентністю, наявністю організаторських здібностей.

Таким чином зробимо висновки про те, що менеджери сфери лікувально-оздоровчого туризму мають знати санаторно-курортну базу як України так і близького та дальнього зарубіжжя, щоб правильно підібрати тур клієнту, при цьому вдало застосовувати всі методи і прийоми роботи з такою категорією туристів. Також, повинні працювати над власним саморозвитком для того, щоб вдосконалити свої особистісні компетенції.

МОТИВАЦІЯ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ» У ОНЛАЙН НАВЧАННІ

С.В. Сахно, доц., канд. пед. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Навчальний процес за спеціальністю «Туризм і рекреація» - це підготовка до майбутньої діяльності, як особистісної самореалізації здобувачів та становлення себе як фахівця в туристичній галузі.

Гуманізація сучасної освіти формує світогляд, як найвищу цінність, стимулює гармонійний розвиток творчого потенціалу студента. Основним компонентом складових навчально-виховного процесу є мотивація до навчання та засвоєння знань. «Навчальну мотивацію» використовуємо як процес, метод і засіб спонукання студентів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного освоєння змісту освіти Педагогічні цілі швидше досягаються саме через мотивацію шляхом приріднення і стають особистими цілями здобувачів. Певне ставлення студентів до навчальної дисципліни формується через зміст освітньої діяльності з вдалою мотивацією викладачем.

Навчальна мотивація має на меті:

- активізувати діяльність здобувачів,
- засвоєння професійних знань,
- створення умов для плідного розвитку мотивів,
- зацікавленість новим матеріалом;
- організація практичної діяльності;
- стимуляція прагнення до саморозвитку та самоосвіти.

Пріоритетними у навчальній діяльності здобувача постають:

- постановка мети,
- усвідомлення значущості результату
- освоєння базових знань і умінь з власною корекцією,
- розвиток інтелектуально-пізнавальних процесів, професійної мотивації для досягнення успіху.

Процес мотивації в навчанні носить безперервний і циклічний характер – мотивація зберігається і підсилюється, повторюється на кожному навчальному етапі на вищому рівні, тому потребує використання викладачем висококласних методів і прийомів мотивації з допомогою стимуляції навчальної активності здобувача: комунікативна атака; доведення та переконання; навіювання; подолання перешкод; делегування; закріплення позитивного враження. Головними функціями такої мотивації є: спрямовуюча, регулююча та активізуюча.

Когнітивні методики в навчанні: когнітивне стимулювання; інтерактив; реальні та віртуальні ситуації та моделювання в туристичній сфері обслуговування; створення малої творчої групи з включенням викладача. Індивідуальна консультаційна допомога викладача під час засвоєння нового матеріалу, активізує навчальну діяльність та зацікавлює.

Здобувачі спеціальності «Туризм і рекреація», як потенційні фахівці сфери туристичної індустрії та сфери обслуговування мають розвивати психічні активності особистості, що сприяють сприйняттю клієнтом «радісної» значущої події в житті кожної працюючої людини – відпочинку.

Мотивація до СРС здобувачів – шлях до глибоких і дієвих знань, які проходять випробування на практиці – роботою з справжнім клієнтом.

Наразі вік цифровізації та ускладнення, збільшення інформаційних потоків, тому традиційна система навчання у вищих закладах освіти потребує постійного удосконалення на основі сучасних досягнень науки та техніки, що пов'язано з поліпшенням методики організації та проведення навчального процесу.

Важливим напрямом підвищення ефективності навчально-пізнавального процесу є використання сучасних електронних технічних та мультимедійних засобів навчання.

Сучасна освіта, що базується здебільшого у вербальний спосіб передачі інформації, дещо переважує роботу слухового аналізатора, й самі здобувачі роблять акцент на тому, що візуальний канал використовується недостатньо, виникає сенсорне голодування, що значно знижує творчий характер навчальної діяльності.

Аудіовізуальні засоби за одиницю часу дозволяють викласти і засвоїти значно більший обсяг навчальних знань. При цьому якість інформації підвищується за рахунок її наочності на 35% і підвищує ефективність занять на 20% та дозволяє ще сприймати додаткову інформацію для якісного її збереження.

Таким чином, можемо зробити висновки, що мотивація активності здобувачів вищої освіти спеціальності «Туризм і рекреація» серед заходів підвищення ефективності навчального процесу має бути вдосконаленням професійної організації самостійної роботи здобувачів, налагодженою, творчою комунікацією викладач-здобувач-викладач, з дотриманням гігієни розумової праці, оптимізацією вибору дисциплін та методів навчання при кооперації у малих групах, використанням моделі «здобувач-клієнт-турист», з застосуванням інноваційних технологій онлайн навчання.

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ДОНЕЦЬКОГО РЕГІОНУ ДЛЯ ЗАДОВОЛЕННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОТРЕБ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

С.В. Сахно, доц., канд. пед. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Сучасний етап розвитку туристичної галузі Донецького регіону передбачає зосередження на тенденціях її розвитку, водночас виокремлючі саме ті, що мають безпосереднє відношення до цифрових технологій.

Період пандемії COVID-19 сприяв виявленню широкого спектру використання цифрових технологій. З метою зменшення збитків, спричинених епідемією туристичній галузі, туристичні компанії під час епідемії використовували інтернет-маркетинг для залучення туристів та підготовки для туристичної діяльності. На державному рівні також послідовно запроваджують відповідну політику сприяння цифрового розвитку туризму, що сприяє підвищенню якості послуг, глобальні комп'ютерні системи резервування, інтегровані комунікаційні мережі, системи мультимедіа, інформаційні системи менеджменту. Війна далася в знаки на певній території Донецької області, частина якої є тимчасово окупованою, тож розвиток туризму можемо розглядати у післявоєнний період.

Концепція цифрового туризму на відміну від традиційного туризму, є продуктом інтеграції та розвитку цифрових технологій і туризму, що виявляється в обміні даними туристичної інформації, цифруванні бізнес-процесів та виробництві цифрових туристичних продуктів для споживання туристами. Збільшення користувачів мобільними пристроями, збільшення частки онлайн-замовлень послуг гостинності, використання мобільних платежів, збільшення реклами в соціальних мережах, зростання частки онлайн-замовлень у туристичних компаніях – підвищують задоволеність потреб населення. Використання цифрових технологій для захисту історико-культурних

реліквій Донеччини, трансформація цифрових туристичних послуг в інтелектуальні дасть поштовх для збільшення інтернет-подорожей, зокрема для незахищених верств населення.

Подальша цифровізація туризму дасть змогу Донецькому регіону не лише полегшити подорожі туристів та зробити їх комфортнішими, але й залучити більшу кількість відвідувачів до туристичних об'єктів, підвищити якість обслуговування в готельно-ресторанних закладах. Така модель буде сприяти не тільки зміцненню економіки у післявоєнний час, але й динамічному розвитку туризму і як наслідок, підвищенню добробуту місцевого населення.

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ В ТУРИЗМІ: НЕ СУПЕРНИЦТВО, А ВЗАЄМОДІЯ

І.І. Лаврова, доц., канд. іст. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

В сучасних умовах реалізації дистанційних форм навчання набуває актуальності питання міжособистісного спілкування учасників навчального процесу. Розпорошеність здобувачів освіти унеможливає їх активне спілкування під час навчального процесу. Водночас взаємодія та співпраця молоді стає можливою за умов використання певних технологій та інструментів навчання. Практичний досвід реалізації таких технологій в освітньому процесі вищої школи описаний нижче.

Теоретичні основи інтерактивного навчання із описом конкретних практичних способів досить детально описані у працях О. Пометун. Розглянемо, як можна поєднати окремі з них із сучасними онлайн-інструментами в навчальному процесі.

Слово «інтерактив» прийшло до української мови з англійської та означає взаємодію. Інтерактивне навчання – це така форма організації пізнавальної діяльності, де навчальний процес відбувається в умовах активної взаємодії всіх учасників – і тих, хто вчить, і тих, хто вчиться.

Однією з форм інтерактивного навчання є групова робота, яка дає можливість розвинути навички спілкування та співпраці. Такі навички дуже важливі в об'єктивних умовах роз'єднаності учасників навчального процесу, особливо в реалізації онлайн-навчання.

Протягом II семестру 2022-2023 н.р. в навчальний процес студентів спеціальності «Туризм і рекреація» ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» впроваджувалися заняття з використанням інтерактивних технологій навчання. Зокрема, були використані дві технології, описані О.Пометун: робота в малих групах

та робота у парах. Обидві вони є інтерактивними технологіями кооперативного навчання.

Робота у парах є ефективною на початку навчання роботи студентів у малих групах, адже учасники отримують рідкісну можливість говорити, обмінюватись ідеями з партнером. Така технологія розвиває навички спілкування, критичного мислення, вміння вести дискусію та переконувати. Її можна використовувати із будь-якою навчальною метою: засвоєння нових знань, перевірки вивченого матеріалу, закріплення знань тощо. Перевагою парної роботи є те, що її учасники не можуть ухилитися від виконання завдання.

Робота в малих групах використовується, щоби вирішувати складні проблеми, які вимагають колективного розуму, для вирішення таких завдань, які вимагають спільної роботи.

На заняттях студентів спеціальності «Туризм і рекреація» використовувалися робота у парах та у малих групах (до 5 осіб) на заняттях із різною дидактичною метою: як засвоєння нового матеріалу, так і застосування знань і умінь, отриманих на лекціях. Кожна група отримувала конкретне завдання та інструкцію, як правильно виконати групову роботу. Між учасниками були розподілені відповідні ролі. Протягом чітко визначеного часу учасники мали спільно згрупувати навчальний матеріал, пояснити обрані критерії класифікації, аргументувати причини віднесення певного матеріалу до тієї чи іншої групи, узагальнити дані певною назвою, здійснити спільну уявну мандрівку до конкретного туристичного об'єкту тощо.

Інструментом парної та групової онлайн-роботи була обрана Google-презентація як ефективний інструмент організації інтерактивного навчання.

Після виконання групової роботи її учасники змогли зробити висновки за допомогою двох способів, описаних О.Пометун: «рефлексивна бесіда» та «незакінчене речення». Рефлексії студентів збиралися двома способами: усно та через Google-форми.

За результатами рефлексії студентів вони навчилися: працювати з Google-презентацією, швидко знаходити та аналізувати інформацію, повторювати та узагальнювати навчальний матеріал.

Найбільш сподобалося учасникам: групове обговорення, об'єднання навчального матеріалу у групи за певними критеріями, закріплення матеріалу у вигляді гри, інтерактив та дискусія.

Найбільш цінним вони вважають досвід роботи в групі, можливість висловлюватися і слухати точки зору інших, можливість доповнювати пропозиції один одного, пізнання способів легкого та веселого виконання навчальних завдань та зацікавлення аудиторії.

Під час парної та групової роботи студенти отримали позитивні емоції: радість, натхнення, добрий настрій. 75% учасників заявили, що у грі не завжди має бути переможець.

У цілому більшість учасників зауважила, що спільна робота у навчальному процесі для них є більш привабливою, ніж способи взаємодії, які передбачають суперництво. Це підвищує потребу у впровадженні таких способів організації навчального процесу, які належать до інтерактивних технологій кооперативного навчання.

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ТУРИЗМУ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

**Н.В. Горячова, PhD, доктор філософії зі спеціальності Економіка,
ВСП «Маріупольський фаховий коледж ДВНЗ «ПДТУ»**

Сфера туризму зазнала під час пандемії значних втрат, а під час війни майже зовсім припинила свої дії. В 2022 році в Україні розпочалась війна, але потрібно відмітити, що на Заході України сфера туризму продовжує функціонувати. Потрібно зауважити, що в умовах війни український туризм є мало дослідженим, а також післявоєнним періодом. Так є приклади інших країн наприклад Хорватії. Україна має гарне розташування геологічно. Україна має два моря: Азовське та Чорне ; гори Карпати; унікальні степи з унікальною фауною. В Україні є усі шанси розквіту післявоєнного періоду для сфери туризму.

Проблемами відновлення сфери туризму у післявоєнний період досліджувати такі науковці, як: І. Журба, М. Колеснікова, Н. Середя, С. Шевчук та багато інших науковців. Питаннями стратегічного розвитку сфери туризму та рекреації займалися такі науковці, як: О. Гулич, В.С., Кравців, І.О. Марченко, Г.Л. Руденко, М.П. Фенін, В.Ю. Шабардіна. Проте післявоєнний період розвитку туризму є цікавим та перспективним для розвитку та практичних аспектів.

Незважаючи на війну в Україні за перше півріччя 2022 року прибуток туристичної сфери склав 8904200 грн., що на 21 % більше ніж в 2021 р. за аналогічний період. Найбільший дохід за перше півріччя 2022 року було зафіксовано на Закарпатті.

Війна рано чи пізно закінчиться і вже зараз потрібно думати над розвитком сфери туризму. Так наприклад деякі міста вже мають стратегічний план розвитку міста. Враховуючи той факт, що іноземні інвестиції будуть вкладатись в ті міста, які мають стратегічний план розвитку міста не тільки будівництво жилого фонду, а повністю розвинену інфраструктуру з робочими місцями. Враховуючи той факт, що в м. Маріуполі на Азовському морі зруйновано великий гігант

«Азовсталь», де можливо зробити потім музей, а також інший фактор, що море має можливість очистити та мати зовсім інший вид, і це можливо використати для привабливості туристів. Розглядаючи відновлення туристичного бізнесу в Донецькій області потрібно враховувати, що дана область має унікальні степи з віковими кам'яними скульптурами та унікальною фауною, лікувальними озерами у Слов'янську, що може бути привабливим для європейського туриста. Нажаль в Європі Україну знають мало, як туристичну країну.

Так вже зараз потрібно думати над завданнями для проекту відновлення сфери туризму в Україні:

а) потрібно створити довідники знищених туристичних об'єктів, створення архіву пам'яті, залучення інвесторів до відновлення реконструкцій туристичної сфери, розробка та впровадження системи туристичного орієнтування та навігації, добудова туристичних об'єктів та реставрації історичних пам'яток.

б) розвиток внутрішнього та виїзного туризму, розкриття українського туристичного потенціалу на міжнародному рівні, створення реклами на всіх рівнях, створення інформаційних центрів, просування на внутрішньому та зовнішньому ринку, організація всеукраїнських та міжнародних заходів.

в) підготовка оновлених законопроектів для розвитку сфери туризму після закінчення війни в Україні, розробка механізму фінансування, створення організації з маркетингу та менеджменту приватного та державного партнерства спільно, удосконалення Єдиного туристичного реєстру після законодавчих змін.

Пропонуємо механізм конкурентоспроможності туристичної галузі України, що обґрунтоване зручним економіко-геологічним розташуванням, а також рівнем людського розвитку. Визначаємо забезпеченість групами ресурсів та аспектами культури, а також конкурентоспроможного туристичного продукту, також визначаємо наявність комплексу товарів та послуг для задоволення туристичних потреб населення та іноземних туристів.

Розглянемо загрози туристичної діяльності де видно недостатнє використання здобутків науково-технічного прогресу в туристичній галузі.

Негативно впливає на сферу туризму негативні умови для соціально-економічного розвитку, а також фінансування галузі, недостатнє використання наукового-технічного прогресу, а також підготовка кадрів та відставання від міжнародних стандартів. Входження туристичної сфери в міжнародні стандарти є валютно-інвестиційні засади, які включають в себе нормативно-правові,

інституційно-управлінські, гуманітарні та соціальні, а також логістичні сфери.

Для розвитку сфери туризму в Україні та залучення додаткових туристичних потоків бажано поєднати, а в деяких регіонах повністю спочатку заснувати рівень соціально-економічного розвитку держави та регіонів України на рівні територіальних громад для розвитку туризму.

Висновок. Інвестиційний розвиток сфери туризму залежить від економічного розвитку України. Так після закінчення війни в Україні потрібно працювати над відродженням економіки та різних сфер діяльності які взаємопов'язані із сферою туризму, що також дасть можливість для підвищення ділового та в'їзного туризму в Україні. Процес економічного регулювання сфери туризму потребує комплексу організаційних, фінансових, економічних та управлінських заходів. Враховуючи державне регулювання бажано враховувати основний механізм регулювання, контролюючий та коригуючий, соціальний та стимулюючий, також підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого управління розвитком туризму.

СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ

Т.М. Бабич, ст. викладач, ДВНЗ «ПДТУ»

Сучасні соціально-економічні і політичні трансформації українського суспільства, що супроводжуються зниженням рівня життя населення, його соціальним розшаруванням, пропагандою жорстокості, бездуховності, насильства, вплинули на моральні норми і цінності підростаючого покоління. Молодь виявилася неготовою до змін, які відбуваються у всіх сферах життєдіяльності. Тому найголовнішим пріоритетом гуманітарної політики в Україні та важливою складовою національної безпеки має стати патріотичне виховання молоді, яке вплине на усвідомлення молодого покоління власної ідентифікації зі своєю Батьківщиною, відчуття гордості за досягнення свого народу, необхідності збереження унікальності культури країни та захисту інтересів власного народу. Головною спрямованістю патріотичного виховання є формування у молоді любові до своєї країни, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків.

Функціонування системи патріотичного виховання за допомогою фізичного виховання і спорту неможливо без законодавчого забезпечення. МОН України пропонує до обговорення проєкт

Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2015–2019 рр., метою якої є формування національно-патріотичної свідомості,

Суттєвого значення у патріотичному вихованні набуває і фізична підготовка молоді. Спорт, як складова фізичного виховання, впливає на основні сфери життєдіяльності суспільства. Виховний потенціал фізичної культури та спорту реалізується завдяки формуванню у молодій людини такого поняття, як патріотизм.

Розвиток фізичної культури і спорту є важливим компонентом ідеалів, цінностей та норм, активізацію людського фактору, сприяє вирішенню соціально-економічних, виховних і оздоровчих завдань. У процесі фізичного удосконалення розвиваються особистісні якості, формуються моральні і психологічні складові особистості.

Фізична активність здійснюється на основі опанування індивідом накопичених знань у галузі фізичного вдосконалення людини, цілеспрямованої зміни біологічних складових її природи й опосередкованого впливу на соціальні складові. Тому її можна вважати суттєвим елементом, що в поєднанні з іншими факторами формує фізичну культуру людини і в цьому розумінні є найважливішим компонентом суспільного виховання і самовиховання особистості, а отже, й основним компонентом патріотичного виховання.

Фізична культура – це інтегрований комплексний предмет, покликаний не лише задовольнити природну потребу в русі, але й допомогти молодій людині свідомо обрати здоровий спосіб життя. Заняття спортом стимулюють розвиток таких якостей особистості, як рішучість, наполегливість, самодисциплінованість. Тренування, змагання виховують у людини впевненість, цілеспрямованість, витривалість. У процесі фізичного виховання, використання його специфічних засобів, форм і методів, комплексно розв'язуються завдання розумового, морального, естетичного, військово-патріотичного виховання, формується особистість на національних спортивних традиціях народу.

Система фізичного виховання здатна сформувати у молоді не лише повагу до загальнолюдських гуманістичних цінностей, а й забезпечити виховання патріотично налаштованої молоді людини, творчої особистості, здатної самостійно приймати рішення і реалізовувати їх у процесі життєдіяльності з метою збереження національної ідентичності українського суспільства та підвищення іміджу країни у глобальному просторі.

ОСНОВИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ

В.В. Балухтіна, ст. викладач, ДВНЗ «ПДТУ»

Здоров'є – це перша і найважливіша потреба людини, що визначає здатність її до праці та забезпечує гармонійний розвиток особистості. Воно є найважливішою передумовою пізнання навколишнього світу, самоствердження і щастя людини. Активне довге життя – це важливий складник людського чинника.

Здоровий спосіб життя (ЗСЖ) – це індивідуальна система поведінки людини, що забезпечує йому фізичне, душевне та соціальне благополуччя у реальному докільлі та активне довголіття. ЗСЖ створює найкращі умови для нормального перебігу фізіологічних та психічних процесів, що знижує ймовірність різних захворювань та збільшує тривалість життя людини.

Людина – сама творець свого здоров'я, за яке треба боротися. Здоров'я багато в чому залежить від способу життя. Головне у здоровому способі життя – це активний витвір здоров'я, включаючи всі його компоненти. Поняття здорового способу життя набагато ширше, ніж відсутність шкідливих звичок, режим праці та відпочинку, система харчування, різні вправи, що гартують і розвивають; до нього також входить система ставлення до себе, до іншої людини, до життя в цілому.

Для створення умов підтримки здоров'я на необхідному рівні та вироблення ЗСЖ потрібна фізична культура (ФК). Студент повинен сам виробити у собі постійну звичку займатися фізичною культурою, щоб забезпечити гармонійну рівновагу між розумовими та фізичними навантаженнями. Це одна з основних частин індивідуальної системи здорового способу життя.

Фізична культура може вирішити проблему порушеної рівноваги між силою емоційних подразників та реалізацією фізичних потреб тіла. Це шлях до зміцнення духовного та фізичного здоров'я. ФК має важливий вплив на вміння людини пристосовуватися до раптових і сильних функціональних коливань.

ЗСЖ багато в чому залежить від ціннісної орієнтації студента, світогляду, соціального та морального досвіду. Суспільні норми, цінності здорового життя приймаються студентами як особистісно значущі, виробленими суспільною свідомістю.

Основними формами програми вузу з формування ЗСЖ є:

- організаційна побудова спортивної діяльності; проведення змагань у рамках ВНЗ з видів спорту;

- комплексний розвиток фізичних та психічних якостей; проведення просвітницької роботи щодо взаємозв'язку фізичного, психологічного та духовного здоров'я людини.

Здоровий спосіб життя допомагає досягати цілей, успішно реалізовувати свої плани, справлятися з труднощами, а якщо доведеться – й з колосальними навантаженнями. Міцне здоров'я, яке підтримується і зміцнюється самим студентом, дозволить прожити йому довге і повне радощів життя.

СЕКЦІЯ: ЛІНГВІСТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «КРАЇНОЗНАВСТВО» ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ж.О. Гома, ст. лаборант, ДВНЗ «ПДТУ»

Специфіка викладання курсу «Країнознавство» має характерні особливості, через які іноземним студентам дещо складніше адаптуватися до сучасних умов життя в Україні.

Вивчення предмету «Країнознавство» є тим допоміжним інструментом в студентському житті іноземця, за допомогою якого він може пізнати, вивчити та усвідомити культуру, мову, звичаї, традиції країни, в якій навчається. У цілому можна виокремити певні форми роботи з країнознавства серед студентів іноземців. Важливими чинниками роботи, які потрібно мати на увазі при навчанні іноземців, є національна приналежність студентів, їхня майбутня спеціальність, оскільки це суттєво впливає на методику викладання країнознавчого матеріалу.

Однак не менш важливою проблемою, яка виникає в процесі навчання іноземних студентів предмету «Країнознавство» є те, що під час проведення лекцій трапляється безеквівалентна лексика. Існує багато слів, які неможливо перекласти через розбіжність реалій, відмінності суспільних та державних устроїв, різні історичні умови, побут та звичаї. Це, наприклад, слова на позначення зимових погодних явищ: кучугура, замет, сніжинка, бурулька, ожеледиця, завірюха і так далі. Всі ці типи лексичних одиниць вимагають країнознавчих уточнень.

Доречним під час вивчення цього курсу є організація культурно-мистецьких заходів та пізнавальних екскурсій під керівництвом викладача. Вони вагомо поглиблюють фонові знання студента,

знайомлять з історією та культурою нашої країни, з її досягненнями. Проте, користь від такого виду діяльності буде у випадку попередньої роз'яснювальної роботи в аудиторії – лексичної і країнознавчої, а саме уточнення назв історичних періодів, постатей та пам'яток культури зі спеціально підібраними текстовими та ілюстративними матеріалами. Усе це полегшує сприйняття впізнаваності нових реалій студенту-іноземцю.

Обов'язковою складовою роботи з країнознавства є вивчення етикету, типу поведінки в країні як споживача різних послуг. Знання етикету істотно впливає на те, як почуває себе іноземець у новій для нього країні: чи буде він почувати себе гостем, боятися зробити ту чи іншу помилку, або ж буде почуватися легко і невимушено, що дозволить йому успішно навчатися в Україні. Вивчення етикетних норм починається з форм привітання і звертання до викладачів, співробітників університету, одногрупників, працівників магазинів, кафе. Диференціації форм звертання за віком та статтю, використання особових займенників «ти» і «ви». Якщо в Україні, як правило, вітаються з людиною один раз на день, то в багатьох країнах Сходу прийнято вітатися майже при кожній зустрічі, скільки б їх не було на день.

Застосування у викладанні курсу інноваційних методів навчання є особливо важливим фактором, що сприяє ліпшому усвідомленню нового матеріалу. Тому, використання мультимедіа, методів наочності та інтернет-ресурсів сприяє іноземним студентам поглибити знання з предмету.

Отже, саме навчальна дисципліна «Країнознавство» є тією допоміжною ланкою для інтеграції іноземних студентів до українськомовного соціуму та студентської спільноти.

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ УМІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Т.В. Стаценко, викладач, ДВНЗ «ПДТУ»

Надважливим для викладача є проникнення в сутність того, що спонукає студента до навчання, виявлення його особистих цілей і прагнення до їх реалізації. Щоб зрозуміти причину тих чи інших мотиваційних установок студента, викладач також має визначити рівень уміння навчатися.

Різні типи відношення до опанування знань пов'язані з характером мотивації та станом навчальної діяльності. Якщо після закінчення навчального процесу студент здатний легко вступати в

комунікацію й вільно використовувати у своїй комунікативній діяльності засоби мови (та це відбувається на основі діалогу культур), можна говорити, що мета навчального процесу досягнута.

З практики ми знаємо, що найбільш вмотивованими є майбутні підприємці: для них знання мови є однією з важливих умов кар'єрного зростання. Адже багато хто зі студентів-іноземців продовжує жити та працювати в Україні. Якщо ж говорити про інших студентів, що навчаються на нашому факультеті, то їх мотив вибору української мови як навчальної дисципліни, означає можливість отримати недорого, але якісну вищу освіту та надалі знайти роботу у своїй країні.

На жаль, через війну в Україні більшість іноземних студентів втратила мотивацію до навчання. Особливо це твердження стосується тих, хто залишив Україну та знайшов роботу за кордоном.

У процесі навчання розвивати стійкий інтерес в іноземних студентів до вивчення української мови допомагає, так звана, ролева гра – методичний прийом, що належить до групи активних способів навчання практичного володіння іноземною мовою. Помічено, що використання на занятті рольових ігор сприяє виробленню комунікативних умінь, здатності студентів активно використовувати мовний «запас» у спілкуванні українською мовою, варіювати таке спілкування, переносити засвоєні одиниці в інші ситуації. Рольова гра дає можливість викладачеві створювати бажані реальні ситуації, а студентам – набувати навичок у спільній діяльності. Вона ж допомагає розвивати стійкий інтерес до вивчення української мови.

Спираючись на методичний матеріал з розвитку мови (для іноземних студентів підготовчого факультету), що складається з невеликих за обсягом дидактичних текстів та діалогів, студентам пропонуються такі реальні ситуації: «Знайомство», «У гуртожитку», «У деканаті», «В їдальні», «У банку» тощо. Робота з подібним матеріалом дозволяє ввести студентів у прямий контакт із реальним використанням мови. Максимальна наближеність до реальних мовних ситуацій, особисто-орієнтований характер діалогів – стимулюють творчу активність студентів. Пропоновані реальні ситуації, з якими студенти-іноземці можуть зіткнутися в житті, формують суб'єктивну мотивацію. У них з'являється впевненість у своїх силах та можливостях.

І, зрештою, пісня. Особливе місце у процесі навчання студентів-іноземців української мови займає методика використання пісень. У процесі роботи з піснями передбачається їх прослуховування та розучування. Як показує практика, студенти-іноземці виявляють активний інтерес до таких занять, адже, як відомо, в пісні відбиваються історія, традиції, побут, культура українського народу. Крім того,

звучання пісень на уроці створює особливий емоційний настрій. Адже такі почуття, як радість, смуток, кохання тощо. – загальнолюдські. А емоційна активність студентів у процесі роботи з піснею, сприяє подоланню мовного бар'єра, дає поштовх до вивчення мови.

МОВНА ПІДГОТОВКА ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

О.А. Щепка, доц., канд. філол. наук, ДВНЗ «ПДТУ»

Питання мовної підготовки іноземних громадян в умовах дистанційного навчання вперше постало після оголошення в березні 2020 року Всесвітньою організацією охорони здоров'я про пандемію коронавірусу Covid-19. Заклади вищої освіти перейшли на цифрові платформи навчання, методики викладання поповнились новими засобами викладання, такими, як відеоконференція, онлайн-тренажери, навчальні онлайн-ігри тощо. Навчання під час пандемії відбувалось в дистанційному форматі. Проте іноземні студенти продовжували перебувати в країні навчання.

Новий етап з новими викликами в мовній підготовці іноземних студентів почався в лютому 2022 року. Іноземці змушені були повернутись додому, і під час організації навчального процесу довелось враховувати не тільки дистанцію, а й різницю в часі. Це привело до появи асинхронного навчання, точніше часткового використання такого формату навчання, оскільки повний перехід в асинхрон під час вивчення нерідної мови не бажаний.

Процес мовної підготовки ускладнився ще й через те, що іноземні студенти, повернувшись до своєї країни, опинились поза українськомовним середовищем. Як відомо, перебування в мовному середовищі значно полегшує й пришвидшує вивчення нерідної мови. Отже, і викладачі, і іноземні студенти опинились в непростих умовах навчання. Проте, як свідчить практика, завдяки сучасним технологіям, дистанційне вивчення мови може бути ефективним.

Крім, уже традиційних, гугл-класів, у вивченні мови достатньо ефективно використовуються ігрові форми, які реалізуються через різноманітні навчальні сервіси, платформи та портали, наприклад, Kahoot, Genial.ly, H5P, Duolingo, Edmodo.

Водночас варто зауважити, що однієї з найважливіших складових вивчення нерідної мови, є розвиток усного мовлення. Рівень сформованості саме мовленнєвих навичок свідчить про рівень мовної підготовки іноземного студента. В умовах дистанційного навчання формування усного мовлення відбувається переважно під час

відеоконференції. Тому з-поміж великої кількості цифрових можливостей провідною (хоча зрозуміло, що не єдиною) залишається онлайн-відеоконференція. Усі інші онлайн-інструменти є не менш важливими на етапі розвитку формування та розвитку таких навичок, як письмо, читання, аудіювання.